

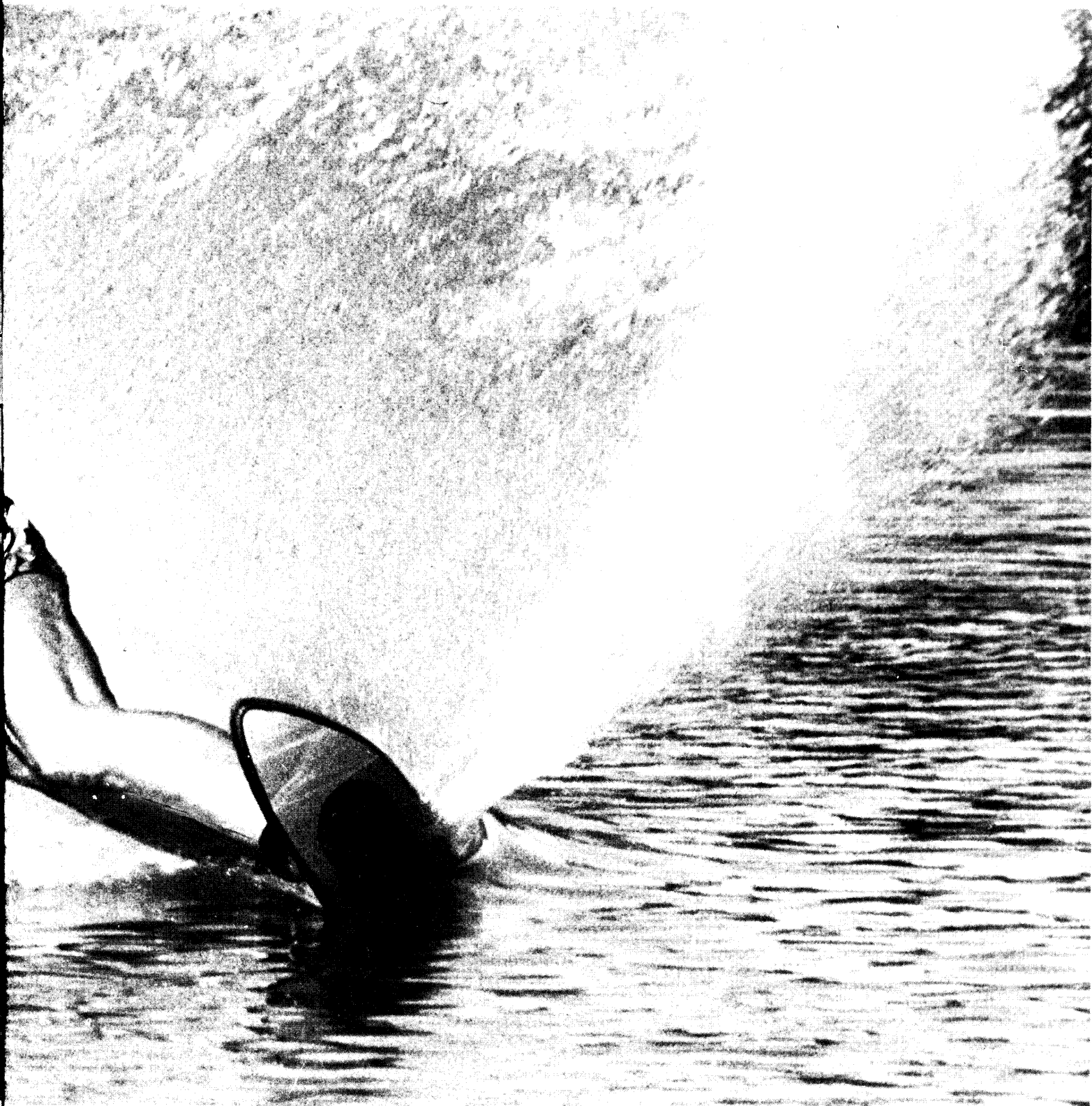
vi människor

Nr 4 - 5 1984 årgång 36 pris 25 kronor (befriad från moms)

**KVINNOR
IDROTT**

Kropp. Muskler som arbetar, senor som tänjts, ådror som framträder under huden. Svett, saliv, tårar och blod.

Kvinnor blir så påtagligt fysiska när de idrottar. Fysiska för sin egen skull. Fysiska så de skrämmer kanske.

Kvinnan på bilden kan tyckas surfa på en våg. I själva verket är hon kraften som åstadkommer den.

Vi lekte som barn. Inte för att vi var flickor eller pojkar. Vi var bara små människor. Sprang, hoppade, plaskade, tjoade, trillade, klättrade, blödde. Vi höll andan under vattnet, bara för att kolla hur länge vi klarade oss utan luft. Vi klättrade högre och högre i den murkna tallen, bara för att se hur långt upp vi vågade. Vi kom hem leriga och glada när vi lekt sälfamilj i dypölen bakom snabbköpet, kanske för att pröva mamma och pappa.

Ibland slog vi oss ordentligt eller fick en utskällning. Vi grät kanske en stund, men tröstade oss snart.

Så småningom fick de flesta av oss veta att det inte fanns någon mening i att springa i kapp mellan lyktstolparna. Hälften av oss för att vi var flickor, många pojkar för att de fick reda på att de inte var tillräckligt bra.

När vi till slut vuxit upp, glömde många av oss hur det en gång var.

* * *

Det här numret handlar om kvinnor och idrott. Kvinnornas idrottshistoria är en historia om kamp. Varje kvinna som trängt in på mannens revir, har mötts av fördomar, förakt, förbud. Ändå har hon vågat — och gör det fortfarande. Och varje gång hon erövrar ny mark, för varje ny gren, varje ny tävling som öppnas för henne, följs hon av många andra kvinnor.

Damfotbollen startade i Öxabäck 1969. Det är bara 15 år sedan. Nu är damfotbollen den näst största idrottsgrenen i Sverige. Bara herrfotbollen är större. Över 100.000 flickor och kvinnor spelar fotboll i organiserade serier. Det finns fler kvinnor som sparkar boll än män som spelar ishockey.

Kvinnornas idrottande är fortfarande satt på undantag i förhållande till männens. Det ser man i all statistik: när det gäller pengar, ledare, utbildning, träningstider...

Gå till en idrottsplats klockan elva en fredagskväll, eller klockan åtta en lördagmorgon, eller vilken obekvämlig tid du kan komma på. Chansen är stor att du hittar ett gäng tjejer där.

Vi skulle haft ett reportage om ett kvinnligt hockeylag i detta nummer. De hade träningstid just en fredagskväll. Träningen blev inställd. Ett manligt lag hade tagit deras tid. Nästa träningstid var först 14 dagar senare. Det blev för sent för oss.

* * *

Kvinnodidrotten ökar snabbare och snabbare. Fler kvinnor än någonsin idrottar, de har fler och fler grenar och sporter att välja bland.

Uppsvinget tog fart i början av 70-talet, då också kvinnorörelsen och vänstern hade vind i seglen.

Men något större samarbete mellan feminister eller socialister och idrottsskinnorna har inte funnits.

— Konkurrens är fult. Konkurrens innebär att någon vinner och många förlorar. Idrott innehåller oftast tävlingsmo-

ment. Därför tycker vi socialister inte om idrott.

Ja, så kan man resonera. Så resonerade en av oss i redaktionen.

Tills en dag vi kappades till toaletten. Vi greps av tävlingsiver, och sprang allt vad vi orkade mot målet. Skratande gick vi i klinch utanför toalettdörren, genomsvettiga, och med galopperande hjärtan.

Inte spelade det någon roll vem som vann. Det var bara så härligt att ta ut sig totalt. Det kändes som om vi hade kämpat för något ihop, fast vi tävlat mot varandra. Vi hade delat samma upplevelse. Energin och viljan att verkligen testa våra kroppar kom av att vi var två, och hade samma mål.

Dagens idrott har utvecklats på manliga premisser, det är sant. Antagligen skulle den må bra av att tillföras mer "kvinnliga" värden. Men det är också så, tror vi, att vissa "manliga" egenskaper, som små killar har mycket större chans att öva upp än små tjejer, eftersom de ingår i den manliga känsrollen, är värdefulla egenskaper för varje människa, antingen hon är man eller kvinna.

Målinriktning, självdisciplin, självförtroende till exempel. Detta tränas naturligt i idrott. En annan viktig erfarenhet som idrott ger är kunskap om den egna kroppens styrka.

* * *

Idrott utvecklas i samspel med den kultur den uppstår i. Idrotten, i dag, avspeglar det samhälle vi lever i, och har således sidor som är nära förknippade med det. Precis som arbetsliv, skola, sjukvård, socialt arbete, familjeliv, ja till och med vänskap och kärlek, kan idrott vara samhällsbevarande och destruktiv.

Det sker när den övergår från att vara något som har ett värde i sig, till att bli en vara, något som kan göras profit på.

Vi går inte närmare in på idrottens kommersialisering i detta nummer. Kvinnodidrotten är än så länge förhållandevis förskonad från den.

Det finns knappast någon kvinnlig idrottare här i landet, som idrottar för att tjäna pengar, eller som ett led i en yrkeskarriär. Kvinnor idrottar för att det är roligt.

Hur de idrottar, vilka behov idrotten tillfredställer, vilka hinder de möter och hur deras idrottsengagemang påverkar deras liv och utveckling, blev de frågor vi fastnade för.

* * *

Ytterligare en fråga dök upp när vi läste igenom alla manus, och tidningen var nästan färdig:

— Varför är motståndet mot kvinnodrott så hårt, som om dessa starka, snabba, svettiga kvinnor hotade att rubba de stöttepelare samhället vilar på? Varför är känslorna så laddade mot dessa kvinnor som vill leka på samma lekplats som männen, kvinnor som är fysiska för sin egen skull, bortom kontroll?

Ja, varför?

KVINNOR OCH IDROTT

EN PRATSTUND OM IDROTT MED MIDDE HAMRIN:

Lust, längtan och livsinnehåll

Med femton års erfarenhet av elitidrott i bagaget reste hon till OS i Los Angeles för att springa maraton.

— Efter loppet kändes bara tomhet. ”Jaha, vad skall jag göra nu. Fortsätta träna eller ...?”

Men tomheten fick ge vika för den drivkraft som format hennes liv: glädjen och tillfredsställelsen i att träna och tävla.

Marie-Louise Hamrin har idrottat så länge hon kan minnas.

Vi känner inte igen varandra först. Bådas blickar söker igenom det halvtomma kaféet innan de möts.

Det är mer än tio år sedan vi sågs. Då hade vi träningskläder på oss, kilometer lades till kilometer bakom oss i skogsterrängen. Nu träffas vi igen för att *prata* om idrott.

Bilden jag har inom mig av Marie-Louise — eller Midde som hon kallas — stämmer inte med den lilla seniga tjej som kommer emot mig mellan kaféborden. Minns en närmast bullrande Muminfigur i pösig overall som flåsade mindre än vi andra och alltid hade lite mer ork kvar.

När jag ser henne nu känner jag mig som ett Mumintroll.

Men med största säkerhet skulle hon fortfarande flåsa mindre om vi gav oss ut på en runda.

Själv slutade jag idrotta några år efter vi skiljdes. Andra saker fick min tid. Eller snarare: jag tvingades hitta andra saker att ge min tid när den värld som varit en stor, öppen famn vände mig ryggen. När jag var femton-sexton år var det idrotten som mer än något annat format den jag då var: att jag fick ge min kärlek till löpningen så mycket tid hade gjort mig glad och stark, idrottsvännerna var en ständig värmekälla, framgångarna stärkte självförtroendet, resorna kittlade nyfikenheten, tävlingarna lärde mig koncentration.

Det gick bra för mig. Kallades ”lovande”. Jag hade många människor med mig då när det blåste medvind. Så en vinter blev jag sjuk, mina luftrör klarade inte all distanssträning i fuktig luft.

När tävlingssäsongen började det året hade jag halkat efter i träningen. Epitetet ”lovande” föll bort. Det blev mindre tävlingar. Färre resor och träningsläger. Inte längre någon uppmuntran.

Känslan av svek blev väldig, då när jag var så ung. Jag sökte mig bort från idrottsvärlden efter en annan där jag hoppades bli accepterad för den jag var och inte för vad jag presterade.

Jag är nyfiken på att höra Middel berättelse. Vad fick henne att försätta med idrotten? Vad har drivit henne så långt att hon nu har blivit olympier? Lite oro känner jag också: kan vi mötas med ord, hitta de konkreta meningar som beskriver de kroppsliga och djupt själsliga upplevelserna av att idrotta?

Hon glider ner i stolen mitt emot, balanserar utan en darrning kaffekoppen mot bordsskivan, lutar sig tillbaka och börjar genast prata om en tjej vi båda känner från förr som skall gifta sig om några dagar.

Middel självklara sätt att vara sprider fortfarande samma lugn.

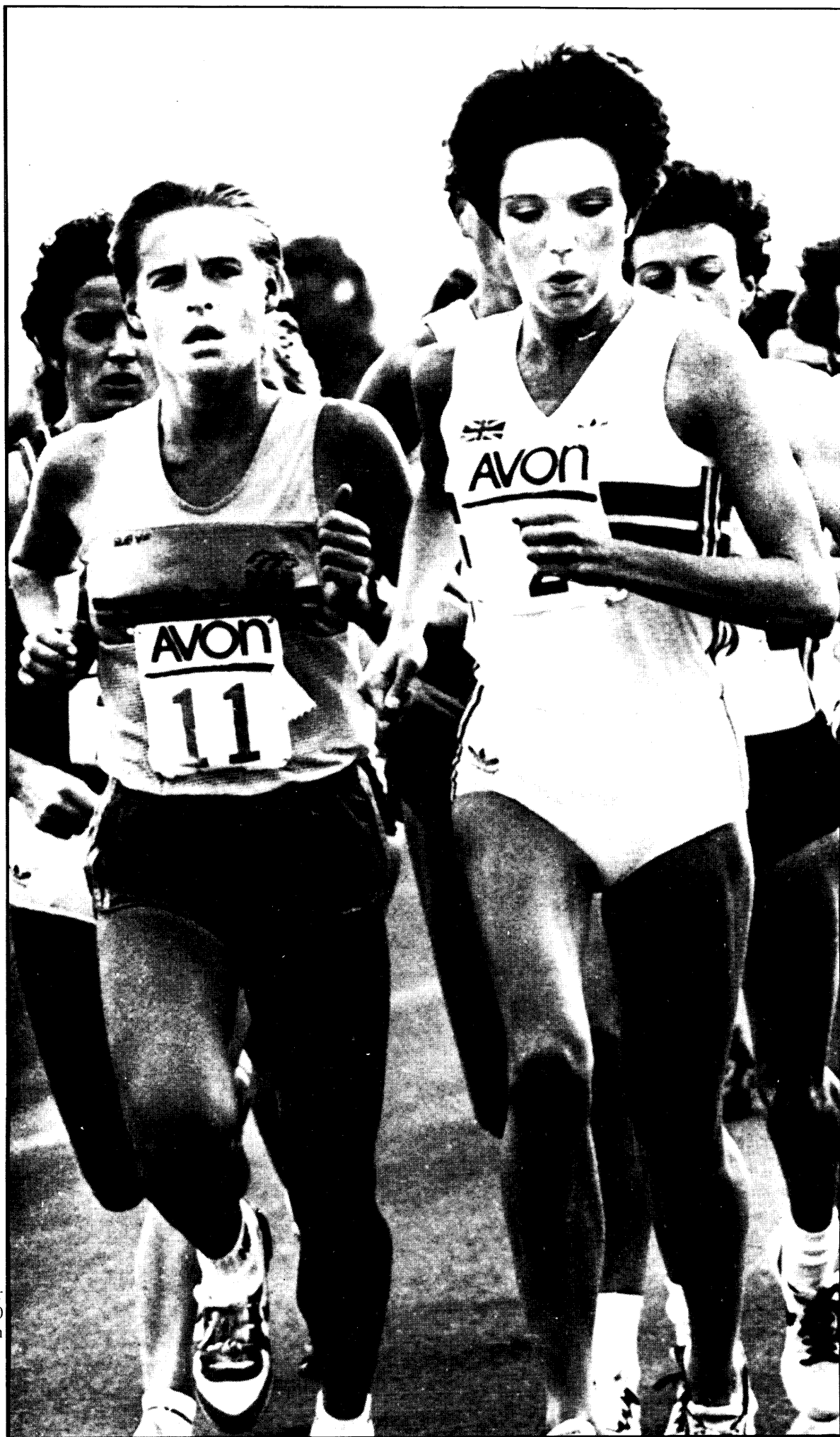
Själv var jag tyst, men hon pratade oberört och strök under med yviga gester. Planet lyfte. Mina knogar vitnade runt armstödet som skiljde oss åt.

Redan när vi trängde igenom de första molnen hade hon desarmerat min rädsla. Nånting hon sa fick mig att skratta. Min kropp slappnade av.

Jag var tolv år, Midde tre år äldre. Vi var på väg till London för att tävla.

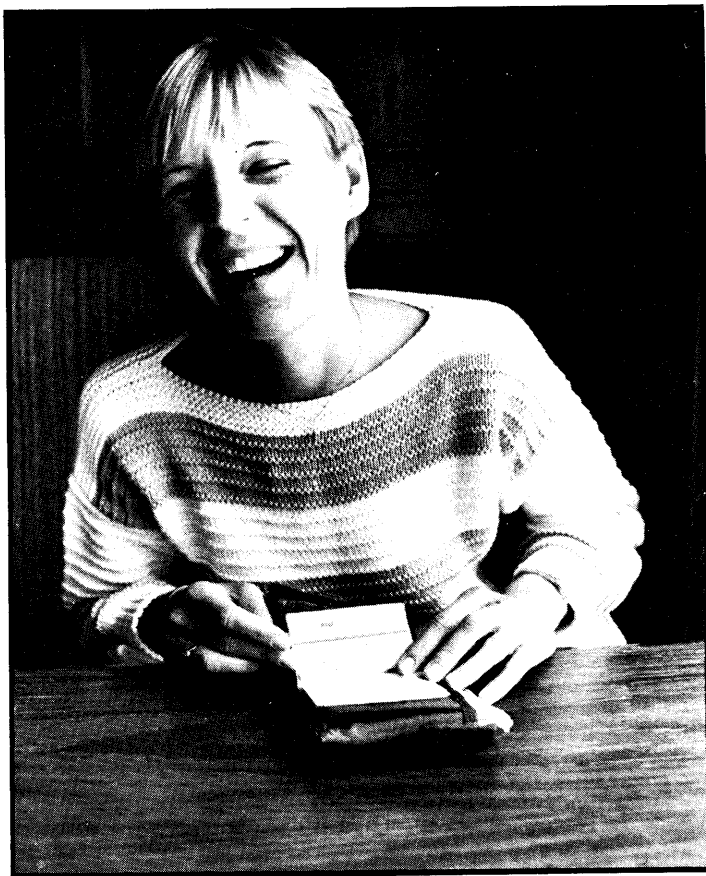
Vår väns bröllop är orsaken till att Midde är i Göteborg och Sverige. Sedan fem år tillbaka bor hon utanför Houston i Texas, USA.

— Det är klart att man ställer frågor till sig själv: kompisarna gifter sig och får barn — och här springer jag fortfarande.

Midde — nummer
elva — i ett 10.000
meterslopp i San
Diego 1983

”Om någon skulle försöka sno handväskan, då jävlar skulle han gå på en nit.”

Midde är 27 år nu. Idrottat har hon gjort så länge hon kan minnas: fotboll, basket och friidrott har format hennes liv.

— Jag kan inte säga att jag försakat något. Idrotten har alltid varit en källa till glädje, större än allt annat. Det är svårt att säga vad jag skulle ha varit utan den, vilket liv jag skulle ha fört. Jag har inget att jämföra med.

Hon ser tänkfull ut en stund, tittar ut genom fönstret och för handen genom det kortklippta håret:

— När jag själv stadgar mig mer får jag kanske ompröva delar av mitt liv. Ännu så länge är idrotten det roligaste jag vet... När jag själv får barn tror jag inte det kommer att hindra mig från att fortsätta springa. Se bara på Ingrid Christiansen, den norska maratonlöperskan. Hon har ju fixat det där med barn och träning.

Så pratar vi barn en stund. Midde berättar vilka av de gamla träningstjejererna som nu är mammor. Plötsligt blir alla de år som gått sedan vi sist sågs så märkbara. Från ett abstrakt tidsbegrepp till levnadsöden, till kött och blod.

När vi började träna friidrott tillsammans i Göteborg i början på 70-talet var åtminstone inte jag mer än ett barn. Midde ung tonårskvinna.

Sommargröna lövträd ramade in den nykri-tade kolstybben. Jag satt i gräset på innerplan, skruvade i nya spikar i skorna. Tänkte inte så mycket, kände mig lugn.

Speakern kallade till uppställning bakom startlinjen. Långsamt tog jag av mig överdragskläderna och gick ut mot banan. Midde gav mig ett leende och en uppmuntrande dunk i ryggen.

Kolstybben knastrade under löparskorna.

Både Midde och jag var medeldistansare, sprang 800 och 1500 meter. Samtidigt med friidrotten tränade hon basket också. Båda sporterna tog mer och mer tid i anspråk.

Midde blev tvungen att välja. Det var så vi skiljdes åt.

— Jag hade fått en plats i Högsbos A-lag. Tiden räckte inte för en riktig satsning på löpningen också. Jag valde basketen.

Så försvann hon från friidrottsbanorna under några år, fick en plats i basketlandslaget så småningom. 1979 reste hon på stipendium till USA.

— Äkte dit för att träna basket. Konstigt nog blev det orsaken till att jag började träna löpning igen.

Basketträningen var annorlunda i USA, mer fysiskt krävande än hemma. Hon saknade den kamratkänsla hon känt i Högsbo.

— De amerikanska tjejerna verkade mer intresserade av att förlänga sina stipendium än av att spela. De fuskade på träningen, och om tränaren försvann från planen så la de av helt.

Men den avgörande orsaken att hon slutade med basketen var en slump. En dag var hon ute och joggade som hon brukade för att hålla sig i form. Passerade en löparbana, kände suget och bestämde sig för att springa några varv.

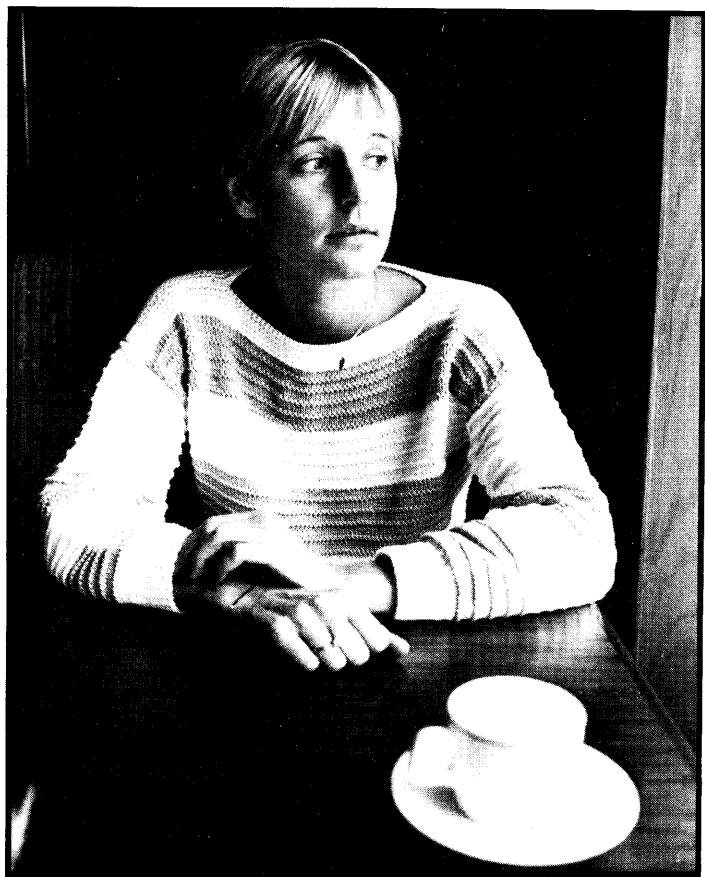
Utanför banan stod en manlig tränare och tog tid på henne. I smyg. När hon sprungit klart kom några löpartjejer fram och övertalade henne att börja träna med dem. Tränaren hade skickat fram dem.

— Jag minns att jag tänkte: för skojs skull kan jag ju pröva och en tävling kan jag väl alltid ställa upp i.

Midde vann det där loppet. Sedan dess handlar idrotten bara om löpning, långdistans. I USA springer hon 5.000 och 10.000 meter, sträckor som ännu inte är officiella för kvinnor i internationella sammanhang. Då blir hennes grenar maraton eller 3.000 meter. Den nya satsningen på löpning gav henne en biljett till OS i Los Angeles i somras. Hon blev 18:e tjej i maraton och är nöjd själv.

Tränaren, Andy, som tog tiden den där dagen i smyg påverkade inte bara Middes idrottsliv. Sedan några år tillbaka bor de ihop.

— Andy och jag lägger upp träningsprogrammet tillsam-

Anna Karemvr

”Jag kanske får ompröva mitt liv längre fram. Men ännu är idrotten det roligaste jag vet.”

mans. Själv var han aktiv löpare förr, men det gick inte så bra. Nu ser han sig själv i mig, tar mina motgångar hårdare än jag själv t ex. Men han hetsar aldrig. Snarare fungerar han som en broms så att jag inte skall tävla sönder mig.

Midde gick fyra år på college och utbildade sig för att arbeta med döva. Ännu har hon inte börjat jobba inom området. Löpningen är en heltidssysselsättning och försörjningskälla. Att Midde kan klara sig ekonomiskt på sin idrott gör henne till ett undantag efter svenska förhållanden. För ellittjeerna här finns inte mycket pengar att hämta.

Halvmilen och milen är populära nöjen i USA. Publiken strömmar till och loppen blir lönsamma för segrare och annonsörer. Prissumman för ett millopp är ca 5.000 US dollar. Både för kvinnor och män.

— Kommersiella jippon kan man väl kalla det, menar Midde.

Pengar är alltid känsligt att prata om. Midde tittar länge på mig och säger:

— Det är absolut inte pengarna som styr mitt idrottande. Även om det kan fresta med prissummor var och varannan vecka. Men det är klart att det känns bra att kunna klara sig ekonomiskt på något som man ger så mycket tid.

Vi tystnar båda. Jag rör förstrött i kaffekoppen, följer skeden med blicken, runt, runt... Tänker på vad Midde sa. Så var det ju. Man gav idrotten så mycket tid. All tid man hade.

Midde har gjort det i över femton år nu. Jag frågar varför, hon svarar att det är det roligaste hon vet. Hon märker att jag inte nöjer mig med det, säger: du vet ju hur det var, du höll ju på själv.

Är det för att jag inte längre håller på med idrotten som jag behöver finna de ord som kan återuppväcka känslor och upplevelser som var självklara då? Midde behöver kanske inte det. Ändå vill jag att hon skall formulera för mig varför hon viger sitt liv åt att utforska sin kropps möjligheter. Begär jag för mycket? Kanske är kroppsupplevelser så icke-verbala. Och hur formulerar man det?

Middes röst avbryter mina tankar.

— Idrotten har gett mig så mycket. Frihet att resa, upptäcka nya saker, träffa människor jag aldrig skulle ha mött annars. Självförtroendet i att ha en vältränad kropp. Som tjej tror jag också det är en extra styrka att upptäcka sina fysiska möjligheter.

Hon skrattar till:

— Det är faktiskt en skön känsla att kunna dra förbi några killar ute i löpslingan. Ja, ibland önskar jag nästan att någon buse skulle försöka sno min handväska eller något när jag går på stan. Då jävlar skulle han gå på en nit!

Servitrisen fyller på våra kaffekoppar. Midde blir lite allvarlig när hon säger:

— En viktig sak är att idrotten är *mitt* beslut. Jag minns att det kändes så rätt redan när allt började, då när jag var elva-tolv år och satte fötterna på en löparbana för första gången: ”Det här har jag hittat på”. Tidigare hade väl mina föräldrar försökt få mig intresserad av både balett och annat. Men idrotten, det var min grej. Och det valet har mina föräldrar stött helhjärtat.

— Vännerna man fått är också viktigt. Flera av dem jag fann redan som tonåring finns kvar än. Man upplever så mycket ihop. Riktiga vänner är väl de som vet allt om dig, och ändå tycker om dig.

Gryningsljuset trevade försiktigt in genom fönstret. Rönnbären utanför glimnde efter natten regn. Lakanen var fulla av grus, ändå var det svårt att stiga upp.

En sten mot rutan bröt tystnaden.

Tittade ut och såg att de andra redan var omklädda. Deras lekfulla tafatt i det fuktiga gräset påminde om unga hästars första krumsprång av frihet efter en lång vinters instängdhet. Jag var ute hos dem efter några minuter. Vi bestämde att ta stigen runt sjön. Kylig höstluft fyllde våra lungor de första stela löpstegen.

Våra kroppar var lika nyvakna som dagen.

Erja Lempinen

— Hur vi tränade, de där första åren, är också betydelsefullt för att jag håller på än, inte bara att vi tränade ihop och hade roligt. Mycket i träningen var en lek och vi byggde upp oss allsidigt. Tack vare det har jag i stort sett klarat mig från skador under alla år.

Idag tränar Midde två gånger om dagen, sex dagar i veckan. Den sjunde är ofta vikt för tävling. Fortfarande försöker hon variera träningen så mycket som möjligt. Men mest blir det distans, 15 mil i veckan i genomsnitt.

— Det är väl klart att man känner sig lite ensam ibland när man är ute och tränar. Då kan jag önska att jag var lite mer som "normala" människor.

— Men om något hindrar mig från att träna, en skada eller så, ja då blir *ingenting* roligt. Att gå på bio t ex som jag älskar, blir inte kul om jag gör det i brist på att inte kunna springa. Då längtar jag bara ut i spåret...

Kaféet börjar fyllas med folk. Det är lunchtid. Vi har suttit och pratat länge, tretåren är snart uppdrucken. Jag ber henne berätta lite om framtiden innan vi måste skiljas.

— Vet inte riktigt vad som händer, säger hon efter att ha tänkt en stund. Nu efter OS dimper det ned brev från friidrottsförbundet om planering inför EM och VM om några år. Jag blir alldeles förvirrad. Tänker inte sådär målmedvetet. Jag satte aldrig OS som ett enda mål. Vill inte satsa allt på ett kort, jag tror att ett misslyckande då blir så stort. Jag måste ha olika saker att se fram emot, träna för.

— Trots att OS inte var det enda målet, så måste jag säga att det var höjdpunkten i mitt idrottsliv. Olympiska spelen är ju något speciellt, hela cirkusen runt om.

— Men egentligen är maraton för långt för mig. Det är psykiskt jobbigt. Kritiska punkten är vid 32-33 km. Då börjar hjärnan spela en spratt. Helt plötsligt kan motivationen försvinna. "Nä, nu struntar jag i det här. Jag går av banan..."

— Men man fortsätter. Fysiskt klarar man det.

Midde kastar en blick på klockan. Hon måste iväg. Vi följs åt ut på gatan. Tyngda av plastpåsar rusar människor förbi oss med bråttom i blicken en fredag som denna.

— Jag minns att jag kände tomhet direkt efter OS-loppet. Frågade mig själv hur länge jag egentligen tänker hålla på. Men att bli äldre är faktiskt ingen nackdel när man springer långa distanser.

— Så länge det är roligt kommer jag att fortsätta. Jag har många kilometer framför mig.

* * *

Jag hittar löparskorna längst inne i en garderob några timmar senare. Mötet med Midde har väckt en längtan jag trodde försvunnit.

...trädstammarna virvlar förbi, stigen är lagom hård under mig, behaglig svikt — tillräckligt motstånd, känslan av helhet, kropp och tanke har samma rytm, jag är i mig själv — också utanför mig, är mig och ser mig, andningen fungerar, tänk inte på den, då rubbas rytmen, väjer för trädrötter, full balans, jag bär, sjunker inte, fuktig hud sträcks och dras ihop över arbetande muskler, blodet pulserar snabbare genom kroppen, värmen stiger, hjärnan fortfarande sval, tänker nya tankar, en idé tar form, jag är ett...

Jag är ett.

Susanne Johansson

Inevär Svensson/PRESSENS BILD

Segeryra efter Hammarbys vinst i Victoria Cup 1984

Segrar att försvara

Kvinnornas idrottshistoria är en historia om kamp. Kamp för att få delta i tävlingar som SM, VM och olympiader, för att få tillträde till olika grenar, för att överhuvudtaget få idrotta. När kvinnorna tränger in på det som tidigare varit männens revir möts de av förakt och fördomar. Så har det emellertid inte alltid varit.

— Kvinnan bör ha samma levnadsvanor som mannen för att i intet avseende stå tillbaka, varken beträffande kroppens hälsa och kraft eller själens ädelmod och dygd.

Ja, precis så lyder ett påbud av den store spartanske lagstiftaren Lykorgos, som levde på 800-talet före Kristus.

Det spartanska samhället, som var känt för sin stränghet, visade en mycket stor tolerans, när det gällde kvinnorna och deras idrottsträning. Spartanskorna var till och med förbjudna att ägna sig åt vissa stillasittande sysslor, som ansågs förvekligande. Flickorna, precis som pojkar, ägnade mycken tid åt fysisk träning såsom löpning, brottning, spjut- och diskuskastning. En annan anledning för kvinnornas träning var, att de skulle föda friska och glada barn och genom träningen lättare kunna uthärda förlossningssmärterna.

Athenarna var inte lika generösa i sin inställning till sina kvinnor. De fick inte tävla i samma tävlingar som männen (en inställning som levde kvar i Sverige långt in på 1960-talet) ty männen tävlade nakna. Kvinnorna fick inte ens vara åskådare. Ett brott mot detta straffades med döden. Men flickorna anordnade egna tävlingar vart fjärde år i Olympia, Heraea, till ära för gudinnan Hera. Den enda gren dessa flickor tävlade i var i löpning 500 olympiska fot (drygt 160 meter). Kvinnorna var i sitt tävlande betydligt djärvare i sin klädsel än deras idrottssysstrar av idag, även om de inte var nakna såsom männen. De nöjde sig med att tävla med höger bröst och skuldra bara.

Kvinnorna trängdes undan

Men varken spartanernas eller athenarnas syn på idrott och kvinnan fortlevde. Det romerska världsherraväldet, som efterträdde antikens Grekland, började indela idrottsgrenarna i "finare" och "mindre fina" grenar, vars inställning än idag lever kvar och idrotten började istället för att vara en kulturföreteelse bli en förberedelse för kriget. Så i kombination med kriget och kristendomens allt starkare tryck på människans inställning till kropp och själ, blev det tyvärr "naturligt" att kvinnorna inte kom att ägna sig åt idrottsaktiviteter.

Men varken kyrkan eller militären kunde hindra människorna från att leka i olika former till exempel på olika slags folkfester, som förekom framförallt på platser i vad vi idag kallar Tyskland. Det fanns de så kallade herdeloppen i Württemberg, som alltsedan 1443 och fram till vår tid bland annat gav flickor chansen att få tävlingslöpa på en sträcka av ca 300 meter. Och en liknande allmogetäv-

ling med traditioner från slutet av medeltiden har förekommit in till vår tid i Schleswig-Holstein, där fyra flickor tävlar som i stafett mot en pojke som ensam springer hela sträckan.

När intresset för kroppsövningarna åter började vakna under sista hälften av 1700-talet och början på 1800-talet, var det framförallt gymnastiken som vann terräng. Men gymnastikens föregångsmän (bl. a. Sveriges P.H. Ling) tog framförallt sikte på det manliga släktets fosteran med dess nära förankring till militärlivet.

Historiskt har det funnits en skiljelinje mellan det fackmän kallar idrott respektive gymnastik och gymnastikens företrädare har med näbbar och klor försökt hindra idrottens utveckling. Eftersom gymnastiken i stort var ämnad för militärer så utvecklades en särskild kvinnogymnastik, vars utveckling tyvärr försvårade idrottsutvecklingen för kvinnor eftersom den vände sig till borgarklassens kvinnor.

Heta diskussioner

Det är nu — i början på 1900-talet som diskussionerna om kvinnor och idrott på allvar börjar.

Den började med att ifrågasätta, om kvinnan överhuvudtaget skulle idrotta. När detta ämne var utdebatterat, började man (= män och skam till sägandes mycket idrottsintresserade sådana), diskutera om kvinnor verkligen skulle släppas in på den fria idrottens banor, alltså om kvinnor skulle få syssla med MANLIG idrott? När även utvecklingen av den fria idrotten fortsatte, trots alla hemska farhågor, så började de kära männen och tyvärr även kvinnliga gymnastiklärare säga ifrån, att "på våra tävlingar får de i alla fall inte ställa upp", ty då fanns ju risken att dessa män kunde få se ett och annat ansträngt ansikte, eller en och annan svettig kvinnas kropp med "ograciösa" rörelser. När även detta motstånd hade brutits ned, fortsatte diskussionerna om kvinnan och stjärnidrotten. Männen hade lärt sig att acceptera, att kvinnor höll på i skymundan och lite för sig själva på lite obekväma tränings- och tävlingstider. Men att tillåta dem att delta i stora mästerskapstävlingar typ OS, EM och VM, det kunde de helt enkelt inte acceptera. Men när inte ens detta gick att stoppa, ja då var de tvungna att försöka begränsa antalet grenar så mycket som möjligt.

Hur överkänslig man kunde vara visar en liten episod från olympiaden i Amsterdam 1928, den första där kvinnor fick delta, då en kanadensiska utpumpad kastar sig på marken efter ett

800-meterslopp. Grenen ströks genast från det olympiska programmet. Ingen ansvarig för detta kom tydligen ihåg, att sådana här episoder inte alls var ovanliga vid manliga tävlingar. Och man noterade inte att samma flicka dagen därpå sprang i sitt lands stafettlag utan något som helst men efter sitt 800-meterslopp.

Kvinnorollen förändrades

I och med första världskriget så började kvinnorna i stor utsträckning tas i anspråk för arbeten som tidigare varit reserverade för män. Detta påverkade i hög grad inställningen till vad som var kvinnligt och manligt och fick också en avgörande betydelse för den fortsatta idrottsutvecklingen. Därför är det inte så konstigt, att pionjärerna inom idrotten och framförallt då den manligt dominerade friidrotten, kommer från de krigshärjande länderna Tyskland, England, Frankrike och Sovjetunionen.

Av avgörande betydelse för kvinnoidrottens utveckling blev stiftandet av ett franskt specialförbund för kvinnosport 1917. Alice Milliat inbjöd 1921 till internationella tävlingar i Monte Carlo och tog samma år initiativet till ett världsförbund för friidrott för kvinnor. Hennes arbete sporrade även andra specialförbund och sedan hon lyckats få kvinnlig friidrott upptaget på programmet för OS 1928, vann även andra idrotter erkännande med tiden. 1925 bildades Sveriges Kvinnliga Idrottsförbund.

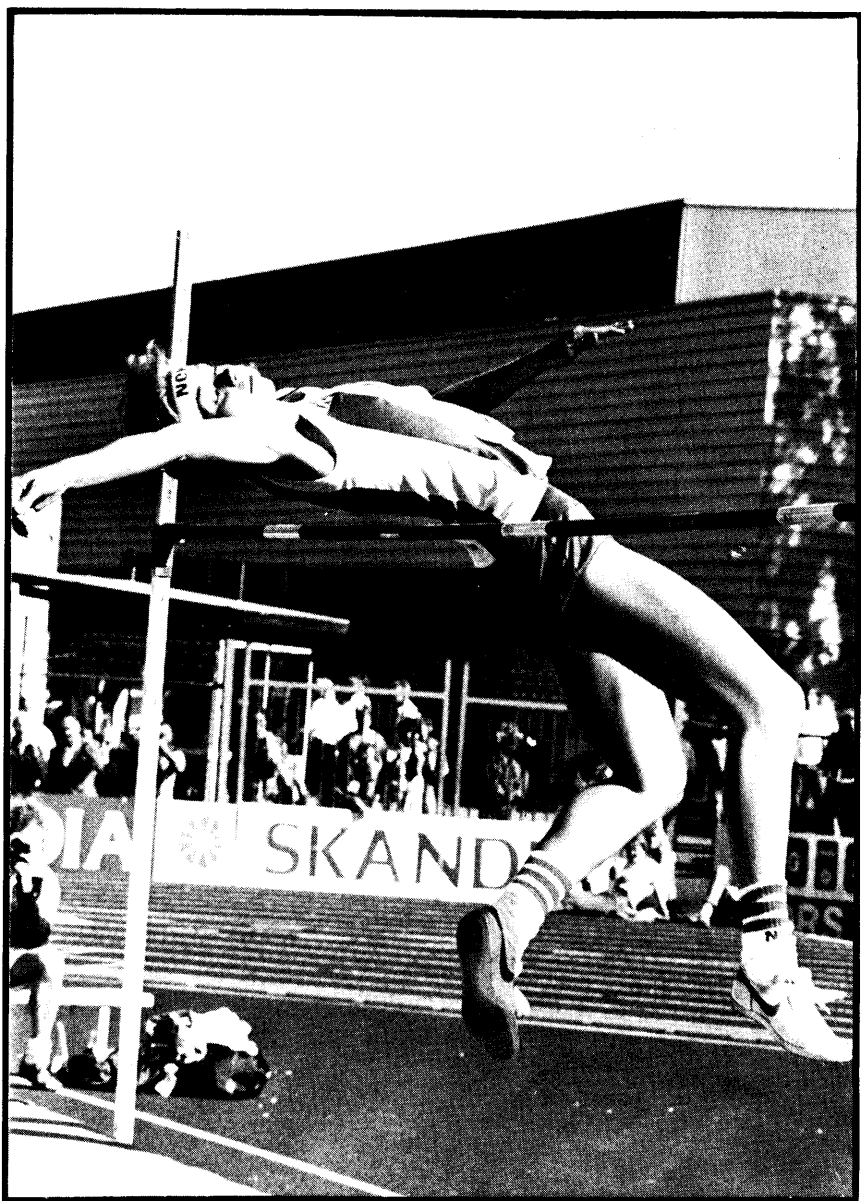
De första internationella kvinnliga friidrottstävlingarna i Sverige ägde rum den 20/9 samma år i Göteborg. Över 3000 åskådare såg tävlingarna, vilket var långt mer än de manliga tävlingarna vid den tiden brukade gå upp till. 1926 anslöts förbundet till den internationella federationen. Med mycket kort varsel ställde Sverige upp som arrangör för de s k "kvinnliga olympiska spelen" sedan Belgien dragit sig ur. "Olympiaden" hölls på Slottskogsvallen i Göteborg, och drog över 25000 åskådare under de tre dagar den varade.

Kvinnoidrotten fortsatte att utvecklas, men ganska mycket i skymundan till slutet på sextioalet och början på sjuttioalet.

1969 tog den första idrottsföreningen i Sverige upp damfotboll; Öxabäcks IF. Nu är den den näst största idrotten, alla kategorier. (Herrfotbollen är störst).

Riksidrottsförbundet anställde den första konsulten för kvinnlig idrott 1970. Det var ett resultat av en statlig utredning "Idrott åt alla" som presenterats året före.

Diskussionen om vilka grenar som passar för kvinnor håller på än i dag. Att

Susanne Lorentzon

Visste ni...

att det i Vaxholmstrakten 1870 ägde rum en roddtävling med både her-
rar och damer. I damklassen belades tredjeplatsen av ett gäng fiskar-
gummor, av vilka ingen var under 70 år.

att Sovjetunionen på sina mästerskapstävlingar för kvinnor 1922 hade
1500 m på programmet, d v s 50 år innan det upptogs på olympiska pro-
grammet.

att damlöpning med totalisator förekom på Gräddö 1925 på bl a 400
m med 21 deltagare, och att segraren hade tiden 68 sek. År 1964 inför-
des 400 m på det olympiska programmet.

att på väggarna i gravar i Beni Hasan från 3.000 år före Kristus finns
avbildade bollspel, vars spelare undantagslöst är kvinnor.

att Mildred Didrikson från USA, som vann OS 1932 i spjut och häck
samt silver i höjd, efter OS spelade i ett amerikanskt manligt basebollag.

att Mexicoolympiaden 1968 hade en kvinnlig fackelbärare för första
gången i historien.

att den mest justa fotbollsmatch som spelats i Brasilien ägde rum 1933.
Domaren var en kvinna, och inte en enda protest förekom under mat-
chen, vilket var nytt brasilianskt rekord.

att Västerås damer mötte polisens lag i fotboll på Arosvallen 1933.
Publik 2.000 och resultatet blev 3-3

att det finns en tavla på konstmuséet i Mexiko City som föreställer
en fotbollsspelande kvinna. Tavlan är daterad 1922.

att kinesiska kvinnor spelade fotboll för 2000 år sedan.

kvinnorna har trängt in på det allra heli-
gaste av manliga idrotter, nämligen fot-
boll och maraton gör väl att man ändå
kan se ganska positivt på utvecklingen.
OS i Los Angeles 1984 hade för första
gången med maraton för kvinnor, tack
vare ett mycket hårt arbete från ameri-
kanska idrottsflickor.

Damishockey är redan i full gång i Sve-
rige, och väntas bli nästa stora kvinno-
sport.

Samma gamla förakt

Kvinnoidrotten fortsätter alltså att
vinna terräng men varje ny landvinning
stöter på hårt motstånd. Gamla attityder
lever kvar och hur livskraftiga dessa före-
ställningar har varit ända in i vår tid ger
följande citat en aning om:

— Kulstötning för damer borde förbju-
das. Jag tycker man skall slopa alla kraft-
sporter för damer — alltså även diskus-
kastning, spjutkastning och längdlop-
ning på skidor.

— Jag tycker att Toini (Gustavsson)
är snyggare nu — sedan hon *slutat* täv-
la. Inte var det särskilt uppbyggande att
se henne svettig och snorig i skidspåret.

— Om jag hade en dotter skulle hon
aldrig få ställa upp i grenar som kräver
uppbyggnadsträning med skivstång. Vi
män blir bortskrämda av atletiska tjejer.

— Det är klart att man lägger märke
till utseendet. Det får alla finna sig i.
Kvinnlig idrott skall vara vacker.

— Till och med fotboll kan man
acceptera, även om de flesta i damfotbol-
len ännu så länge *springer* förskräckligt
fult. Hammarby har dock ett mycket
svängigt, charmigt och sexigt lag.

Ishockey däremot är direkt förkast-
ligt. Jag har visserligen aldrig sett någon
dammatch på riktigt, men det finns bil-
der och det räcker för mig.

Detta skrevs av sportexperten Ulf
Jansson i tidningen Se år 1973.

År 1900 skrev den franska författarin-
nan och fredskämpen Bertha von Sutt-
ner, i den franska tidskriften "Revue des
revues".

— Allt utvecklas, allt förändras. Med-
människor, bröder, sen till att edra ide-
al utvecklas.

Tron icke, att den kvinnotyp som ni
föredraga vare sig på grund av övertygel-
se eller av vana representerar "Kvin-
nan", och att varje kvinna, som vill
införa ett nytt drag i sitt liv, är skyldiga
att förändra detta så, att hon få förbli
"edra drömmars ideal".

ÄNDRA HELLRE EDRA DRÖM-
MAR, MINA HERRAR.

Elisabeth Östberg

Martine Durand

(Fotot utlånat av Claes Annerstedt)

Stockholms Kvinnliga Bandyklubb 1923. Elsa längst till vänster.

Elsa lirade halvback när seklet var ungt

En oktoberdag 1913 på Reinholds konditori ute på Djurgården var hon en av tio flickor som skrev idrottshistoria när Sveriges första kvinnliga idrottsklubb bildades.

Idag är Elsa Sundberg 92 år. De historier hon letar fram ur sitt idrottsliv berättar om en pionjär som var med att göra kvinnoidrotten möjlig i Sverige.

Dörren öppnas en trappa upp i huset högt uppe på Katarinaberget och Elsa ber oss stiga in. Hennes leende är varmt som den rödmålade hallen.

Genast ursäktar hon att hon inget har att bjuda på, får en glimt i ögonen och säger:

— Men vi kanske kunde gå ner på sta'n och dricka en kopp kaffe?

Elsa visar oss runt i lägenheten. Hon rör sig med en nästan trotsig lätthet, som vore hennes 92-åriga kropp en levande protest mot åldrandets natur.

Väggarna i lägenheten är klädda med diplom, i en hylla står priser i form av tennvaser och tallrikar. Hennes idrottsutmärkelser daterar från 1920 till slutet av 50-talet.

— Ja, allt det där är mina kom-i-håg

när minnet sviker, säger Elsa när vi satt oss ner. Men jag är rädd att jag ändå glömt så mycket.

Elsa är en av de banbrytare som röjde väg för kvinnors möjligheter att få idrotta i Sverige. Även idag kan det vara svårt som kvinna att kräva sin plats i träningshallar och på tävlingsbanor. När Elsa och hennes kamrater ställde de kraven i början av seklet hade knappast någon gjort det förut.

Fadern fick sparken

Elsa var inte mer än en ung flicka när familjen tvingades flytta från Tidaholm i Västergötland till Stockholm. Fadern hade bildat ortens första fackförening, blev strax efter kallad till disponenten och fick veta att han fått sparken. I

Stockholm hittade fadern så småningom ett nytt arbete och familjen slog sig ner på Söder.

— I närheten låg Hammarby sjö. Där började jag och mina syskon åka skridskor på vintrarna.

Men det var en annons i Dagens Nyheter med signaturen "Yrhättan" år 1913 som blev den egentliga orsaken till att Elsa skulle ägna större delen av sitt liv åt idrott.

— Jag stod och bläddrade i tidningen i köket där på Skånegatan. Ett av mina småsyskon fick syn på annonsen och ropade "titta, titta här Elsa!". Där stod att flickor mellan 18 och 25 år intresserade av att bilda en kvinnlig idrottsklubb skulle vända sig till den och den...

Elsa svarade på annonsen. En okto-

berdag träffades ett tiotal flickor på ett konditori ute på Djurgården och skrev idrottshistoria. Stockholms Kvinnliga Idrottsklubb bildades, den första i sitt slag i Sverige. Elsa valdes till sekreterare, en syssla hon skulle ha i flera decennier. Bakom signaturen "Yrhättan" dölde sig Hilma Holmbäck som blev ordförande.

— Jag talade med henne tidigare idag, innan ni kom, säger Elsa plötsligt. Vi kanske kunde ringa till henne senare. Tror hon minns lite bättre än jag.

Jag och Martine, fotografen, bara gapar. Plötsligt lever historien.

Senare ringer jag till Hilma. Hon ger exakt datum, 7 oktober 1913, för idrottsklubbens födelse. Konditoriet hette Reinholds.

Ingen specialisering

På programmet för den nystartade klubben stod gymnastik, orientering, friidrott och lite fotboll till att börja med.

— Vi sprang i skogen ute i Nackaterängen. Men vi behövde hjälp för att lära oss orientering. Och det var inte lätt skall jag säga att hitta någon som ville ställa upp.

— Så småningom blev vi bekanta med en glasmästare ute i Saltsjöbaden som kunde det där med orientering. Han tog oss med ut till en skogsbacke där och lärde oss använda karta och kompass.

Klubben fick fler medlemmar. De flesta prövade olika sporter. Redan 1914 ställde de upp med två lag i Dagbladsstafetten och blev etta och trea.

Elsa minns inte exakt vilket år, men nångång i början av 20-talet fick de tävla på Stockholms Stadion för första gången.

— Då fanns det flera damlag, ett från Gävle bla, minns jag. Vi vann stafettloppningen på 4 X 100 meter den gången.

Elsas kärlek till skridskoåkningen fanns kvar. Hon tog initiativet till att bilda en bandyavdelning i klubben.

— Det var minsann svårt att hitta någon skridskobana där vi kunde få spela. Men vi hade två systrar i klubben vars pappa var vaktmästare på Östermalms idrottsplats.

Vaktmästare Dahl såg till att flickorna kunde få träna på skottad is. Yngsta dottern, som också hette Elsa, var snabb på skridskorna. Hon fick bli center. Elsa spelade halvback.

En överraskande bild

Jag visar Elsa en nyutkommen bok — "Kvinnoidrottens utveckling i Sverige" — där det finns en bild av Stockholms Kvinnliga Bandyklubb 1923. Hon sätter på sig glasögonen, tittar länge under tystnad.

— Nämen, där är ju jag, utbrister hon och pekar: flickan längst till vänster.

Sakta flyttar hon fingret över bilden.

— Och där är ju Elsa Dahl! Ser ni, den där lilla flickan i mitten. Vad roligt! När är detta?

Elsa läser bildtexten högt.

— Jaha. 1923... Då var jag 31 år.

Hon tystnar igen, håller kvar bilden med blicken. Det hon minns nu låter hon oss inte veta. Efter en stund slår hon igen boken, tittar upp mot oss igen.

— Vad roligt vi hade då, säger hon och ett brett leende sprider sig i hennes ansikte. Vi träffades morgon, middag och kväll. Minns hur vi brukade gå ner på Östermalms IP tidigt om mornarna, innan arbetet, för att åka lite och slå några slag med klubban.

Det fanns ett annat dambandylag i Stockholm vid den här tiden: Kronprinsessans Hockeyklubb där prinsessan Margareta själv spelade.

— Det var fina damer som spelade där. Riktiga societetsdamer. De hade egen tränare och allt och de spelade på Stadion.

Elsas klubb lyckades få spela några matcher mot dem. Hon minns att de hade korta kjolar på sig, i olika färger. Hur de själva var klädda minns hon inte. "Men det var väl något kjoltyg. Byxor fanns ju inte på den tiden".

— Kronprinsessan ja, skridskorna satt inte på'na.

Elsa skrattar när hon berättar:

— Jag var halvback som vanligt den gången, åkte upp vid sidan av henne. Men jag var väl rent snurrig, för jag såg inte att det var *hon*. Remmarna släpade i isen, så jag sa åt henne på skarpen: "Kan du inte snöra skridskorna ordentligt? Jag skall hjälpa dig!"

— Så jag knöt hennes remmar och när jag tittade upp, ja jösses så såg jag; det var ju *prinsessan*.

Skrev protokoll på nätterna

Idrotten tog all Elsas tid, förutom det vanliga arbetet hon hade som sekreterare hos en jurist. Det var inte bara träning och tävling, hon hade hand om klubbens skrivgöra också. Sena kvällar och nätter satt hon och skrev maskin nere på Strömsborg där Svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbund (nuvarande Sveriges Riksidrottsförbund, RF) hade sina lokaler.

— Jag hade ingen egen skrivmaskin och det gick inte an att sköta idrottsarbetet på det vanliga kontoret.

Hon var säkert ganska ensam med sitt arbete därnere vid Strömmen i början. RF hade bildats 1903 men hade inte kvinnlig idrott, bara gymnastik, på sitt program förrän i slutet av 20-talet. Rösterna mot kvinnlig idrott var höga vid den här tiden. Den första hetsiga debatten som överhuvudtaget rörde kvinnorna gällde om ett kvinnligt idrottsmärke skulle införas. Det manliga instiftades 1907.

1912 gick frågan ut på remiss, men inte förrän 1916 blev det kvinnliga märket ett faktum. En kapten Ekstedts åsikter i frågan om kvinnlig idrott är typiskt för tiden runt första världskriget:

"Genom att medelst idrotten ingjuta manliga egenskaper hos kvinnorna kommer dessa så småningom att förlora sina rent kvinnliga egenskaper och vi få manliga kvinnor liksom vi är på god väg att få kvinnliga män (t ex genom att sätta kvinnor som uppfostrare af pojkar och ynglingar i skolorna".

1925 bildades Sveriges Kvinnliga Irottsförbund, men inte förrän 1928 blev den kvinnliga idrotten en del av RF. Förbundet upplöstes då och ersattes av en kommitté.

Elsa arbetade i det kvinnliga idrottsförbundet under de få år det existerade. Hon lade också ner mycket arbete på att organisera tillfällen för kvinnor att ta det så omdebatterade idrottsmärket.

— När kommittéerna för kvinnoidrotten kom, ja då blev fler intresserade av arbeta med den. Jag kunde ägna mig mer åt den egna klubbens göromål, men försökte ändå hjälpa till så mycket jag kunde när idrotten utvecklades.

— För det skall ni veta, den har inte alltid varit vad den är idag. Jag fick verkligen att göra i många år, bara för att jag var med och startade en klubb. Det fanns inte så mycket hjälp att få.

Inte längre detsamma

Numera följer hon inte med i idrotten längre. Hon har svårt att läsa tidningar. Men det gör detsamma, menar Elsa, idrotten har blivit så stor. Den intresserar henne inte så mycket längre.

När hon själv slutade kan hon inte riktigt minnas. Men utmärkelserna på väggarna går så långt som fram till 1958, då hon fick Stockholms Bandyförbunds jubileumsdiplom. Då var Elsa 66 år.

Jag frågar henne vad hon gjorde de sista åren inom idrotten, men Elsa börjar bli trött av att leta minnen.

— Dessutom är jag förfärligt kaffesugen, säger hon längtansfullt. Är inte ni, flickor?

Jodå. Elsa föreslår ett ställe i närheten som har gott kaffe.

— Inte behöver vi väl ta *hissen*?, utbrister hon förvånad när Martine trycker på hissknappen ute i uppgången. Med ett leende börjar Elsa spänstigt gå nedför trapporna, med ledstång och käpp som stöd i fall att.

Hon stannar till på första trappavsatsen, tittar på oss och får något busigt i blicken.

Sakta börjar hon ta några danssteg. Yllekappan böljar mjukt runt henne i piruetterna.

Susanne Johansson

Riddarfjärdssimningen, Stockholm 1980.

Anders Petersen/MIRA

En värld att vinna

Idrottens värld är männens värld.

Detta medför att idrottskvinnor har tvingats anpassa sig till vissa rådande villkor, också att många kvinnor aldrig börjar idrotta — eller lägger av tidigt.

Den som vill utveckla en idrott som är attraktiv för kvinnor, en idrott där både processen och resultatet räknas, måste delta i det globala kvinnoupproret.

Vi har en idrottsvärld att vinna

Följande artikel är hämtad ur den norska tidskriften "Kjerringråd" nr 3-4 1983, och är skriven av Kari Fasting, lektor vid Norges Idrettshøyskole. Trots att vissa exempel beskriver specifikt norska förhållanden och att artikeln är ett år gammal — så belyser den viktiga allmängiltiga aspekter inom kvinnoidrotten, dess villkor och möjligheter.

Idrottens värld är först och främst männens värld. Detta faktum avspeglar sig följdaktligen i kvinnors engagemang i idrott.

Antingen vi ser på antalet aktiva kvinnor i motionsidrott, tävlingsidrott, elitidrott eller antalet kvinnliga tränare, ledare och domare, finner vi flest män i alla de här grupperna. Detta varierar naturligtvis med vilken idrottsgren vi talar om. Några idrottsgrenar är mer accepterade för kvinnor än andra, t ex gymnastik, simning eller tennis. Det är idrotter som ofta har blivit karaktäriserade som "feminina" i motsats till idrotter som slägga, boxning och maraton, som har betraktats som "maskulina" idrotter.

Eftersom det är män som både nationellt och internationellt styr idrotten och på så sätt haft ansvaret för idrottens utveckling, är det också män som har definierat vilka idrotter som passar kvinnor och vilka som inte passar. Ser vi till historien så visar den att varje gång kvinnor har försökt att få tillåtelse att delta i en "ny" idrottsgren, så har de mötts av motstånd (från män). Detta gäller både här hemma och i utlandet.

Under de senaste tio åren har det varit flera rättegångar rörande idrott i USA. De flesta har rört flickor som blivit nekad att spela i samma lag som pojkar även om de varit "idrottsligt" kvalificerade för det. Det har gällt idrottsgrenar där inte många flickor förekom och där flickorna inte har haft möjlighet att sätta upp egna lag. Några av de här rättsakterna vanns, andra förlorades. (1, 2)

Kvinnors deltagande i idrott har ökat de senaste åren. Det gäller både på det administrativa och aktiva planet. Men det gäller att ha klart för sig att mäns deltagande i idrott har ökat mer, dvs det är fler män än kvinnor som blivit aktiva på senare tid.

Ser vi t ex på deltagarna i det första Oslo-loppet (10 km) 1975 deltog 59 kvin-

nor (8,5%) och 1 637 män. År 1980 hade dessa tal ökat till 637 kvinnor (18,2%) och 2 860 män. (4). Relativt sett står kvinnorna för den största ökningen. talen kan också presenteras så här: I jämförelse med 1975 deltog 562 fler kvinnori i Oslo-loppet 1980. Motsvarande tal för män var 2 223. Av den totala ökningen under denna period utgör kvinnorna bara 20 %.

När jag visar på detta beror det på att medierna och andra ofta talar om den relativa ökningen av kvinnors deltagande i idrott, som gör att man får för sig att ökningen omfattar fler kvinnor än män.

Men varför är kvinnor mindre aktiva och engagerade i idrott än män?

Motstånd

Flera myter har existerat och existerar fortfarande när det gäller kvinnor och idrott. Det är rimligt att anta att dessa verkar som barriärer för flickors och kvinnors idrottsdeltagande. Exempel på detta är: "kvinnor är det svaga könet", "man blir maskulin av idrott", "biologin begränsar kvinnors idrottsutövning", "kvinnor har inte mäns uthållighet", "träning är förödande för kvinnors fortplantningsorgan/funktioner", "flickor och kvinnor blir lättare skadade än pojkar och män". (1). Detta är myter som har använts för att neka kvinnor deltagande i organiserad idrott.

En annan barriär mot kvinnors engagemang i idrott är det som kallas kvinnlighets-idrottskonflikten. Idrott har betraktats som en manlig aktivitet, därför att prestationer i idrott krävt en viss aggressivitet, hög grad av självtillit, förhöjt prestationsmotiv, att man är tävlingsorienterad, etc.

För kvinnor innebär det förlorad kvinnlighet med sådana karaktärsdrag som ovan. Flera idrottspsykologer (5, 6) har därför ansett att det finns en stor likhet mellan den traditionella mansrollen

och rollen som idrottsutövare. För kvinnor däremot tycks normer och förväntningar på dessa två roller stå i konflikt med varandra. Kvinnors låga deltagande i idrott förklaras av det obehag (medvetet eller omedvetet) som en sådan konflikt medför. Det kan finnas flera sätt att reducera eller lösa en sådan konflikt:

Det enklaste är att sluta idrotta. Frånfallet av flickor i puberteten är större än av pojkar i puberteten. Detta kan bero på rollkonflikten. Puberteten med köns-mognaden är svår för många flickor. Då utvecklas den "vuxna" könsidentiteten. Förhållanden som verkar hotande mot denna är det därför bättre att undvika. Konflikten kan också reduceras av att man väljer idrotter om är accepterade för kvinnor. På så sätt styrs och begränsas kvinnors val av idrott.

En tredje möjlighet att reducera konflikten är att betona sin kvinnlighet i själva idrottssituationer t ex genom att använda typiskt "kvinnliga" kläder, pastellfärger, frisyrier. Detta kan man se i tävlingssituationer både nationellt som internationellt. (7).

Få kvinnliga förebilder

Poängen är att det som är feminint och det som är maskulint definieras av män. Detta varierar också från kultur till kultur. (8). I vår kultur skall kvinnor vara underdåniga, snälla, emotionella, osjälvständiga och beroende etc. Dessa är egenskaper som svårligen låter sig förenas med tävlingsidrott. Och denna syn på kvinnorollen förstärks på många sätt i det samhälle vi lever i, jämför reklam, veckotidningarna osv. Samtidigt förstärks bilden av sportpressen, som främst fokuseras på manliga idrottsutövare. På så sätt förstärks förhållandet att "idrott, det är ingenting som kvinnor kan hålla på med".

Via medierna får flickor, jämfört med pojkar, färre förebilder att efterlikna.

Turkisk kvinna i Berlin

Ann - Christine Jansson

Bilden förstärks återigen av att många flickor har fäder som idrottar och är tränare, ledare eller domare, men nästan inga har mödrar i motsvarande roller. På så sätt har flickor ett mycket sämre utgångsläge än pojkar. När värderingarna, som dominerar i idrotten, dåligt harmonierar med de värderingar som skall vara och är viktiga för många kvinnor, säger det sig självt att kvinnor är mindre idrottsaktiva än män.

Nu kan man argumentera mot detta och säga att könsrollerna förändras och att "så är det inte längre" — dessutom blir det allt vanligare att kvinnor idrottar. Jag skall inte gå närmare in på detta, men bara nämna att två tredjedelar av medlemmarna i Norges Idrettsforbund är män. Låt oss ändå konstatera att en jämlikhetsutveckling har skett i samhället de senaste 20 åren.

Å andra sidan har ny kvinnoforskning visat att förändringarna är överraskande små. Kvinnors levnadsförhållande, (bl a dubbelarbetet) är för de flesta kvinnor lika deras mödrar. T o m i kampanjer som pågår för att få människor att bli fysiskt aktiva, ser vi tydligt hur den traditionella kvinnollen används.

"The beautiful women are fit" är texten i en reklam med bilder av kvinnor

som joggar, vars utseende knappast är representativt för de flesta. För oss som har sprungit i 20 år är det också konstigt att se att kvinnor som joggar på film och på bilder aldrig tycks bli svettiga.

På senare år har det dessutom kommit en del litteratur om fysisk träning, kosthåll, kosmetika etc där kvinnan först och främst är sexobjekt, "the secret of a good figure is regular exercise". Kondition knyts också ihop med sex "sex is useful for exercise and exercise useful for sex". (9).

En annan barriär mot kvinnors deltagande i idrott är kvinnors bristande fritid. Undersökningar har visat att kvinnor inte bara har mindre fritid än män de har också färre möjligheter att bestämma över sin livssituation. Särskilt gäller detta gifta, förvärvsarbetande kvinnor med barn. Skall kvinnors deltagande i idrott öka, är det en (av många) förutsättning(ar) att män tar på sig mer av hushållsarbete och barnpassning.

Förändring är nödvändig

Av det föregående framgår, att om kvinnor skall bli aktivare i idrott krävs det förändringar, antingen av kvinnollen, eller av mansrollen, eller av idrotts-

rollen, eventuellt en kombination av dessa. Den debatt som har förts på senare år angående samhällsförändringar i riktning mot kvinnofrigörelse kan enligt Brekke och Haukaa (11) grupperas i tre huvudriktningar:

1. Där kvinnor blir mer och mer lika männen, 2. Där kvinnor bevarar och utvecklar de "kvinnliga" egenskaperna och aktiviteterna, och 3. där den "androgyna" människan blir normativ målsättning. Den "androgyna" människan är en människa som i sig har de bästa av de kvinnliga och manliga egenskaperna.

Nedan kommenteras de tre inriktningarna i förhållande till idrotten. (12).

Punkt 1:

Debatten om kvinnor och idrott har hittills handlat om att uppnå jämlikhet i idrotten. Med detta menas att kvinnor skall ha samma reella möjligheter som män när det gäller ekonomi, träningstillfällen, etc. Kampen för jämlikhet i idrotten kan sägas vara en hård kamp på männens villkor, en kamp om lov att delta i (mans)idrotten. Resultaten av denna kamp är t ex idag att kvinnor för "lov" att springa maraton, spela seriefotboll, åka tvåmil (men inte femmil) på skidor i norgemästerskapen osv. De negativa utvecklingsdrag som präglar

KÖNSROLLER

(mans)idrotten kommer självklart också att prägla en sådan kvinnodrott. Den är dessutom ledd av och tränas av män, vilket förstärker denna utveckling.

Om det är ett mål att få delta i en idrott som den mannen utövar råder det inget tvivel om att kvinnliga idrottsutövare är diskriminerade. De uteslås t ex från vissa idrottsgrenar. Kvinnor har heller inte lika många tillfällen till träning eller tävling som männen.

En satsning på jämlikhet definierad på detta sätt kommer antagligen att innebära att kvinnorollen kommer att förändras och bli mer lik mansrollen. Det blir oundvikligt om kvinnorna skall undvika konflikten mellan att vara kvinna och idrottsutövare.

Punkt 2:

Flera kvinnor har ställt sig frågande till den utveckling som skissas i punkt 1. "Feminism som en teori om kvinnors frigörelse, kan inte utgå från en verklighet som inte är hennes" säger Monsen i sin bok om feministisk filosofi. Hon hävdar att den "maskulina" erövrarfilosofin har brutit samman och att samhället inser nödvändigheten av en total omvärdering av attityder och värderingar. Gäller detta inte också idrotten? Idrotten avspeglar det samhälle den är en del av. Tänk på utvecklingsdrag i barnidrott och dopingskandaler! För att inte tala om förhållandet mellan amatör och professionell idrott, och näringslivets inflytande på idrotten.

Frågan är om det är möjligt att utveckla en annan idrott. En idrott som mer överensstämmer med de värderingar som är centrala i kvinnokulturen. Är detta realistiskt? I en idrott som är så präglad av prestationer och konkurrens? De amerikanska idrottsforskarna M. Boutillier och L. Giovanni (13) anser att detta är möjligt och säger bl a:

"Om det är så att vi äger dessa egenskaper (en läggning åt samarbete och uppföstran, intensitet, estetik, utvecklingsorientering, känslomässighet, eftergivenhet, medlidande), borde vi inte fastställa att dessa egenskaper är goda; borde vi inte berömma deras förmåga att informera och förändra oss, och borde vi inte insistera på att ta dem med oss in i idrottsrollen, och därmed förändra idrotten själv".

En sådan utveckling skulle innebära att de egenskaper och värderingar som kallas typiskt kvinnliga togs till vara och utvecklades.

Punkt 3:

Den amerikanska idrottspsykologen Mary Duquin (14) hävdar att eftersom den traditionella mans- och idrottsrollen

är instrumentell, är också idrotten idag mer produkt- än processororienterad. Den traditionella kvinnorollen däremot är präglad av expressiv rörelse. En "androgyn" idrott skulle alltså vara en idrott som erkänner betydelsen av både processen och produkten. Utvecklingen av en sådan rörelse måste följaktligen också kräva en förändring av idrotten, som idag är så dominerad av manskulturen och manliga värderingar.

Flera författare, bl a Mary J. Hoferek (15) hävdar att (amerikansk) kvinnoidrott, särskilt för ett par år sedan, var präglad av andra värderingar än mansidrotten. Hon menar att eftersom kvinnor är mer processororienterade har de mera varit upptagna av att "playing the game for the experience itself". Män däremot, har bara varit upptagna av produkten, dvs slutresultatet = att vinna.

I detta sammanhang kan det vara intressant att titta på andra kulturer, där idrottens filosofi är präglad av helt andra värderingar än de som kommer till uttryck i slagordet "winning isn't everything, it's the only thing". I Kina t ex läggs mer vikt vid vänskap än konkurrens. I vissa amerikanska indianakulturer slutar en tävlarare sitt spel om han upptäcker att motståndaren blir nedslagen om han förlorar.

Ett tecken på att en förändring är på gång här hemma är det faktum att flera österländska idrottsgrenar fått stor utbredning i Norden de senaste tio åren. Dessa idrotter anses vara mer processororienterade än traditionella västliga idrottsgrenar.

Av ovanstående framgår att förändringar av idrotten såväl mot en mer feministisk som mot en mer androgyn idrott kommer att få en del gemensamma drag.

Konkurrens och prestation kommer att dämpas ner, större vikt kommer att läggas vid processen och upplevelsen (glädjen) av att idrotta.

Idrott och kvinnorörelsen

Kvinnorörelsen har både nationellt och internationellt gett idrotten liten uppmärksamhet. Feministen och idrottssociologen Hall (16) hävdar att för många feminister är den mansdominerade idrotten ingenting att ta på allvar. Den är irrelevant i förhållande till så viktiga saker som ekonomiska och politiska kvinnoproblem som abort, barnomsorg, preventivmedel, våldtäkt, likalön osv. De flesta kvinnor är eniga om en sådan prioritering.

Men man kan också argumentera för ett större intresse för idrotten från kvinnorörelsen. Kvinnor har genom idrotten fått ett bättre förhållande till sin (ofta förtryckta) kropp. Ett deltagande i idrottsorganisationer kan också ge erfarenheter som leder till större kvinnopolitisk medvetenhet. Fysisk aktivitet tycks dessutom vara av betydelse för individens trivsel, hälsa och generella funktionsnivå.

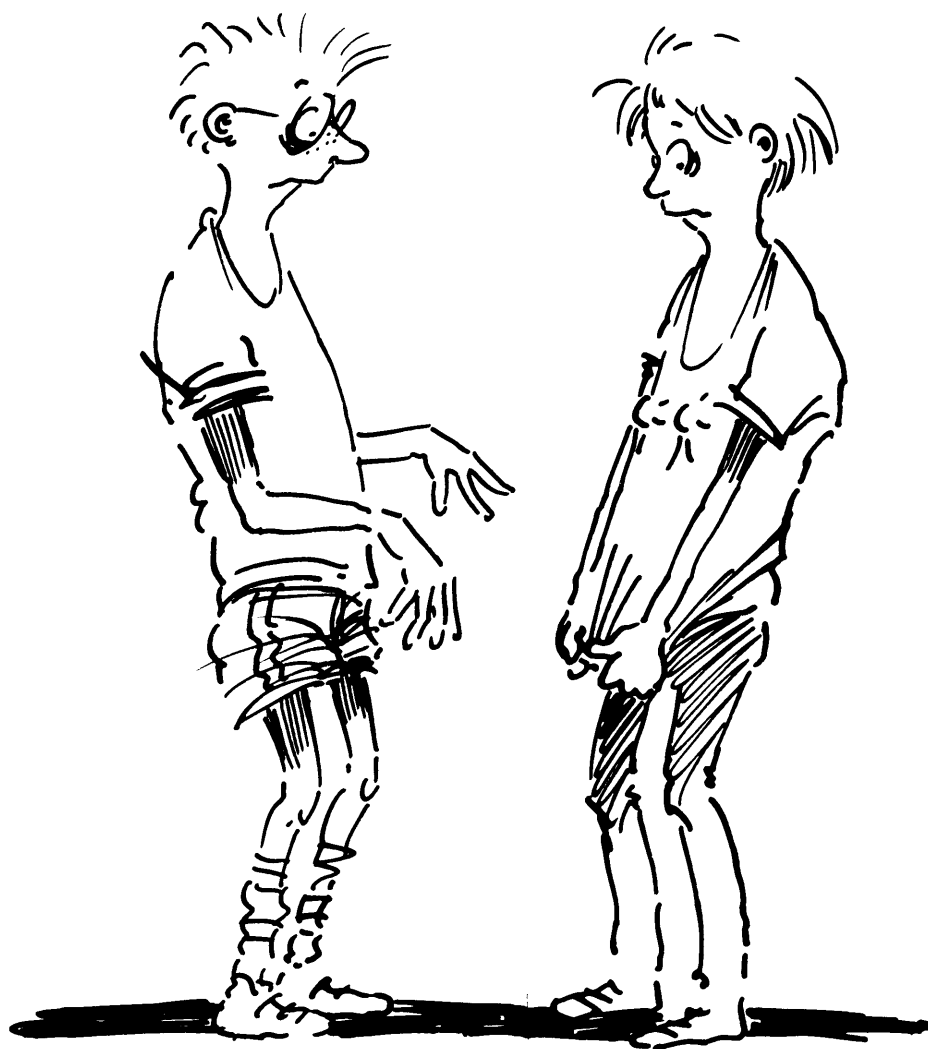
Utifrån detta menar jag att det är viktigt att kämpa för att kvinnor får anledning till att delta i idrott och till att påverka utvecklingen av den. Hall hävdar dessutom att förändring av idrotten aldrig kan komma från idrotten själv. De som är intresserade av att utveckla en idrott som är mer tilldragande för kvinnor "must themselves become part of a more global feminist revolution".

Kari Fasting

övers. Eva Ekelöf

Referenser:

1. Hall, A.M. & Richardson, D.A. *Fair Ball Towards Sex Equality in Canadian Sport* The Canadian Advisory Council on the status of women, Ottawa, Ontario 1982.
2. Hoffman, *Towards equality for women in sport...* A Canadian perspective, Momentum, 4, 1979 (2), 1-16
3. *Lov om likestilling mellom kjønnene*. Veiledning og fullstendig lovtekst AAD 1979.
4. Innbydelse til Oslo-løpet 1981
5. Harris, D. *Psychological considerations*. Jour of physed and recr. 46, 1975, (1) 32-36
6. Hall, A.M. *Sport and Gender: A feminist perspective on the Sociology of Sport*. CAHPER monograph series 1978.
7. Fasting, K. *Kjønnsrollemønstrets innvirkning på kvinner og menns idrettsengasjement*. Pedagogien, 26, 1978 (2), 24-31
8. Mead, M. *Sex and Temperament*. New York, Dell Publ. Co. 1963
9. Featherstone, M & Hepworth, M. *Fitness, Body Maintenance and Life Style within Consumer Culture*. Paper prepared for presentation at the eight international symposium of the I.C.S.S. "Sport and Contemporary Societies — Cultural and social differentiations" Paris, July 6-10 1983.
10. Deem, R. *Women, Leisure and Inequality*. Leisure Studies 1, 1982, 29-46.
11. Brekke, L. Haukaa R. *Teorien som inte finns*. Kvinnovetenskaplig tidskrift, 1980.
12. Fasting, K. *Könsroller, Feminisme og Idraet*. Centring, krop og sport. 3, 1982 (2) 80-92
13. Boutillier, M.A. San Giovanni, L. *Women, sport and Public Policy*. Paper presented at the American Society for Sociology of Sport's convention 1980, Denver, Colorado.
14. Duquin, M.E. *The Androgynous Advantage*. I. Oglesby, C.A. (ed) *Women and Sport from Myth to Reality*, Lea Feibiger, Philadelphia 1978, 89-106.
15. Hoferek, M.J. *Sex-roles and Physical Activities: Evolving Trends*. Quest, 34 1982 (1), 43-52
16. Hall, A.M. *Women, Sport and Feminism*. Some Canadian and Australian comparison. the Australian Nurses Journal, april 1980, 23-27.

Christina Alvnér

Ett växande problem

Ur Reidar Jönssons bok
"Mitt liv som hund"
Norstedts förlag 1983

Saga gled fram mot mig. Vinden andades och for iväg i en snurrande vals runt månskensstrimman när hon nära min mun andades en svag och sötaktig doft och viskade att hon hade vi väntat på mig.

Det var lögn. Hon om någon hade inte väntat på mig för hon var inte den typen som väntade på någon. Det var i alla fall vad jag trodde.

Jag kom inte undan henne, stod där pressad mot fönsterposten och undrade vad hon ville. Varför pratade hon om att vi nästan var vuxna? Varför var jag annorlunda?

— Jag börjar få bröst. Är det inte hemskt!

Stackars Saga. Nu förstod jag. Det var verkligen något att bekymra sig över. För hennes del var det förstås katastrof. Hur skulle hon kunna ställa upp i vår fotbollsserie till våren? Att jag skulle få vara med var så gott som säkert. Men hur skulle det gå för vår bästa vänsterinner? Det var fruktansvärt. Vi kunde inte ha någon med bröst i vårt pojk-lag. Förra sommaren hade svingat oss upp som serieledare utan att andra lag hade misstänkt något så regelvidrigt som en flicka i vårt lag. Det var grymt att just hon skulle få bröst.

Hon var de hårdaste av oss. Jag hade fått dem i stället. Jag var ändå så mycket sämre. Längre funderade jag på om jag på något otroligt sätt kunde överta dem innan jag fick min idé:

— Kan du inte linda in dem?

— Kanske. Det har jag inte tänkt på.

Hon drog raskt av sig jackan och skjortan. Brösten var inte så stora.

— Hur fort växer bröst? frågade jag.

— Jag vet inte.

Vi tog hennes halsduk och virade runt. Jag drog till och knöt bak ryggen. Hon såg lika platt ut som vanligt. Skönt.

— Skaffar vi elastisk binda kan vi dra åt hårdare, föreslog jag. Då kommer det inte att märkas.

Hon vände sig om och jag knöt upp halsduken. Hennes korta hår föll framåt och lämnade nacken bar. I månskenet såg hon inte alls så hård och stark ut. Annars var hon verkligen något att passa sig för. Hon slog först innan hon tänkte. Snabbt och rakt på. PANG! Så låg man där. Hon var totalt oberäknelig. För det allra lilla minsta som inte passade slog hon till. Det fanns de som försökte tämja henne med argument som att hon ändå var försäljningschefens dotter och att en sådan inte bar sig åt som hon, men då blev det bara värre. Saga var ingen vanlig tjej. Ändå kom bröstet och satte henne på plats. Hon kunde inte slå bort de två växande knopparna. Hon undrade säkert vad hon skulle med dem till. Och det gjorde jag också.

Plötsligt skrattade hon och snurrade runt, fortfarande med överkroppen bar. Den enda skillnaden mellan oss var de två knutorna som växte ut på hennes magra och seniga kropp:

— Vad jag är glad att du kom! Det här blir din och min hemlighet! Lova!

— jag lovar, sa jag.

Fast jag förstod inte hur en sådan hemlighet bevarades. Jag trodde det var allmänt känt att flickor fick bröst. Det var en ganska övermäktig uppgift att suddas bort sådana kunskaper. Och en sak till: på glasbruket visste alla allting om varandra. Om Saga *inte* hade fått bröst skulle de säkert få reda på det också. Det skulle skrivas i skorstensröken, tecknas med stora bokstäver, grått och vitt mot den svarta himlen. Det skulle ligga i varje kaffesump, det skulle skäras i bitar som fårtbitar till kaffet. Sådant gick inte att undvika. Särskilt inte som Saga var ett extraordinärt stycke, som min moster sa.

Här gällde det ändå vårt pojklags framtid. Därför stod jag och ljög en stund tills vi var nöjda. Elastisk binda och lite smarta omklädningsprocedurer var räddningen för både henne och laget. Det gällde bara

att hålla masken inför de andra brukens pojklag. Själva hade vi ingenting emot att ha med henne eftersom hon var bäst, men förra sommaren hade vi bestämt att inte säga något om hennes rätta jag. Vi kallade henne för Pelle efter Brasiliens Pelé. Så bra var hon. Men vi kunde inte komma dragande med en Pelle som hade blivit tjej. Vi skulle bli utskrattade. Jag var tvungen att hjälpa henne att linda in de där två bulorna. Saga var viktig för oss. Att övertala de andra var säkert inga problem.

Men jag önskade att Saga ville ta på sig skjortan igen. Det var inte bra för någon av oss att hon behandlade sina bröst som om de inte fanns — om hon inte menade att jag som förste inlindare skulle vänja mig. Men svårt var det utan stöd av hela fotbollslaget. Det kändes för privat. För varje gång blicken råkade irra över brösen växte de. Och tiden stannade nästan: den låg och skvalpade på rygg som en gammal död spädda i ytvattnet. Saga kom närmare mig igen och månen drog sig av blygsel i moln och jag önskade att jag kunde göra detsamma. Den sötaktiga doften från hennes andedräkt spann in mig i en underlig hypnotisk förväntan. Jag blundade och ville plötsligt göra en hel del andra saker med de där bröstet än att linda in dem, även om det kän-

des svårt eftersom jag tekniskt sett fortfarande var gift med Lilla Grodan.

Jag öppnade ögonen och såg in i Sagas. Tusen år förflöt och sen frågade hon precis vad jag ville att hon skulle fråga:

— Vill du känna på dem?

Vilken fråga!

Naturligtvis inte.

Med ens hade jag ingen lust att ta vårt fotbollslags vänsterinner på bröstet. Se på dem kunde gå an, men det skulle i så fall vara från en strikt professionell synpunkt. Att beröra dem var samma sak som att spränga sönder vår kedja. Jag spelade själv vänsterytter. Hur invercade det på ett radarpar att de hänglade ihop? Kanske bra. Men jag vågade inte ta risken. Det gick bara inte. Och dessutom visste jag inte om hon i ögonblicket efter ångrade sig och bestämde sig för att klippa till mig. Varför göra något jag senare fick ångra?

Men hur skulle jag tala om det för Saga?

Hon kanske inte ville spela fotboll längre? Hellre att någon tog henne på bröstet så att hon från en stenhård vänsterinner blev en vanlig fnittertjej i kjol och hårband? En enda liten hastig beröring och hon blev kanske en annan människa: en fiende som morgonen efter svassade förbi på väg till bussen, medveten om sin ställning som den enda som

gick i realen inne i stan. Vår sommars bollbehandling ett minne blott!

Vi stod fortfarande tätt ihop. Det är sant att jag kanske inte är som andra. Min bror skulle hävda att det inte är normalt att fundera på om man ska ta flickor på bröstet eller inte. För honom är det bara att ta. Men jag behövde tid för att överväga. Och tid gav hon mig. Hon tycktes spikad fast intill mig, orubblig och envig. Månen tröttnade på att inte få vara med och svepte in henne i ett badande silverljus medan min hud knöttrades under tröjan i sympati med hennes. Och fortfarande visste jag inte vad jag skulle göra.

Bäst var nog att fly. Jag trängde mig förbi, men hann inte mer än några steg förrän hon med ursinnig kraft slog ner mig bakifrån. Vi rullade tysta runt på golvet. Sen satt hon ovanpå mig, och hennes hackande stämma avslöjade att hon grät.

— Säg att du också har vuxit!

Hon var inte klok.

Det är klart att jag också hade vuxit, men jag behövde väl ingen elastisk binda för det. Våra problem var inte kongruenta. (Kul ord. Det enda jag har lärt mig från matematikens snåriga värld.)

Jag slappnade av. Det var ingen mening med att slåss. Hon var både argarna och starkare än jag och fick vill sitta där tills ilskan rann av henne.

Men vad hennes ben knep åt — och vilka slanka fotbollsmuskler som arbetade mot mina sidor!

Om benens ägare fått växa ifred utan bröst hade fotbollshistoria skrivits i Småland. Det är en sak som är säker. Men det blev inte så. Jag vilade platt på rygg och lät henne bestämma. Någon gång skulle hon väl ge upp. Pappa försäljningschefen och mamma försäljningschefens fru samt hunden Oskar väntade säkert där nere. Om Saga var borta för länge kanske Oskar kom upp för att fråga efter henne, så intelligent som han var.

Jag kunde se Oskar framför mig. Det våta och tröga ansiktet med de hängande och skrynkliga mungiporna. Han skulle säkert bli förvånad över att se sin matte halvnaken på vinden. Stackarn hade ingen svans att vifta med, men med den slutledningsförmåga han hade skulle han säkert tro att Saga var halvnaken bara för att han själv var det!

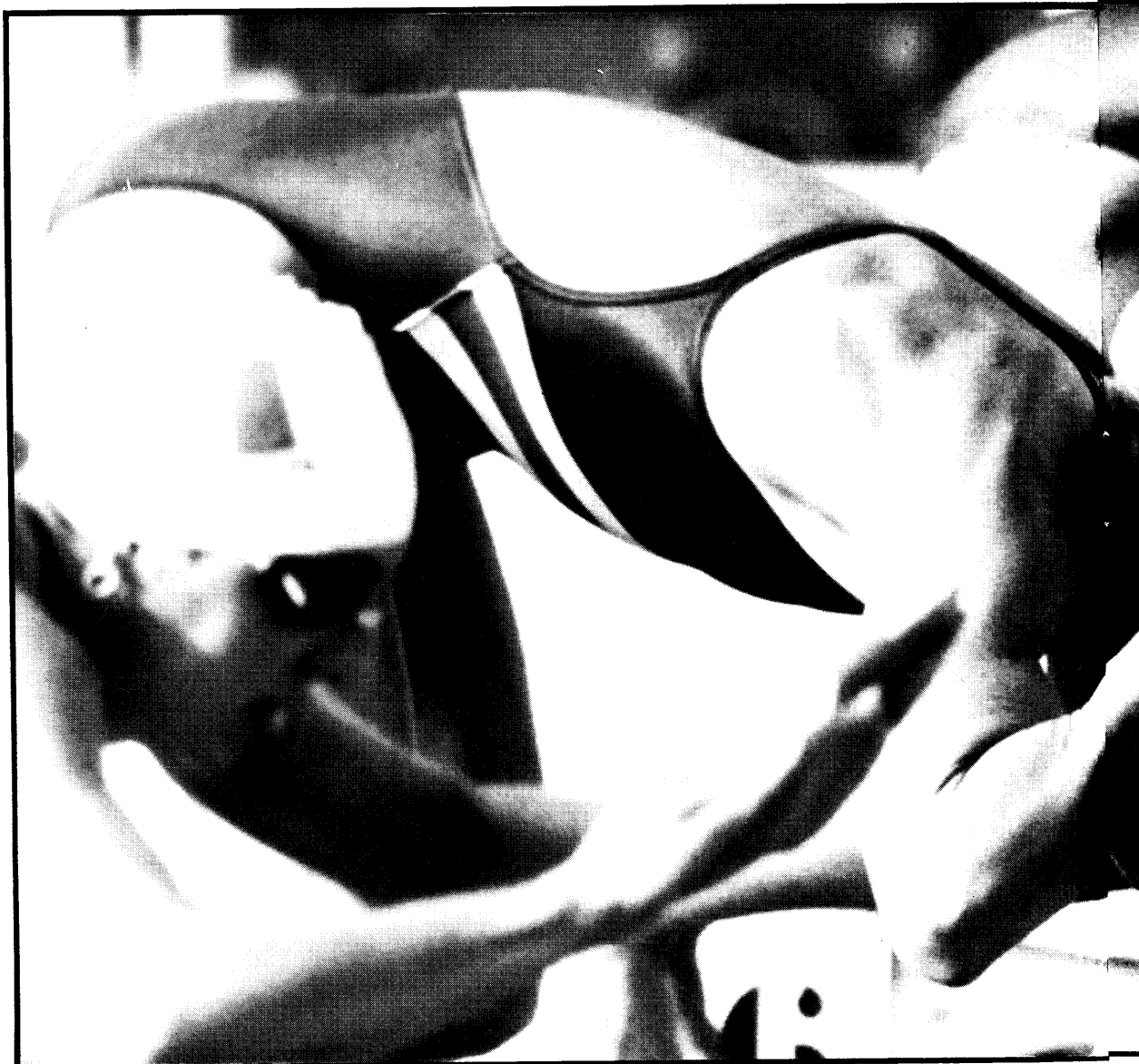
Det tyckte jag var så roligt att jag började skratta.

Saga blev så förvånad att hon rullade av. Hon la sig ner på knä och såg förundrad på mig när jag rullade runt i hysteriska skrattanfall. När jag äntligen slutade hade hon betänksamt ett finger i munnen. Hon såg verkligen bekymrad ut:

— Du är visst inte riktigt klok?

— Nej, sa jag. Ta på dig nu.

Nancy Hogshead, USA. Los Angelesolympiaden 1984

Med sikte på framtiden

Den kvinnliga idrotten utvecklas snabbt.

Prestationsförmåga, antal aktiva och antal möjliga grenar har ökat i en omfattning som var svår att tänka sig för tio år sedan.

Men forskningen om kvinnors idrottande, möjligheter och begränsningar har hamnat på efterkälken. Allra mest den fysiologiska.

Pressens bild

Utvecklingen av den kvinnliga idrotten går snabbt. Resultat och prestationer ökas i en takt och till nivåer som knappast troddes möjliga bara för ett decennium sedan.

Utveckling har också skett på bredden. Och det i dubbla avseenden. De grenar kvinnor tränar och tävlar i nu har expanderat kraftigt bara jämfört med för några år sedan. Styrketräning t ex bedrivs i en omfattning som knappast troddes vara möjlig. Den verkligt breda idrotten för tjejer idag (jämsides med gymnastiken) — fotbollen — fanns överhuvudtaget inte för 15 år sedan. Men även inom själva idrotterna har urvalet grenar ökat.

Långdistans för kvinnor, som ansågs hälsovådligt för 20 år sedan, har de allra senaste åren blivit en verklig massrörelse för motionerande kvinnor. Deltagarantalets utveckling i t ex Lidingöloppet talar sitt tydliga språk: 150 deltagare 1976, 4.000 i år!

Den här utvecklingen har inte bara skett i Sverige, utan också i hela den västerländska världen. En tabell över antalet kvinnliga deltagare i Olympiska spe-

Antalet kvinnliga deltagare i Olympiska spelen

År	Kvinnor	Idrotter
1900	11	1
1904	8	1
1908	36	3
1912	57	3
1920	64	3
1924	136	3
1928	263	4
1932	127	3
1936	328	4
1948	385	5
1952	518	5
1956	371	5
1960	537	5
1964	732	8
1968	844	8
1972	1.125	9
1976	1.275	10
1980	1.088	11
1984	1.718	18

len visar att utvecklingen först tagit fart i och med årets OS.

Internationella olympiska kommittén har spjärnat emot införandet av nya grenar. Det finns all anledning att tro att utvecklingen av den kvinnliga idrotten egentligen bara har tagit sin början.

Äntligen börjar det bli rimligare proportioner mellan antalet grenar som får plats i OS, och det antal grenar kvinnor tävlar i på nationell och internationell nivå.

Idag utgörs andelen kvinnor i den svenska idrottsrörelsen av 35 procent. Hur ser egentligen möjligheterna ut för att komma upp till 50 procent inom en nära framtid?

Här kommer dels beteendevetenskapliga aspekter in, dels de mer jordnära organisatoriska.

Forskning pågår

Eva Olofsson vid Pedagogiska institutet vid Umeå universitet har forskat om den kvinnliga idrottens utveckling i Sverige och håller för närvarande på med ett forskningsprojekt om kvinnorna och idrottsrörelsen.

— Jämfört med männen har kvinnorna kommit in i idrottsverksamheten långt senare, t ex i fotbollen, 50 år efter männen.

— Kvinnorna har gått in i mansrollen i idrotten, övertagit dess regler och villkor. Kvinnorna har anpassats till de rådande normerna. Här kommer frågan om själva anpassningen gör att kvinnorna hämmas i deltagande i idrotten och framför allt som ledare. Det är just ledarfrågan jag inriktar min forskning på.

Vilken betydelse har idrotten för kvinnorna själva? Vilken är kvinnans roll i idrotten? Den är uppenbarligen inte den-

samma som mannens. Vad har forskningen att säga?

Idrottsvanorna för pojkar och flickor i uppväxtåren har studerats av Lars Magnus Engström. Han visar att flickorna är lika aktiva i idrott i bred bemärkelse (från tävling till rekreation) som pojkar.

Skillnaderna inträder i intensitet och val av idrott. I parallella studier av flickor och pojkar från 10 till 25 års ålder är flickorna mindre aktiva i idrotter med högre ansträngningsgrad, organiserad idrott (läs: föreningsidrott) och tävlingar.

I början av tonåren är ca 50 procent av pojkarna medlemmar i idrottsföreningar, jämfört med flickornas 25 procent.

Andra undersökningar visar på att de som socialiseras in i idrotten genom medlemskap i en idrottsförening också i betydligt högre grad förblir idrottsligt aktiv i vuxen ålder.

En positiv självbild behövs

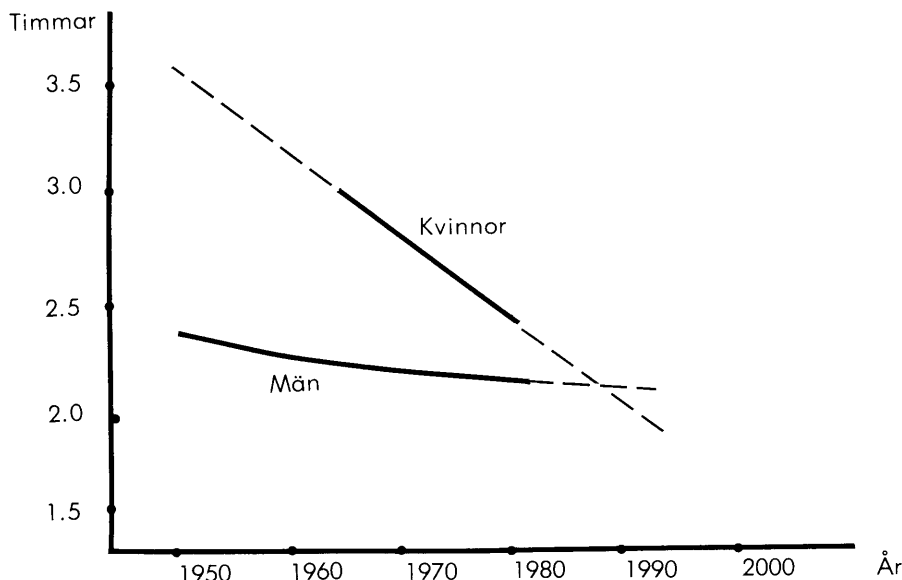
Centralt för att utveckla ett positivt förhållningssätt till idrott är också en positiv syn på sig själv, sin egen kropp och förmåga. Fler flickor än pojkar har en negativ syn på sin egen kropp och sin egen fysiska prestationsförmåga.

Kari Fasting vid Norges Idrettshøgskole i Oslo har forskat i orsakerna till detta. Svaren står att finna i det traditionella känsrollemönstret, menar hon. (Se vidare Kari Fastings artikel i detta nummer.)

Media förstärker intrycket av att idrott inte är något för kvinnor. Lägg därtill den bristande fritiden för kvinnor. Enligt undersökning om nedlagd arbetstid i hemmen ägnar kvinnorna tre timmar om dagen åt hemarbete, männen 20 minuter.

En del av motståndet mot kvinnlig idrott har sin rot i att man hävdade att

Maraton — Bästa tid

En grafisk framställning över mäns och kvinnors resultat i Maraton tycks peka på att kvinnorna går om männen framåt 90-talet. Men det är fel att göra sådana jämförelser, påpekar artikelförfattaren.

kvinnorna inte hade de fysiska förutsättningarna för att idrotta.

Följande grafiska framställning av resultaten i maratonlöpning kan föranleda en föreställning om en framtida resultatnivå jämförd eller bättre än mäns.

Även om fysiska likheter finns mellan mäns och kvinnors idrottande, teknik, krav på prestationer och träning så finns det skillnader som gör att resultatutvecklingen ovan och jämförelser mellan mäns och kvinnors resultat blir skeva.

Ojämförbara resultat

Skillnaden i fysisk storlek bidrar till att resultatnivån mellan könen inte blir jämförbara. Kvinnor är i snitt 7 — 8 procent kortare, väger 12 — 15 kilo mindre och har dubbelt så mycket fettväv (20 procent) än män.

Kvinnor har mindre dimensioner på hjärta och lungor, dessutom tio procent färre blodkroppar, vilket i sin tur påverkar kvinnors syreupptagningsförmåga, så att den blir begränsad jämfört med mäns. (En god syreupptagningsförmåga gör det lättare att orka med långvarigt arbete, t ex löpning, simning.)

Det kompenseras i sin tur av att kvinnor har en mindre och lättare kropp än män. Skillnaden reduceras då från 15 — 25 procent lägre syreupptagningsförmåga i absoluta tal till en betydligt mindre skillnad mellan könen. Räknat per kilo kroppsvikt blir skillnaden obetydlig. Anger man syreupptagningsförmågan i förhållande till fettfri vikt blir skillnaden mellan könen minimal.

Styrkan är två tredjedelar mindre än männens i enskilda muskelgrupper. Framförallt är skillnaden större i armar och axelpartier, jämfört med benen. Men större dimensioner bidrar till att skillnaden styrka blir än större i de grenar där styrkan är av avgörande betydelse.

Ungdomars utveckling visar att pojkar och flickor är likvärdiga i fysisk förmåga upp till tolvårsåldern. Förutom att

flickorna kommer i puberteten två år tidigare än pojkarna och samtidigt motoriskt utvecklas tidigare, så blir könskillnaderna väldigt påtagliga just i puberteten.

Pojkarna utvecklar snabbt sin syreupptagningsförmåga och styrka, tillväxer hastigt och får ett språng framåt i sin idrottsliga prestationsförmåga när de manliga könskaraktärerna utvecklas.

För flickorna är det tvärtom. När de kommer in i puberteten lagras mer fett, styrkan (särskilt i armar) minskar. Även syreupptagningsförmågan minskar eller står stilla. För en redan aktiv idrottsflicka brukar de åren kännetecknas av status quo om inte tillbakagång i idrottsligt prestanda. Det är i den här åldern många flickor också lägger av.

Det är motigt när resultaten inte blir bättre.

Erfarenheten säger också att många flickor är som tyngst och rundast just i femton till artonårsåldern, för att senare bli något lättare i kroppen. Därmed kan många åter kliva uppåt i resultatkurvan.

Man bör se upp med hård träning och tävling i puberteten, och framförallt under åren kring menstruationens inträde. Dålig kosthållning kan då också bidra till en försening av pubertetsutvecklingen i de här känsliga åren.

Kvinnor har också fördelar

Hittills har jag tagit upp vilka begränsningar som finns för kvinnors absoluta prestationsförmåga jämfört med mäns. Men kvinnors mindre kroppshydda och mindre muskelmassa innebär också vis-

sa fördelar. Den mindre muskelmassan pekar på att kvinnor kan återhämta sig snabbare från intensiv och hård träning (s.k. mjölksyraträning) och har lättare att transportera bort de slaggprodukter (trötthetsgifter) som samlas efter sådan träning.

Det innebär bl a att kvinnor kan fortsätta sin intensiva träning nära inpå en riktig tävling och inte behöver en lika väl tilltagen viloperiod som män.

Likaså finns preliminära rapporter att kvinnor har en bättre uthållighet, vilket skulle kunna förklara kvinnornas oerhört snabba framsteg på maratondistanserna. Förutom att de kvinnor som springer långdistans ofta har en minimal kroppsfetthalt och därmed en nog jämbördig syreupptagningsförmåga per kilo kroppsvikt har de också en effektiv temperaturreglering och en bättre energiförsörjning på grund av att mäns och kvinnors fettdepåer (energireserver) är lättare att omsätta än mäns.

Forskningen om kvinnors fysiologiska möjligheter är ännu ganska outvecklad. Mycket återstår för att förklara kvinnors prestationsförmåga.

Ofta förringas kvinnors resultat jämfört med mäns då man ser till de absoluta prestationerna. Men utifrån kvinnors fysiologiska förutsättningar är inte dessa prestationer sämre.

Man låter t ex inte en flugviktare gå en match mot en tungviktare i boxning.

Fortfarande väntar vi på forskning med kvinnors fysiska villkor som utgångspunkt.

Anne-Marie Nenzell

P I A

— Det blir varmt i hela kroppen av glädje, ja lycka. Jag genomströmmas av lyckokänslor gång på gång under en match, när en passning går fram, när någon bryter igenom försvaret, när det blir mål.

Världens bästa fotbollstjej har hon kallats, Pia Sundhage. Hon är också en människa som står för vad hon tänker antingen det gäller kärlek eller politik. Fotbollen har gjort henne stark, säger hon.

Pia är inte hemma när vi ringer på dörrklockan. Hennes kamrat släpper in oss. De två har just flyttat hit. Pia har talat om kaos och flyttröra, men vardagsrummet är iordningsställt.

En bekväm soffgrupp, tresits, tvåsits och fåtöljvarianten, i mönstrad plysch dominerar rummet. En byst av Lenin står på ett lågt bord bredvid en fotboll av glas. Flera hundra skivor och en stereoanläggning förvaras i en lagerhylla. På ena kortväggen hänger flera elgitarrer, och där står också förstärkare och högtalare till instrumenten. Någon har börjat på en oljemålning som står på ett staffli i ena hörnet. Två kvinnor i helfigur, den verkar bli bra.

Det finns flera tavlor runt väggarna, den största hänger över soffan. Den är målad i olika blå nyanser och föreställer

en kvinna som står i vatten. Hon ser stark och beslutsam ut, men också mjuk. Runt henne; symboler för fred, kvinnokamp, klasskamp.

Spelat elitfotboll i tretton år

Pia Sundhage är 24 år. Sedan hon var elva år har hon spelat fotboll på elitnivå. När hon var femton år kom hon med i damlandslaget. Vid 21 utnämndes hon till årets spelare i damfotboll. Samma år vann hennes lag Jitex den svenska cupen och SM. I år slog det svenska landslaget ut hela den övriga eliten i Europa. Pias insats var avgörande för segern.

När hon står i dörren slår det mig att tavlan över soffan är ett porträtt på henne.

Damfotbollen är etablerad nu. Till sist

öppnade riksidsrottsförbundet sina armar för den. Nu finns det över 100 000 kvinnliga fotbollsspelare. Idag är det fler tjejer som spelar fotboll än killar som spelar ishockey i Sverige.

— Där jag är uppväxt, i Marbäck utanför Ulricehamn, spelade inte tjejer fotboll. Utom jag då, säger Pia som har satt sig mitt i soffan under den blå tavlan. Hon är klädd i jeans och kortärmad skjorta. En guldphotboll glimmar i en länk runt halsen. Hennes ansikte är uttrycksfullt, mera än vad som kommer fram på de bilder jag har sett av henne.

Hon har spelat boll sedan hon började att gå verkar det som. Hur det började minns hon inte. Hennes två bröder spelade inte fotboll och hennes tre systar höll på med hästar.

— Jag brydde mig bara om fotboll,

Anna Karemyr

”En liten utländsk kille som var en hajare på fotboll, det var jag det.”

jag spelade med småkillarna. Självt såg jag också ut som en kille. Man kan säga att jag fick en killidentitet som liten. Jag visste ju att jag var flicka,, pappa sa till och med att det var tur att jag var flicka för om jag var så vild som flicka, hur hade det då inte varit om jag hade blivit pojke.

— Men omvärlden betraktade mig som kille, helt enkelt för det som jag höll på med, så som jag betedde mig gjorde bara killar.

— Jag brydde mig inte om vilket, bara jag fick leka som jag ville. Tyckte inte jag behövde bevisa att jag var flicka. Jag var inte den som pratade särskilt mycket. Ganska blyg.

— Efter matcherna badade jag med mina lagkamrater i sjön. Med badbyxor som alla de andra.

— I skolan trodde de att jag var utlänning. Eftersom jag hette Pia, det är ju ett flicknamn i Sverige. Utländska killar kan nog heta Pia, resonerade de. En liten utländsk kille som var en hajare på fotboll, det var jag det.

Ut med honom!

— Tills jag skulle ha gymnastik i mellanstadiet. Jag hade flyttats till en större skola i Ulricehamn. Plötsligt var det skilda omklädningsrum. Tjejernas låg en halvtrappa upp och killarnas en halvtrappa ner. Där stod jag och kände mig ganska övergiven när mina fotbollskompisar från skolgården försvann neråt. Men jo, jag skulle allt gå uppåt tyckte jag. Kom väl sist, drog fötterna efter mig och var helt oförberedd på den reaktion jag mötte. Skor och handdukar kastades på mig, fy och burop haglade. En kille som gick in till tjejernas, ut med honom!

— Jag blev alldeles kall och oerhört ledsen. Min första impuls var att rusa ut och aldrig komma tillbaka. Kom ihåg att jag var mycket blyg också. Men jag hade en inre styrka eller också fick jag den då. Tyst började jag plocka av mig kläderna, plagg efter plagg. Tills jag stod där helt näck. Då protesterade ingen längre, de blev ganska generade.

— Men ungar har ju en förmåga att ta saker och ting naturligt, att inte krångla till allting. De konstaterade att de tagit fel, att jag var flicka, och att flickor också tydligen kunde spela fotboll. Jag hade aldrig mer några problem med mina klasskamrater.

— Jag spelade i ett pojklag, reglerna godkände det då. Ibland blev mina lagkamrater retade för att de spelade med en tjej. Kan du ta henne då, frågade mina kompisar den som retades, och så fick jag bevisa att jag kunde dribbla bort honom. Och det kunde jag. Jag fick hela tiden bevisa vad jag gick för. Därför funkar jag bra, även under stark press.

När hon var elva började hon i ett damlag.

— Det var alltså ett DAM-lag. Några var i trettioårsåldern. Ingen mer än jag hade spelat som barn. Så jag blev bäst där också. Det är omöjligt att spela riktigt bra om man inte har spelat som liten.

— Allt detta betydde naturligtvis massor för mitt självförtroende. Jag vågade mer och mer vara mig själv utanför planen också. Jag började prata.

— Det känns som jag har fotbollen att tacka för allt. Hade jag inte haft den vet jag inte hur det gått med mig. Jag var livlig, busig, udda och verkade nog ganska tuff som liten men blyg och hade svårt för att få kontakt. Kanske hade jag hamnat i något gäng, kanske börjat med droger.

— Mina föräldrar accepterade att jag la ner så mycket tid på fotboll, för att de märkte att det skyddade mig från sådant, tror jag.

Pia har spelat fotboll minst fyra kvällar i veckan, oftast mer, sedan hon var elva år.

— Det är så roligt, så mycket, hur skall jag beskriva det? Man blir liksom varm i hela kroppen av glädje, ja lycka. Jag genomströmmas av lyckokänslor gång på gång under en match, när en passning går fram, när någon bryter igenom försvaret, när det blir mål. Olika grader av lycka, och det beror inte bara på om man själv gör något bra. Man får samma känsla till och med om man inte är med på plan. Och man vet att de andra känner likadant, samtidigt.

— För mig är det oerhört viktigt att vara en del i ett lag. Jag skulle vara helt kass på individuell idrott, det är säkert.

Man är en del av något större

— Ibland, fast väldigt sällan när det gäller mig, kan det kännas motigt att gå till träningen. Men efteråt, på väg hem har man med sig upplevelsen att betyda något för andra, som om man verkligen har uträttat något som ingen annan skulle klarat. Jag menar inte alls att vara bäst, men varje individ är oersättlig för laget. Man känner sig som en viktig del av något större. Fast det bara gäller att få en boll i mål.

— Den känslan behöver alla människor, tror jag, och det är svårt att få den i det dagliga livet. Jag har i alla fall aldrig känt så, varken i skolan eller på de jobb jag har haft tidigare.

Sedan fyra år tillbaka arbetar Pia som fotbollslärare på Markaryds folkhögskola. Där finns landets enda fotbollslinje för tjejer.

— Jag kan försörja mig på mitt intresse och det är fantastiskt. Jag blir ju inte rik direkt, så många timmar jobbar jag inte. Och jag hade hållit på med fotboll ändå, för det är det roligaste jag vet. Men det är underbart att slippa fundera på hur man skall få pengar till mat och hyra. De ekonomiska villkoren för dam och herrfotbollen är helt olika.

— En manlig juniorspelare tjänar mer än vad jag som landslagsspelare gör. Jag tjänar alltså ingenting, tvärtom får jag betala för resor och träningsläger osv. Men det spelar ingen roll. Pengar är inte drivkraften.

Pia får i alla fall sina fotbollsskor gratis från ett företag sedan några år. Vissa spelare inom damfotbollen har fått s.k. kontrakt med företag. Det innebär att de får all utrustning från företaget, och pengar för att använda det speciella märket.

— Det skulle jag antagligen också kunna få. Men jag har inte velat det, det skulle inte gå ihop med mina ideal. Skorna är okej, det är så himla dyrt med fotbollsskor, och oftast är de så smutsiga att ingen tänker på vad man har för märke. Jag kan ju ha vilka kläder som helst. Men att vara reklampelare, nej, hittills har jag klarat mig ändå.

Pia är kommunist, en odogmatisk sådan. Hon känner sig själv okunnig.

— Sedan jag flyttade till Göteborg har jag varje år tänkt att jag ska gå i en marxistisk-leninistisk grundkurs. Men det blir aldrig av. Fotbollen tar för mycket tid. Det är en av de få saker som jag tycker att jag har missat, på grund av fotbollen.

— Radikal blev jag, dels genom att jag kommer från arbetarklassen, men mest på grund av min äldre bror. Han skrev sånger som jag gjorde musik till. Väldigt fina texter, det tycker jag fortfarande. Efter ett tag började man tänka på de där texterna. Och de handlade oftast om samhället, och hur det påverkar människorna. De var samhällskritiska och så var de emot kyrkan. Jag avskyr faktiskt allt religiöst fortfarande. Brorsan fick mig att tänka.

— Jag var ju blyg har jag sagt, men jag kände ändå ibland att jag måste säga vad jag tyckte. Så i första klass, när vi hade kristendom, frågade jag något om varför Gud lät små barn svälta ihjäl.

— Vem har du talat med det där om? sa lärarinnan genast. De tog för givet att man inte kunde ifrågasätta själv. Och jag, jag hade ju talat med min bror, så jag sa det. Inte fick jag något svar på min fråga, men en bestämd tillsägelse att inte prata med min bror om så viktiga frågor. Fast det gjorde jag ju förstås. Har inte litat på skolan sedan dess.

— Idrottsvärlden är ju inte precis röd. Inom ledarskiktet i organisationen är det snarast blått. Men bland aktiva är det mer så att de är helt ointresserade av politik. Ointresserade och okunniga. Jag försöker påverka mina kompisar, det är klart.

— Vid förrförra valet, så kunde jag inte bestämma mig för vad jag skulle rösta på. Eller jag hade väl bestämt mig, men ville prata med någon om det, och de enda jag kände var ju mina lagkam-

rater. Och jag gillar att provocera lite. Efter en taktikdiskussion frågade tränaren om det var något mer vi borde ta upp. Jag räckte upp handen och sa: "Jo, det är ju det här — vad sjutton ska vi rösta på egentligen?" De andra började skrat- ta och protestera och sa: "Nä, nu får du väl ge dig, Pia," och sådant. Men jag insisterade: "Jomen allvarligt, vad skall vi rösta på?" Och då började vi tala om det. "Du Pia, den där Palme, är det socialdemokrat han är, vad står han för egentligen?" och "Finns det inte något mittimellan, centerpartiet eller så?" Det är han, vad heter han, Fäldin va? Vad vill dom?" Alltså det var inte så att de var dumma på något sätt, men de är fruktansvärt ointresserade, de flesta.

Saknar djupare politisk dialog

— Två, tre av mina kamrater är politiskt medvetna, men de är liksom jag mycket upptagna. Jag har saknat en djupare dialog om politik, som man kanske behöver vara med i en organisation för att få. Jag har också haft dåligt samvete för att jag inte gör något. Men nu har jag kommit fram till att om man inte själv trivs, så kan man inte göra någonting för andra. Och jag trivs inte utan fotboll. Just nu i alla fall. Så jag fortsätter med det och försöker ändå visa vad jag tycker, så gott det går.

Pia skriver ibland i Proletären — KPML:s tidning — om idrott och alkohol, om reklam, om individualism. KPML har gått hårt ut mot homosexuella.

— Det är klart att jag inte håller med om allt KMPL tycker. Jag började skriva i Proletären för att jag kände en kille där. Skulle jag hålla med dem i allt, så skulle jag ju få betrakta mig själv som sjuk för att jag har kunnat bli kär i en tjej. Och jag känner mig absolut inte sjuk, tvärtom.

Jag frågar henne om hon är lesbisk.

Hon avskyr när en människa definieras genom vad hon gör. När hon var liten sade omgivningen: "Hon är kille, för att hon spelar fotboll", nu heter det att hon är lesbisk för att hon levit i ett förhållande med en kvinna.

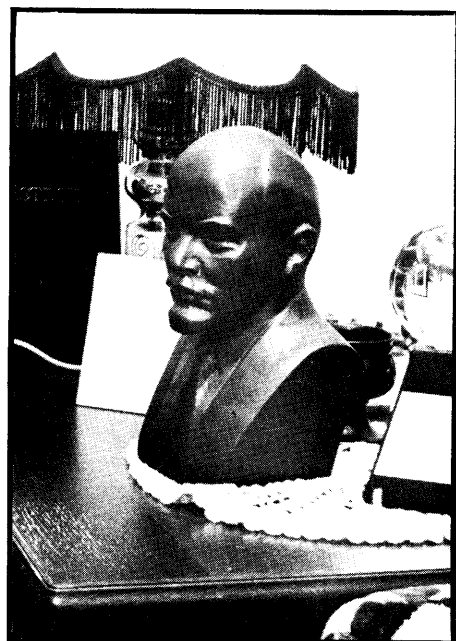
— Det fanns en människa där, som jag tyckte väldigt mycket om, inte spelade det någon roll om det var en man eller en kvinna, det var det sista jag tänkte på. Nu lever jag inte i något förhållande, men jag hoppas att göra det igen. Det kan bli med en man. Eller en kvinna. Det beror på vilka jag träffar.

Är du inte bisexuell då, frågar jag.

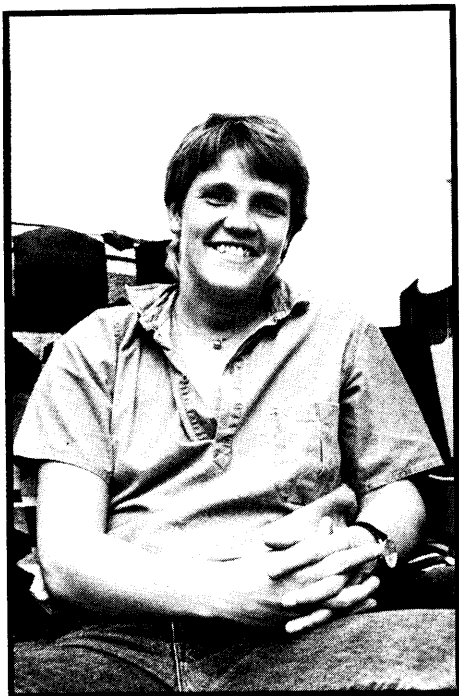
— Är och är, jag kanske är lite friare än många andra bara. Och att jag har blivit det, om jag nu är det, kan jag tacka fotbollen för. Och mina föräldrar och syskon som alltid har accepterat mig som Pia. Och inte gjort saker och ting märkvärdigare än de är.

— Det jobbiga är om folk tror att fot-

"Det är klart att jag inte håller med om allt som KPML står för."

Anna Kärrmyr

Anna Karemyr

"Jag ser väl inte ut som det rådande kvinnoidealet, men jag älskar min kropp."

boll bara är något för lesbiska tjejer, för det är absolut fel. Det finns säkert inte fler kvinnor som haft förhållande med kvinnor i damfotbollen än det finns bögar i Blå-vitt. Fast det är det ingen som frågar om, för ingen säger att den som är bra i fotboll är ingen riktig karl. Men kvinnor som är skickliga idrottare har alltid blivit misstänkliggjorda för att inte vara riktiga kvinnor.

— Jag är nämligen en riktig kvinna, och till skillnad från många andra tycker jag om min kropp. Jag ser väl inte ut som det rådande kvinnoidealet, men jag älskar min kropp, för jag känner den och den fungerar som jag vill, den ger mej en massa glädje.

Paus och funderingar

Vi äter varma mackor. Jag går ut på balkongen och röker. Och tänker. Faan, ett sånt litet utrymme att verka i man har som kvinna. Det känns som om livets möjligheter det är en hel skolgård, en sån där med konstiga vrår, stora planer och kanske ett litet skogsområde i utkanten och så finns det då en liten rökruta 3 X 3 meter. I en sån liten ruta tvingas alla kvinnor stå. Går man utanför, så riskerar man att bli angripen från alla håll.

Kvinnor väljer bland 30 yrken när de skall bestämma vad de skall försörja sig på, män väljer bland 300. Bara en sån sak.

Kommer ihåg alla bilder på kvinnor jag sett i Lektor, Damernas Värld, på reklampelare. Så skall man se ut.

Det känns som att sitta i en tvångströja. En fruktansvärd reducering av livet, av möjligheterna, en avtrubning av sinna.

Kvinnor kan ju se ut hur som helst och det är intressant, och vackert också för den delen.

Pia är vacker, tänker jag när jag hänger över balkongräcket, och ser röken från min cigarett slingra sig ut i natten.

Kommer att tänka på en eftermiddag i tunnelbanan. Snett framför mig satt två tjejer som väckte min uppmärksamhet. De verkade vara i övre tonåren. Schysst mejkade, välvårdade, lättskötta frisyrier, moderna kläder. Unga innetjejer, tänkte jag.

Men de satt på ett annat sätt än tjejer brukar. Rakare, men ändå avspänt på något sätt. De pratade ganska högt, tittade på varandra och inte runtomkring, skrattade, tog upp utrymme överhuvudtaget.

Vid nästa hållplats kom några tjejer till, och efterhand som tunnelbanetåget slingrade sig fram i Stockholms underjord, från station till station blev de fler.

De tillhörde en fotbollsklubb. Namnet stod på väskorna de kånkade med sig.

De fick mig att upptäcka något nytt. Vad hade hänt med kvinnorna sedan jag var tonåring på 60-talet? P-piller, yrkes-

arbete... Och så har tjejer börjat spela fotboll. Och jag har inte ens märkt det.

Tillbaka till vardagsrummet

Pia fortsätter att forcera gränser. Hon siktar på att bli den första kvinnan på GIH:s fotbollslinje.

— Tycker att det är på tiden att kvinnorna kommer dit nu. Jag har märkt från fotbollslinjen på Markaryd hur viktigt det är att killar och tjejer går tillsammans på utbildningen. Många killar har en nedvärderande kvinnoideolog, men det har också en del fotbollstjejer. Den ändras när de ser varandra träna och tävla. Efteråt uppfattar de varandra mer som individer än som könsvarer.

Pia tycker att hon lär sig lika mycket av att arbeta som lärare, som hennes elever lär av henne.

— Jag mognar som människa. Jag kom över min värsta blyghet genom fotbollen och vågade visa mer av mej själv. Men sen jag började på Markaryd har jag blivit mer mottaglig för hur andra är också. Man måste kunna föreställa sig hur den andra människan tänker och känner för att kunna lära ut något. För att till exempel kunna ge kritik utan att trycka ner.

— För att få riktig kontakt med andra så räcker det ju inte att bara överösa dem med sig själv. Man måste kunna ta in dem också. Jag har blivit mjukare, och det är jag glad för.

Framtiden är oviss

Hon berättar att hon känt sig på dåligt humör senaste veckan. Hon har varit skadad. Knäna är dåliga.

— Jag kommer att sitta i rullstol när jag är fyrtio, säger hon, ser allvarlig ut ett ögonblick, men rycker sedan på axlarna.

— Just nu är jag en människa som tycker att det roligaste som finns är fotboll. Vem vet hur det blir i framtiden? Skriv det.

Jag har inte ställt en enda fråga om damfotboll i sig. Träning, taktik utvecklingsmöjligheter. Det var inte det som intresserade mig egentligen. Pia är lite besviken.

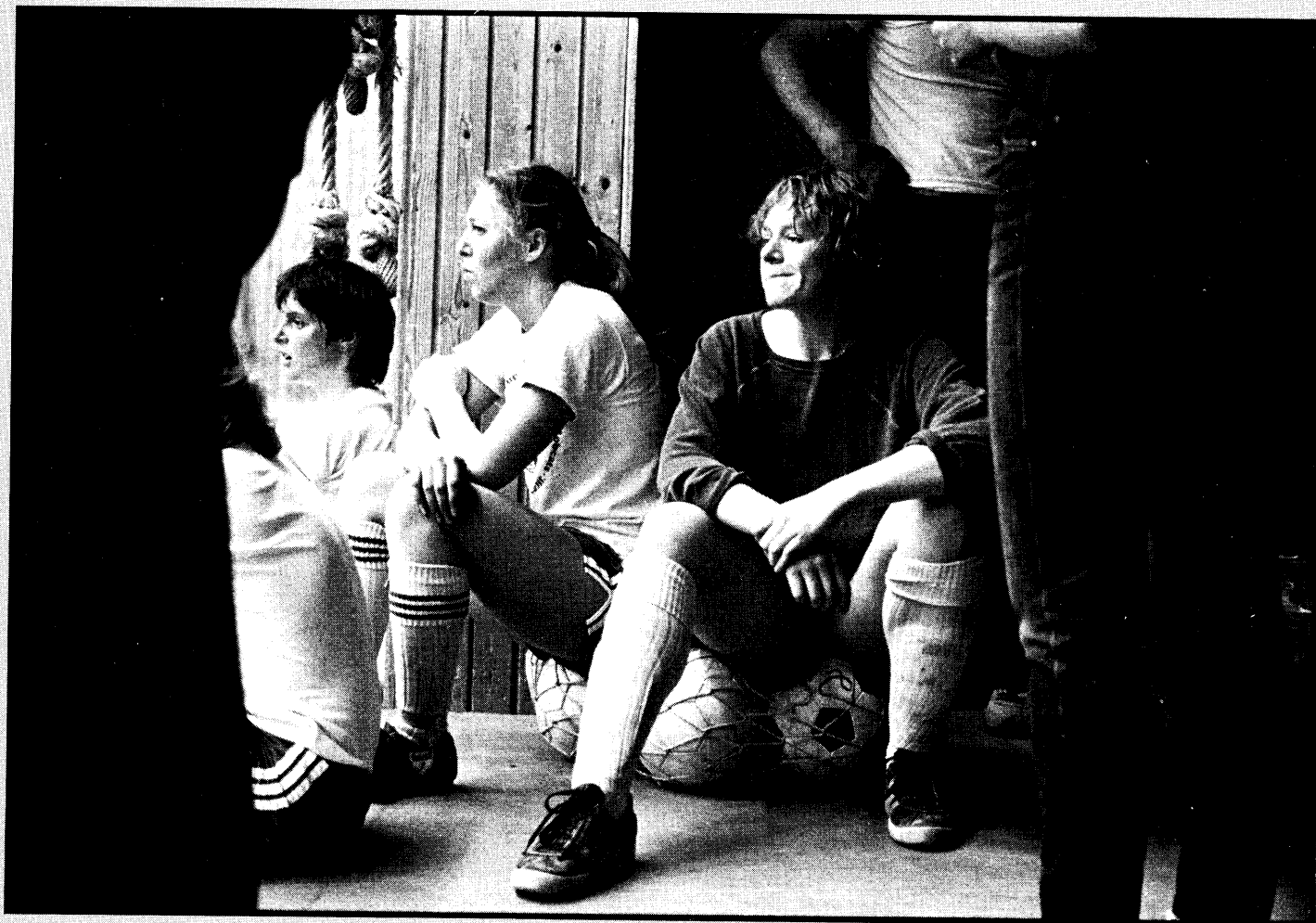
— Inte ens sportjournalister frågar om det. Kvinnoidrotten får så oerhört lite uppmärksamhet i massmedia, så när de någon gång skriver om den är de bara intresserade av det mest spektakulära, det mest lättillgängliga.

— Jag ställer upp, för jag tycker det är viktigt att unga tjejer får förebilder. När jag var liten så låtsades jag vara Pelé, den brasilianske stjärnan, när jag spelade. Nu leker småtjejerna att de är Pia Sundhage och Anette Börjesson. De ber om autografer. Små killar också. Det är sköj.

Monica Dalin

Skå Idrottsklubb

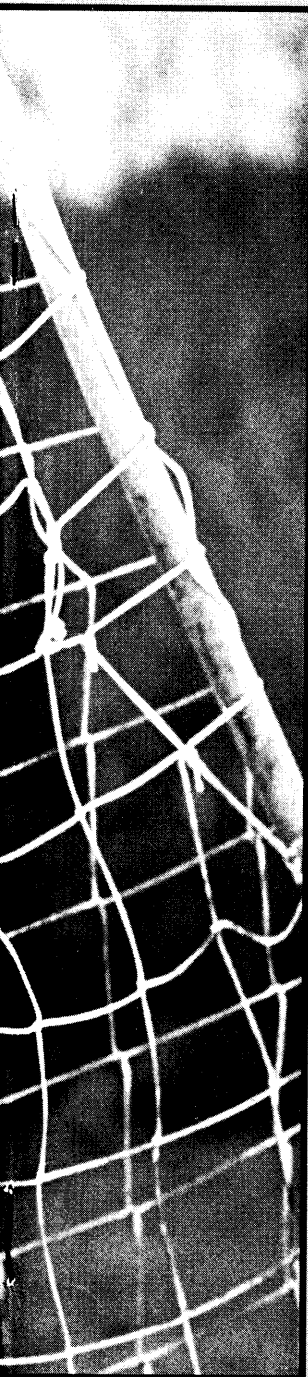
ETT BILDREPORTAGE

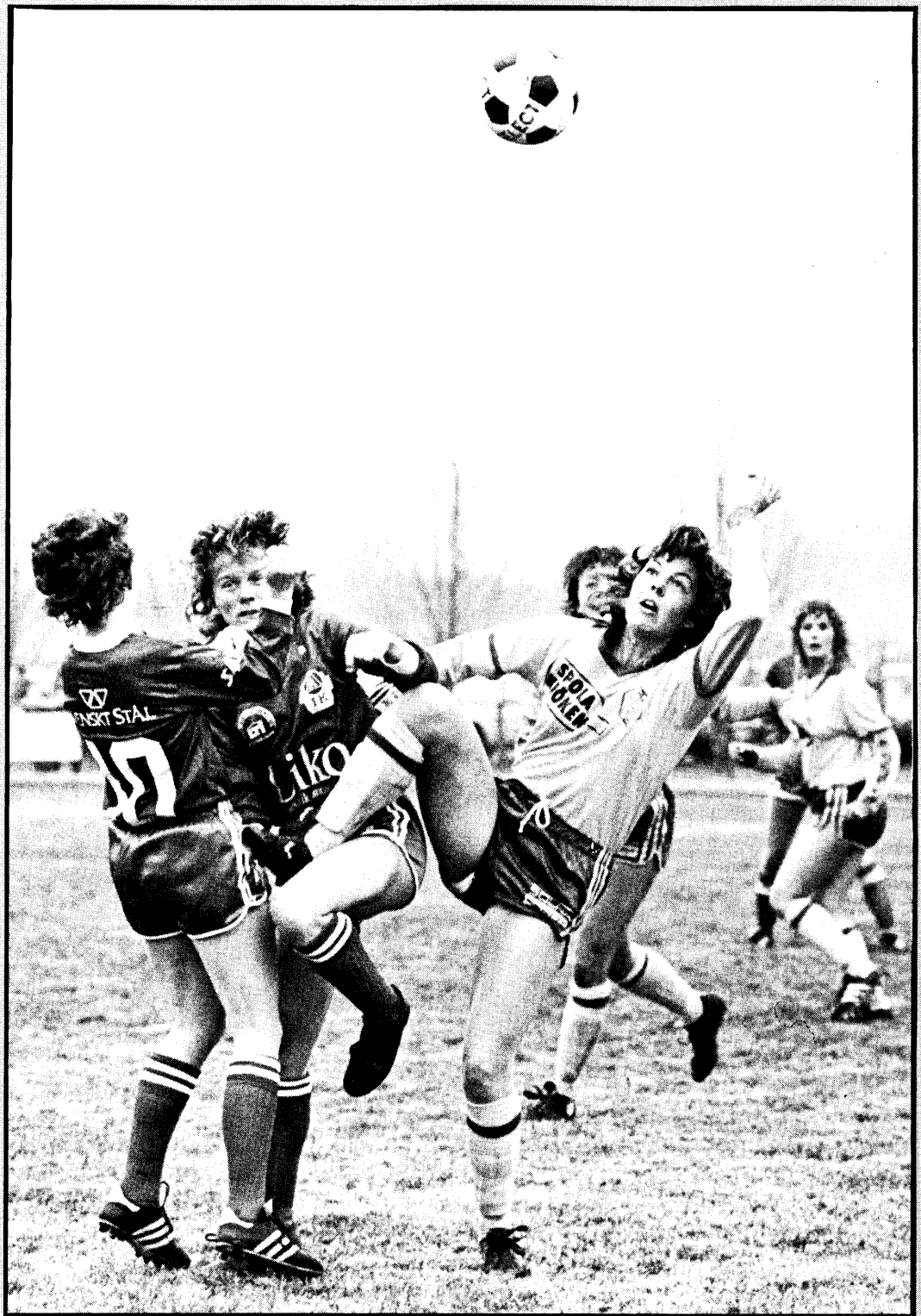

Våren 1983 följde jag Skå's damlag i fotboll under en och en halv månad fram till seriestarten. Laget spelade då i division 1. Vad jag främst ville fånga med kameran var den glädje och gemenskap som fanns hos tjejerna — på träningen, under resor och vid matcherna.

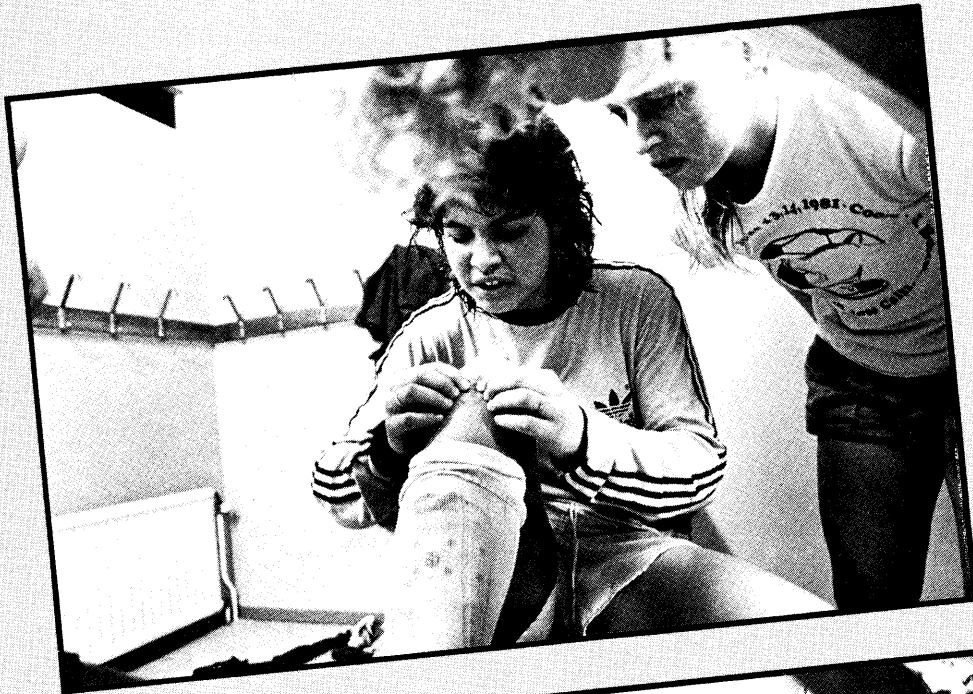
Kristina Arnoldsson

NÄSTA NUMMER HANDLAR OM VIETNAM

För tjugo år sedan kändes Vietnam nära och viktigt att stödja i dess kamp mot USA:s övergrepp.

Nu har det sjunkit undan bakom glömskans horisont — när kriget tog slut svalnade massmedias intresse. De flesta solidaritetsorganisationer har släppt sitt engagemang. Men Svenska Kvinnors Vänsterförbund har fortsatt sitt stöd till Vietnams kvinnor och barn: genom åren har hundratusentals kronor samlats in, och Sida har skjutit till statliga medel.

Vad har det egentligen blivit av alla pengarna? Vi reste till Vietnam för att se efter, och i nästa nummer av Vi människor kommer ett stort reportage om projektet. Och närbilder av kvinnoliv och vardag i Vietnam idag, nära tio år efter kriget slut.

Som du ser av raderna ovan tänker vi fortsätta att komma ut, även om den ekonomiska situationen är svår. Det nummer du håller i handen är försenat därför att en månad i slutet av sommaren gick åt bara för att klara upp eftersläntrande skulder och få fram pengar till tryckning.

Men vi tänker inte ge upp som sagt.

Du kan hjälpa till på olika sätt. Prenumerera själv, skaffa nya prenumeranter eller ge ett bidrag till den stödfond för Vi människor som bildades på Svenska Kvinnors Vänsterförbunds kongress.

Vill du prenumerera använder du kupongen på sidan 59.

Vill du hjälpa till att skaffa nya prenumeranter kan du beställa reklamfoldrar från redaktionen. Adress på sidan 66.

Kan du avstå några tior sätter du in dem på postgiro 90 24-1, märk blanketten "Vi människors stödfond".

PRENUMERERA PÅ VI MÄNSKOR

Vi träffas på deras arbetsplats på skrivcentralen i Nynäshamns sjukhus. Mina fördomar blir synliga för mig: Jag hade tänkt mig två unga sportklädda tjejer men möts av två kvinnor i fyrtioårsåldern. Raffigt klädda med röda naglar. De berättar att de alltid varit intresserade av idrott, men aldrig varit aktiva i den utsträckning som på senare år.

— I skolan hoppade jag lite höjd och sprang bana men så fick man barn och då blev det inte någon tid över till att träna själv. Samtidigt samlade man på sig en massa lust att få komma ut och röra på sig, berättar Birgit.

1978 då Birgit var 38 år började hon träna regelbundet. Hon hörde att Karin också var ute och joggade så de beslöt att springa tillsammans.

— Det här är det bästa som hänt mig. Ett fysiskt och inte minst psykiskt välbefinnande. Jag mår bra och orkar ta itu med saker, fortsätter Birgit.

Karin och Birgit berättar att när de är ute och springer får de idéer och tankar som inte annars kommer fram. Ett annat perspektiv på tillvaron.

— Efter att ha sprungit någon timme blir problem och konflikter som känts stora och olösliga till ett ingenting. "Det där var väl ingenting att haka upp sig på, tänker man.

De peppar varandra

När det tar emot att sticka ut och springa, då det regnar eller är kallt, peppar de varandra. I början sprang de bara några kilometer. Sedan trappade de upp vart efter.

Karin och Birgit tränar fyra-fem mil i veckan, men inför ett maratonlopp är de uppe i åtta mil.

— De sista träningarna innan ett lopp måste man klara 2,5 mil utan trötthet eller smärtor. Annars är det ingen idé att ställa upp.

— Första motionsloppet var Lidingöjoggen på 6,5 km. Det var kul att testa sig själv och att ha ett mål med träningen.

Sedan 1980 har de varje år sprungit Lidingöloppet. 1982 deltog de i sitt första maratonlopp, Stockholm maraton, som på grund av värmen var ett av de hårdaste maratonlopp som någonsin gått.

— När vi kom upp på Strandvägen var det 36 grader varmt. Duschar var utplacerade som man kunde springa igenom för att svalka sig.

I första loppet var tiden inte viktig utan först och främst gällde det att klara sig igenom det hela.

— Men sedan vill man hålla en viss tid eller förbättra sig själv.

I år har Karin och Birgit inte sprungit någon maraton utan deltagit i halvmaror och andra långlopp. Förra året blev det däremot två maratonstarter: I Stockholm och New York.

MARATON

En passion som varar hela livet

I regn och rusk, snö och kyla är de ute på vägarna och tränar. Mil efter mil året runt.

Birgit Malm och Karin Lindgren. Två tjejer som dagligen är ute och joggar.

— Det är ett behov. En livsstil, säger Karin.

— Och en obeskrivlig frihetskänsla, tycker Birgit.

— Stockholm maraton är ett fantastiskt lopp där alla hejar och det är härligt att springa. Sedan var det väldigt spännande att delta i New York. Loppet gick genom Brooklyn, Bronx, Harlem med mål på Manhattan.

— Vi sprang igenom stadsdelar som man inte vågar besöka som turist. I Bronx och Harlem var det en varmare och finare stämning. Folk sprang bredvid och hejade fram oss. En och annan sträckte fram en apelsin. På Manhattan var det mycket stelare och kyligare.

Under ett maratonlopp försöker de tänka på allt utom att det är jobbigt.

— Jag tänker på behagliga saker. Det går inte att räkna ner milen vartefter, det tror jag inte någon gör. Sedan gäller det att kämpa då det tar emot.

Känslan är obeskrivlig

— Tjejer verkar ha det svårare för att ställa upp i lopp. De vågar kanske inte. Och många bryter tävlingarna. Jag tror tjejer har ett dåligt självförtroende. Det spelar ju ingen roll om du har en dålig tid när du passerar mållinjen. Känslan att ha gjort det är obeskrivlig. Det är helt underbart. Man är så glad och hela tiden säger man till sig själv "jag klarade det, jag klarade det".

— Några dagar efter ett maratonlopp kan man tänka att nej det här gör jag inte om. Men så kommer man igång att träna igen och så börjar man drömma om nya tävlingar.

Höstmörkret sänker sig och det börjar bli kallt. Det är dags att byta på sig mössa, vantar och flera overaller vid joggingturerna. Målet är Stockholm maraton 1985.

— Vi har bara mött positiva reaktioner från grannar och jobbarkompisar. När vi är ute och springer kommer många fram och frågar hur de ska bära sig åt för att komma igång. Flera tjejer på jobbet har börjat träna.

— Klart det finns väl de som tycker att vi är fåniga men som inte säger det till oss. De kan väl folk få tycka i så fall. Det klarar man av, säger Birgit och skrattar.

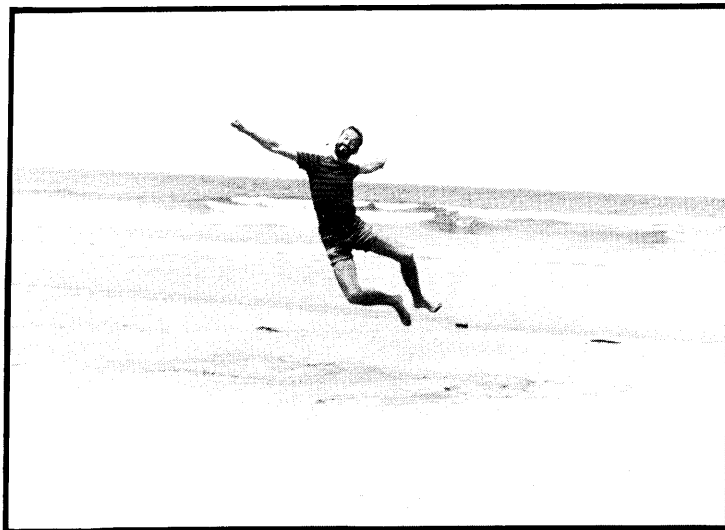
Men blir sedan allvarlig och säger:

— Något som däremot gör mig förbannad är massmedias sätt att bevaka kvinnlig maraton. Birgitta von Otter t ex beskrivs som ett fantastiskt spänstfenomen. Hon är varken bättre eller sämre än oss andra. Hennes stora "bedrift" är att hon är gift med en minister.

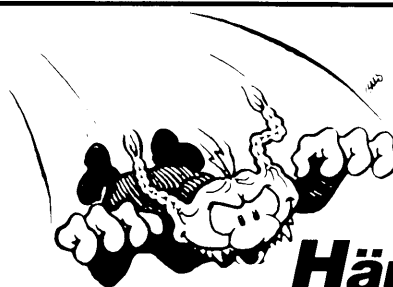
Det som Karin och Birgit tycker är det fina med jogging är att det inte finns någon åldersgräns, att man tävlar mot sig själv och inte mot andra.

— Så länge som vi mår bra håller vi på, säger de.

Johanna Sundin

Monica Englund

Se upp! Här kommer Arbetaren!

Arbetaren är veckotidningen som klämmer åt dem som skor sig på andra, vare sig de är kupongklippare, finanshajar, maktförgiftade byråkrater, miljöförstörare eller rävspelande politiker.

**affisch
på köpet**

Reportage, satir, debatt, kultur, serier m m. Prenumerera NU och du får Arbetarens stödaffisch på köpet (värde ca 25 kr).

Frankeras ej
Arbetaren
petalar
portot

Arbetaren

Ja, jag vill prenumerera tills vidare och betala varje

☐ helår ☐ halvår ☐ kvartal
296 kr 155 kr 80 kr

Namn

Adress

Postadress

Tel VM 5

Svarspost
Kund 30 31 3027
104 32 Stockholm

Anne-Marie Nenzell

ORIGINELLA

Egendomligt hur obetydligheter, lösryckta ur situationer, händelser ensamma lever kvar i minnet. Ökensanden i glasburken som gammelfaster i Eksjö visade. Sanden som Churchill stigit på. Violtablettasken mor-mor alltid tog fram när vi hälsade på. Tanten med tjugotalsklippningen som bara åkte en hållplats, stående på fots-teget, och ändå ville betala bussbiljettens 25 öre, trots busschaufförens protester.

Ofta stod av- och påstigningsdörrarna öppna när jag åkte buss till och från småskolan och jag såg marken rusa förbi utanför i hejdlöst befriande flykt: — å, om jag nån gång skulle kunna springa så fort!

Före och under tonåren tog dagdrömmarna fart om både det ena och det andra man kunde vara eller bli här i världen. Det viktiga som hände, inträffade ju inte här och nu eller mig, utan där borta eller i annan tid och andra. Naturligtvis det som drog allmänhetens intresset till sig ägnade man sin storögda, nyfikna håg. Men också med det förtviv-lans mod som tonårens stora Ensamhet och Utanförskap ger. När man förstår att det som synes ske, inte är det som i själva verket sker. När man inser att det man trodde vara en fast punkt i stället var någonting mjukt, undanglidande, halt. Att också i spegeln möta en främling.

Så kämpade, sida vid sida, nyfikenheten med brådmogenheten. Drömmarna blev en frizon för tankar, känslor och förhoppningar. Träning och tävling kom på något sätt att bli det som balanserade båda, gav möjligheter till konkret kamp med sig själv att fysiskt kunna ge utlopp för den inre oron och den ohejdbara aktivitetstslustan. På något annat sätt kan jag inte förklara den ihärdighet jag från början grep mig an med löpningen.

Drömmarna skilde sig väl inte från andras i att "vänta ni bara så får ni se vad jag kan..." Tills verkligheten tar tag i en och visar att bakom varje prestation ligger inte bara berg av ansträngning och arbete utan också av en ovanlig talang.

Det originella med mina drömmier var väl att de också inbegrep löpning av maraton. Dittills hade väl ingen kvinna så vitt jag visste sprungit den beramade fasornas fasa —

DRÖMMAR, PLÖTSLIGA TVIVEL

maran. När jag senare började springa 800 meter hette det på fullt allvar "damernas maraton" och kommentarerna gick ut på att om flickorna överhuvudtaget tog sig i mål och i god stil... var det ägnat att förvåna.

Hade upplevelserna några år tidigare från en het, dammig sommardag då Erik Östbye vann ett maratonlopp satt fart på drömmerna? Jag och min kompis såg hur han strax efteråt oberörd och skrattande pratade med några klubb(?)kamrater, bl a Inga Britt Lorentzon. Den vita fradgan på hans torra läppar imponerade såpass att jag på kvällen framför spegeln smetade tandkräm på läpparna för att se om jag kunde se ut som en riktig maratonlöpare.

Maratonloppet ingick i en seriematch med många fler grenar och vi rörde oss fritt på de tomma läktarna och samlade en hel del autografer. Så minns jag tanken som bara infann sig — om några år kommer barn på samma sätt vilja ha autografer av mig.

Tankar har ju en benägenhet att så småningom formulera sig i handling. Tankarna är ju något mera än dröm och suggestion — som en vis indie sagt: "man måste skjuta tigern i tankarna före jakten — resten är bara en formalitet".

Hur började jag då springa? Jo, sent om kvällarna då ingen kunde se mig, tog jag på mig overallen och gav mig ut, rakt upp för norra berget som reste sig i hela sin längd utanför porten.

Jag hade läst om att det var nyttigt med backträning så antingen höll jag till i backen vid trevägskorset eller i den bakom berget. Mor min började undra vem jag egentligen träffade på kvällarna, men jag tränade från första början praktiskt taget jämt ensam. Det var väl på gott och ont men bidrog till att träningen aldrig blev något utifrån påtvingat liksom att man automatiskt anpassade sig efter sin egen ork.

Minns det första stora tvivlet som kom just när jag, ändå något år efter min träningsstart, sprang med ett gäng grabbar i klubben. Ett tufft fartleksspass som nästan sprängde mig. Modlösheten att inte kunna hänga med var nära att få mig att ge upp allt vad löpning hette.

Andra gången tvivlet föll över mig var när jag som sextonåring reste iväg för att tävla på Kvarnbyvallen i Mölnadal. Jag hade åkt nattåg från Sundsvall och klev ut på en

öde station under en regnsjuk himmel. Jag tog min tunga trunk och gick upp mot berget där Kvarnbyvallen ligger. Efter att ha bestigit ett oändligt antal trappor fann jag grinarna låsta. Slog mig ned på trappan och väntade, men inte ett liv — idrottsplatsen verkade helt övergiven. Gick ned för trapporna och försökte ta mig runt berget. Irrade omkring på tomma gator med stängda och förfallna industribyggnader. Endast en godisbutik vill jag minnas var öppen.

När jag till sist lyckades hitta ingången till Kvarnbyvallen hade publiken redan börjat anlända. Vid det laget hade en verkligt djup melankoli drabbat mig. Hur kunde publiken vilja se något så meningslöst? Vad var det för mening att tävla, ja, idrotta överhuvudtaget? Jag kan ännu se den kraftfullt springande Bosse Althoff ackompanjeras av mina plågade tankar. Nog sprang jag, men allt kändes lika svart och tungt som den regnsjuka kolstybben.

Så skyddslöst har tvivlen på löpningen aldrig drabbat mig sedan dess. Orsaken är kanske att varje sten som lades ned av daglig träning gjordes med omtanke, förväntan och — faktiskt — glädje. Även nu då byggnaden av förvärvad löpkapacitet mest liknar en ruin, så har ändå varje sten som lagts och fortfarande läggs ned (om än osorterat) var sitt speciella skimmer, var sin mening.

Det mödosamt uppbyggda, det omsorgsfullt skapade av ansträngning och ärlig strävan, hur lite uppskattas inte detta. Hur lite ser vi inte till glädjen att fördjupa sig, utveckla något mera varaktigt än ett förstrött intresse. Hur ofta selsätter vi oss inte halvhjärtat som i väntan på tåg — att tiden bara ska gå.

Vi stirrar oss ofta blinda på resultatet på framgången — den oftast uteblivna. Precis som om det räckte med den! Helst också att den ska komma från himlen sänd, utan ansträngning.

När ska vi i stället inse att ge sig i kast med något om inte annat så för blotta kampen, något att försöka åstadkomma något är den egentliga meningen?

Där varje steg blir en viktig del av vägen mot en fördjupad insikt och genomgångna motgångar och framgångar blir så relativa som de i själva verket är.

Anne-Marie Nenzell

Lena Sandin under Avon Futures 1980

LENA SANDIN, EFTER 5 ÅRS TENNISRESOR:

—Det gäller att fixa
den här planeten!

Stegget mellan Wimbledons tennisspelande elit och Tyresö u-lands och fredsförening kan tyckas långt. Mellan genomkommersialiserad idrott och ideellt fredsarbete. Går dessa två ytterligheter att förena?

— Fredsfrågan är inte partipolitisk. Den berör alla människor, även tenniseliten. Det gäller vår överlevnad.

Säger Lena Sandin, som prövat denna ovanliga kombination.

Lena Sandin var för ett par år sedan Sveriges hopp om en kvinnlig Björn Borg. Tidningsrubriker berättar om stora matcher, segrar och belöningar. Idag är hon 23 år och inte längre lika rubrikomsusad. Hennes namn syns då och då i pressen, men då under artiklar i fredsfrågan.

Wimbledon, sommaren 1983. Lena är där och med sig har hon ett brev, en uppmaning till alla spelarna att ställa upp i arbetet för fred och nedrustning och att stödja Peter Watkins nya film om kärnvapenkriget. Själv har hon skänkt prispengarna i Tumbaspelen, 8 000 kronor och eliten i Wimbledon skulle kunna satsa betydligt större summor.

Hon lägger brevet i spelarnas fack. Svenska spelare får det personligen i handen. Gensvaret blir noll.

— De tog det som ett skämt. Men jag tycker det skall gå att förena fredsarbete och tennis.

Lena är 23 år men ser äldre ut. Rörlig, pratsam, glad. Flätorna har hon klippt av, håret är kort nu och luggen hänger ner i ögonen.:

— Ett av mina fel var att jag inte vågade föra ut mitt budskap mer än jag gjorde. Inte vågade ha alltför avvikande åsikter. Min rädsla för konflikter. Ville inte bli ansedd som en dumbom.

— Men, säger hon, jag sa vad jag tyckte när jag blev tillfrågad. Fast jag var inte den som startade en diskussion om fred och nedrustning bland tenniseliten.

Hon gör vad hon kan

Efter en stund säger hon:

— Carina Karlsson är en rolig figur. Hon har det där hungerprojektet, som hon satsar pengar i. Det är ett internationellt projekt mot världssvälten. Carina är en helt annan typ än jag och hon tar upp sitt projekt i alla sammanhang. Jag

har i alla fall gjort vad jag kunnat.

— Tennis är en överklassport. Bor du i Tyskland eller USA måste dina föräldrar vara riktigt rika. Det märker man när man bor hos familjer. Ibland ordnar klubbarna, där turneringarna hålls, inkvartering hos medlemsfamiljer.

Lägenheten i Bollmora är ljus och trevlig. Här rör sig Lena mellan vuxengymnasiet på dagarna och Tyresö u-lands och fredsförening (Tuff) på kvällarna. En vanlig stockholmsförort med Domus och bussen in till stan. Sedan maj bor hon ihop med Peter.

Här har hon vuxit upp. Här bor också Sofie och Åke, Lenas föräldrar. Åke har varit ordförande i Svenska freds- och skiljedomsföreningen, Sofie är socialdemokrat och har uppfostrat Lena i en anda av omtänksamhet. De är båda lärare.

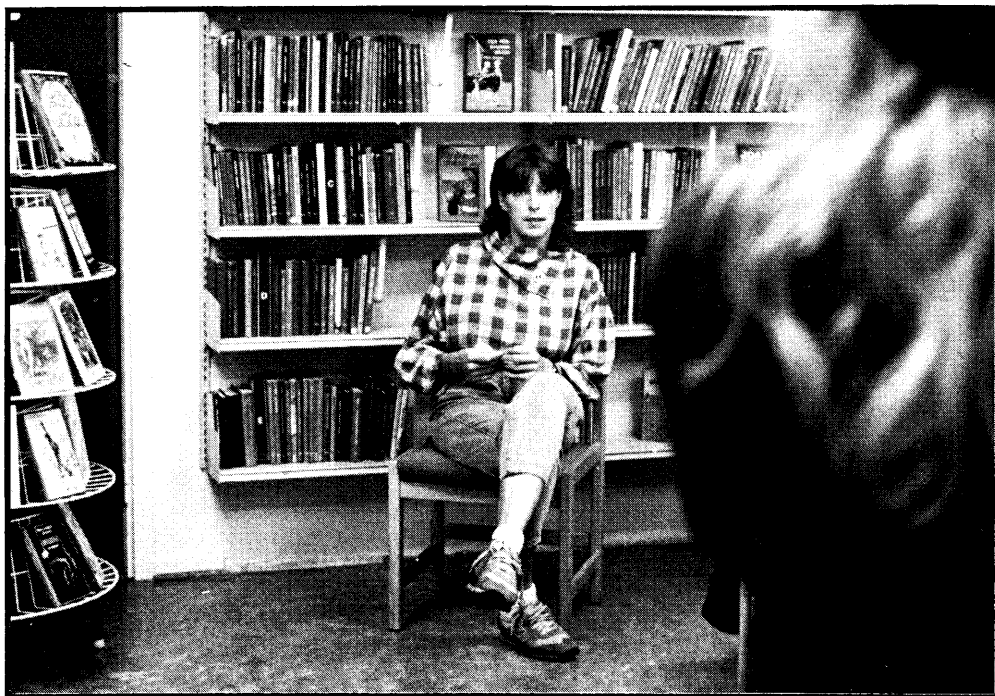
Resor, resor, resor

När hon var nio började hon spela tennis på allvar. När hon var 17 hoppade hon av skolan och började turnera runt och leva på tennisen.

— Kanske förlorade jag en del men jag fick mycket tillbaka. Hon stryker luggen ur pannan. Bakom den döljer sig vackert formade ögonbryn ovanför ögonen, mörka och allvarliga.

— Jag tror inte jag hade varit så utåtriktad som jag är nu. Jag var tvungen att prata i vissa situationer, tvungen att ta kontakt med folk. Ibland glömde jag adressen dit jag skulle och stod villrådig i främmande land.

Som tennisproffs anmäler du dig själv till turneringar runt om i världen. Women's tennis association håller dig informerad om vad som händer. Av SAS fick hon gratis resor. På ett år var hon kanske ute i 32 veckor. Sofie var aldrig förtjust i det här utan tyckte att hon skulle fortsätta

Lena var på biblioteket för att förbereda ett fredsseminarium.

skolan. Åke däremot tyckte hon skulle pröva på.

Så blev det fem år av kringflackande, hotellrum, matcher och framför allt pengar. Mycket pengar för en sjutton-åring.

Om damtennis säger hon:

— Okey, de 100 bästa manliga spelarna slår nummer ett av de kvinnliga, men det innebär inte att damtennis är dålig. Den är idag både rolig och bra, säger Lena, som tycker att damtennis behandlas dåligt av sportjournalister.

— Det har aldrig sänts en hel damtennismatch i TV. Inte ens när Martina Navratilova mötte Chris Evert, tennisens två toppstjärnor. Men allt av herrarna sänds.

Hon är arg, eller kanske upprörd.

— Proportionerna är orättvisa. De klagar på oss tjejer, de vill se en kvinnlig Björn Borg, men vi får ingen chans. Vi behöver också någon att se upp till. Det skrivs mycket om våra nederlag, men lite om segrar.

— Catarina Lindqvist, Sverige-etta, har vunnit en 50 000-dollars turnering. De skrev ingenting om den turneringen.

— Elitidrott behövs, speciellt för tjejerna. Den drar med sig en bredd. Tennis har blivit en stor sport tack vare Björn Borg. Och slalom hade inte varit något utan Stenmark. Det krävs stjärnor. Därför behöver vi kvinnliga tennisstjärnor också. Idrott är bra, jag tror det.

Få mixade turneringar

Oftast spelas inte dam- och herrturneringar samtidigt. Damerna blev nämligen ständigt diskriminerade i tennishistorien och därför beslöts att turneringar skall gå separat. Det är bara Wimbledon, franska mästerskapen och US Open som är mixade.

— Synd tycker hon. Det var svårt med killar, svårt att ha något längre förhållande, när jag bara var i Sverige en kort tid varje år. För killarna är det status att spela tennis och tjejer hänger med som klasar runt banorna. Det händer inte oss.

Rätt många utav de kvinnliga tennis-spelarna är lesbiska så de manliga stjärnorna brukade roa sig med att gissa på vem som var lesbisk.

— Sådan var stämningen. man var nästan rädd för att vara tillsammans med någon som var lesbisk. Ryktet gick. Lena ler uppgivet.

— Jag var så barnslig då.

Vi kommer in på utseendet. Kvinnliga idrottare måste ju vara vackra också, inte bara duktiga.

— I tennis har det alltid varit söta kjolar. Jag har alltid spelat i shorts men på Wimbledon ville de att jag skulle sätta på mig kjol. Annars fick jag inte spela på center courten. Hon skrattar.

— Tennis skall vara tjugigt.

Inga muskelknutar

Men man behöver inte ha så mycket muskler för att vara tennisspelare, även om det blivit populärt de senaste åren. Det viktigaste är bollsinn, nerver och kondition.

Turneringarna världen över sponsras av företag som också betalar prispengar. Kosmetikfirman Avon är en av dem som t ex sponsrat damtennisen. I utbyte får firman reklam. Tennis är en publiksport och sänds också i TV ibland.

På resorna följer också tennisfruar och flickvänner med.

— Som en svans, de går och shoppar och sitter i rader och väntar på killarna dag ut och dag in. Tävlrar i att vara vackrast medan killarna tävlrar i tennis. Det skulle inte jag klara av.

— Men det är mest utländska tjejer, inte så många svenska, tillägger hon.

Det händer också att damernas män följer med, men då försöker de vara lite tränare. Det är inte så många, bara en fyra-fem stycken.

Lena hoppade av tennisen. Ville inte uppleva känslan av att vara ganska bra men försöka hänga kvar i alla fall. Ville inte resa hem och vara rädd för att inte ha någonting att komma hem till. Ville komma hem och få utbildning och hålla på med fredsarbetet.

— Jag tycker det är roligt att gå nere i centrum och heja på folk. Nu har jag människor runt omkring mig som har upplevt samma saker som jag.

Uppskattar att vara vanlig

Ett ovanligt liv har blivit ett vanligt och det var den tryggheten hon sökte.

Den finns också i fredsarbetet, i Tuff. Tuff, som är en avdelning av Svenska freds- och skiljedomsföreningen arbetar med fred och nedrustning. "Sverige kan börja, nedrusta nu" skallar en paroll:

— Hur skall man annars kunna ställa krav på USA och Sovjet att nedrusta. Som två föräldrar som kedjeröker, de kan ju inte kräva av sina barn att inte röka.

I stället för värnplikt bör Sverige utbildade folk till civilmotståndare. Att aldrig acceptera en inkräktare, utan göra motstånd med strejker, blockader, samarbetsvägran. Men inte ta till vapen. Civilmotstånd kommer också att kräva döds-offer och framför allt ställa stora krav på mod och hårdnackad vilja hos befolkningen, men inte lika många döda som i ett konventionellt krig eller ett kärnvapenkrig.

— Pacifism är också mod att handla, säger hon allvarligt. Jag är emot våld och

dödande och tror inte att man kan vinna något krig med vapen i hand.

— Inget våld är berättigat, inte ens befrielsekrig, fast det kan vara svårare att fördöma.

Svensk vapenexport är ett annat arbetsområde. Först vill Svenska freds få slut på den export som sker men som egentligen är förbjuden i lag, till krigförande länder. Så småningom all svensk vapenexport. Hon skall ut i skolorna och prata i detta ämne och går därför på kurs inne i Stockholm för att lära sig argument och motargument.

Alla kan deltaga

Det är i det lilla man måste arbeta, menar hon. Alla kan vara aktiva i fredsarbetet.

Det behöver inte handla om att ockupera baser, i Tuff kan det handla om att springa i trapporna och lägga lappar, att dra stenciler eller köpa kaffebröd till mötena. Eller sätta sitt namn under tidningsartiklar, som Lena gör, för att vara säkra på att de tas in i Aftonbladet eller Expressen, fast det är Åke som skriver dem.

På så sätt har Lena nytta av sitt tennisförflutna.

Det gäller att handla, att göra något säger hon gång på gång. Det går, det går bra.

— Det gäller att fixa den här planeten. Tyresö har nu 20 vänskolor i Indien, en rörelse som Tuff dragit igång.

Peter, Lenas kille, är inte fredsaktivist, utan står på neutral mark, som hon säger. Ibland saknar hon stödet från honom och tvivlar på att kunna övertyga andra människor om hon inte kan övertyga honom. Och rädslan för framtiden finns där också ibland, men rädslan skall gå över i ilska och vändas till handling.

Och kroppen, skall den hålla, hur mycket har den förstörts under tennisåren? Axelförslitningar. Skadade knän.

— Det är det som är det farliga med elitidrott när man är ung och kroppen

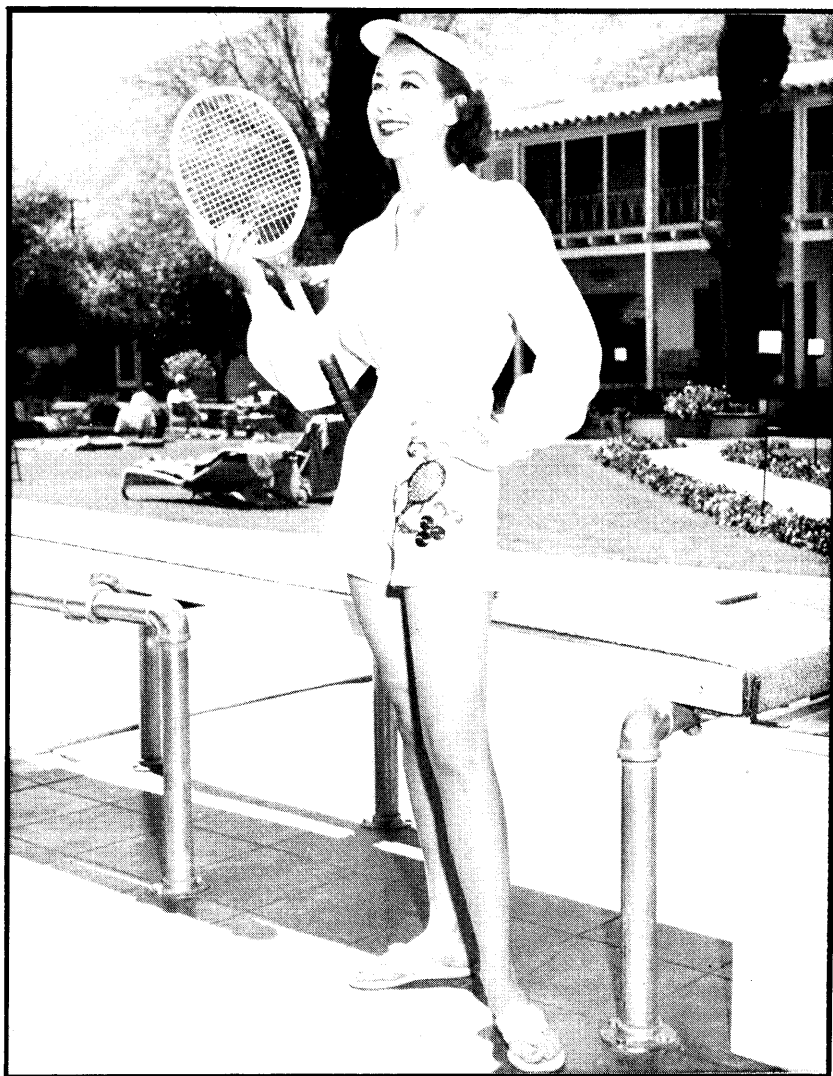
håller på att utvecklas, då tränar man som hårdast.

Med taxikortet på fickan och gymnasiet bakom sig kommer hon att pröva på lite av varje innan hon bestämmer sig för ett yrke. Ta igen de sommarjobb andra hade men aldrig hon under de flackande åren. Smaka på det vanliga livet, känna sig fram.

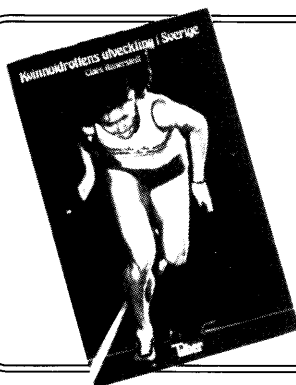
Cirkla in sig i livet, få vänner i Tyresö, heja på folk på gatan. Känna att det är här hon hör hemma. Se cirkeln sluta sig, från barndomsåren till vuxenåren.

— Jag vill ha ett meningsfullt liv. Det jag gör i fredsarbetet är meningsfullt.

Eva Ekelöf

Pressens Bild

Claes Annerstedt Kvinnidrottens utveckling i Sverige

Vi får följa kvinnans kamp för att få idrotta. Författaren berättar om kvinnidrott i olika kultursamhällen. Han tar upp frågor om diskriminering, doping och medicinska aspekter på kvinnidrotten. Men framför allt berättar boken kvinnans idrottshistoria i Sverige. Från vikingarna, gymnastik på 1800-talet och 1920-talets fördomar fram till våra dagar.

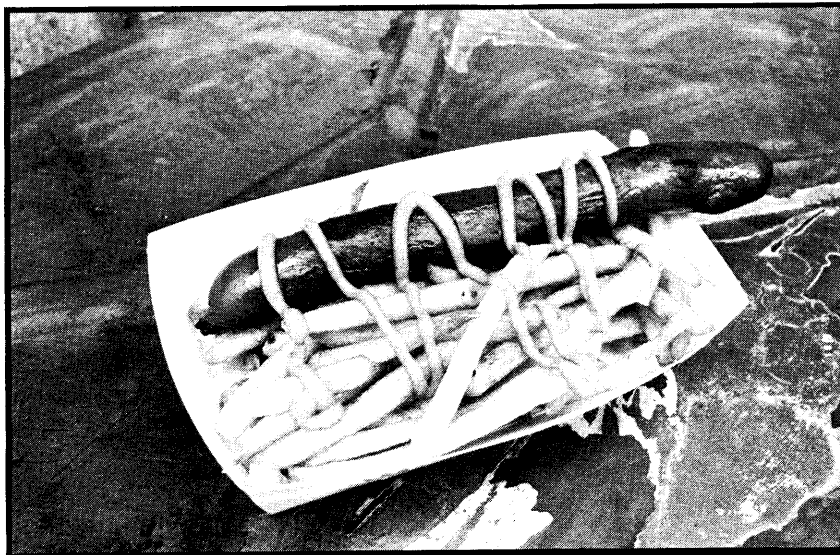
Köp i bokhandeln

Eller beställ från Liber, Kundtjänst,
162 89 Stockholm. Telefon 08-7399130.

 Liber

POMMES FRITES

med tillbehör

Martine Durand

En dag var det helt enkelt inte kul längre. Glädjen att träna och träffa fotbollstjejerna hade försvunnit. Det enda som fotbollen till sist gav var en massa tvätt.

Leriga overaller, genomsvettiga t-shirts och smutsiga strumpor samlades på hög i badrummet. Tvätt som pojkvännen fick ta hand om, själv måste jag iväg och träna.

Nej, det var skönt att sluta. Äntligen fick man tid att träffa andra vänner än fotbollstjejerna. Sommarsemestern behövde inte avbrytas för att man skulle på träningsläger. På helgerna kunde jag för första gången åka bort eller till och med tacka ja till en fest. Slippa det vanliga ”skulle vara jättekul, men jag har match på söndag, så det går inte tyvärr”.

Men en gång var det roligt att idrotta. Tillsammans med tjejerna i laget upptäckte, sökte och fann vi spänning och äventyr.

Som nioåring började jag spela handboll med mina klasskompisar i Bandhagens skola. Vi släpade själva våra väskor och bollar på tunnelbanan. Tuggummituggande, iklädda v-jeans och med jumpadojor, där namnen på älsklingshästarna och medlemmarna i The Monkees trängdes om utrymmet. Att åka iväg tillsammans till matcherna utan någon vuxen var underbart.

När vi mötte lag från villaområden blev ungarna alltid skjutsade i bil till handbollshallen av sina föräldrar. Vi tyckte så synd om dem. de gick ju miste om den fantastiska friheten som vi hade av att dra iväg till okända platser.

Vilket det mesta var som inte låg utmed linje 19, den tunnelbana som tog oss tillbaka till Bandhagen.

När jag var fjorton började jag spela fotboll. Träningarna blev fler och resorna längre. Vi spelade matcher och deltog i turneringar runt om i landet.

De första åren bodde vi ganska primitivt. En gång på en loge, en annan gång sov vi på golvet i en skolsal. Det var inte så noga hur man bodde eftersom vi hade så kul tillsammans.

Jag minns särskilt när vi deltog i en turnering i Rånäs i Uppland. Våra ledare hade ordnat att vi skulle sova på gummimadrasser på golvet i en fjäderfabrik. Hela bussresan till Rånäs fantiserade vi om hur härligt det skulle bli att sova i en fjäderfabrik. Vi såg något som liknade jultomtens verkstad framför oss, där vi låg inbäddade i ett moln av dunbols-ter. Besvikelsen blev stor när vi upptäckte att det var frågan om fjädrar till lastbilar.

Ja, så bodde vi förstås på många, många Esso motorhotell i vitt mexitegel. I början var det fantastiskt att få bo på hotell.

Men efter ett tag så äcklades man av att äta frukost på dessa ställen. Senaps-och ketchupflaskor med geggiga kornkar, stod alltid kvar på borden när man skulle dricka morgontéet. Och så då den där envisa lukten av grillkorv som väggarna var impregnerade med.

Käket som vi fotbollstjejer åt skulle antagligen få en ”kroppsvårdare” att sätta i halsen. Efter ett par timmars bussresande från en bortamatch utfordrades vi vid någon taverna utmed motorvägen. Det serverades pommes frites, ibland med korv och ibland med lövbiff. En och annan gång dök det upp en jägarschnitzel på tallriken.

Lika illa blev det med maten under veckorna. Direkt efter skolan eller jobbet stressade man iväg till träningen. Det gällde att hinna slänga i sig en cheeseburgare på vägen eller ”jaså, en schås” som tanten i korvkiosken vänligt men bestämt rättade en.

Men visst gav idrotten mig mycket. Det var tråkigt att tröttna på fotbollen, svårt behöva acceptera att det inte längre var kul utan bara slitsamt.

Det härliga med fotbollen var att det var tillåtet att busa. Att lite valpigt få knuffa och stöka med varandra. Fast det ställdes krav, så gen vvar det inte hela världen om vi gjorde bort oss. Jag lärde mig att inte ge upp vid motgångar utan skärpa mig och komma igen.

Laget var det viktiga. Tillsammans skulle vi bli bra. Alla hade varsin uppgift att fylla på plan. Någon måste markera bort motståndarens bästa spelare, någon skulle stå i mål och andra göra mål. Vi var allesammans lika viktiga för att vi skulle kunna vinna matchen. I laget umgicks man med olika slags människor. Tysta, tuffa, blyga, ilskna, roliga och stökiga tjejer i alla åldrar.

Men äventyret tog slut.

Utanför idrotten fanns annat som lockade. Jag lade av med fotbollen.

Nyfikenheten som mot slutet gått på sparlåga fick nytt bränsle. Plötsligt känner jag samma pirr i magen som när jag som nioåring åkte linje 19 mot nya mål.

Det finns så mycket kvar att upptäcka.

Johanna Sundin

Porträtt av en varm och skör kvinna

I de superkorrupta tenniskretsarna i hyckleriets USA blir kärleken den firade tennisstjärnan Billie Jean Kings fall. Historien om Billie Jean King är inte bara historien om en kvinna som spelade sin första match elva år gammal, som tagit 20 Wimbledonstitlar, samt alla andra stora titlar, som spöat Bobby Riggs i en legendarisk match 1973 och rankats Etta i världen. Det är också historien om en kvinna som prasslade med sin hårfrisörska och fick ta konsekvenserna av det.

Dubbelmoralen sett genom fingrarna om hon haft ett "one-night-stand" med någon manlig motspelare, exempelvis, eller t.o.m. regelrätt försökt haverera sitt i grunden lyckliga äktenskap med tennispromotorn Larry King.

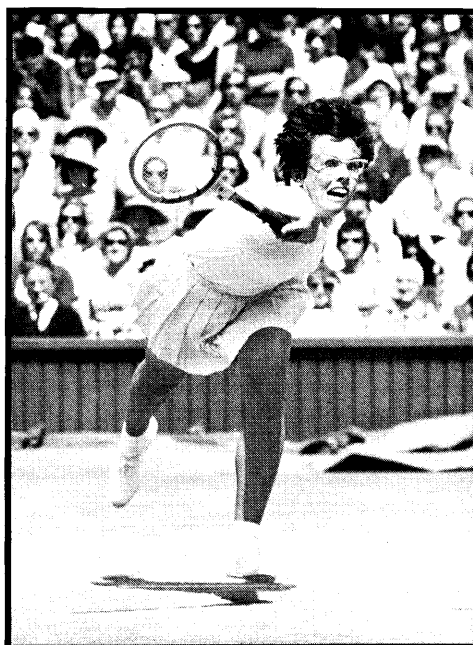
Men hon gör ingenting av ovanstående. Dubbelmoralen tappar alla sina dallrande dubbelhakor när hon framträder vid en presskonferens och talar ut om sitt tidigare förhållande med hårfrisörskan Marilyn Barnett. Bakgrunden var att Marilyn stämt Billy Jean för brutet äktenskapslöfte och Billie väljer att undvika pressens skandalrubriker genom att själv träda fram öppet.

Hon skriver om det ironiska att bli etiketterad, dömd.

Att "riva av" en kille är helt OK, men att ha en lång, djup och innerlig kärleksrelation till en person av samma kön betraktas som chockerande och avskyvärt.

Och Helgonet faller med ett brak från prispallen. Damtennissens rykte blir skamfilat, dess motståndare får vatten på sina kvarnar, pressen är visserligen ovanligt hygglig mot henne, men vissa promotors drar sig ur och det blir en svår ekonomisk förlust.

Detta är bara ytskiktet på boken, den är naturligtvis mycket mer. Det är först och främst ett porträtt av en skör och varm kvinna.

böcker

Billie Jean King — the story of a great tennis player
av B J King och Frank Deford
Granada publ.1982
(Boken finns ännu inte i svensk översättning)

Det är historien om hennes barndom, uppväxt, hennes första möte med racketen och bollen, hennes tonår och gryende framgång. Mötet med Larry, deras äktenskap och liv tillsammans skildras humoristiskt och ömsint. Tennisvärldens personligheter (och nollor!) träder fram, porträtterade med en bitsk skärpa.

Billie Jean, som skrämde vetet ur församlingens präst i hemstaden genom att som 12-åring säga: "Pastorn, jag ska bli världens bästa tennisspelare!", är en

fantastisk berättare och sanningssägare.

I sin dubbelhet övertygar hon. Hon både kritiserar det patriarkaliska systemet som styr (dam-)tennisen, samt poängterar att hon värderar män och kvinnor lika, men egentligen är en riktig konservativ. Ibland drämmer hon till med rejäla generaliseringar, men det är just det som gör henne så ärlig. Det är hennes rätt att vara den hon är; sårbar, sökande, rakt på sak.

På banan blir hon en "lesbisk,

gafflande hagga". Pressen gnuggar händerna när hon gör kontroversiella uttalanden. De vet att de alltid får någonting att bita i. Självklart är det svårt för manliga sportskribenter att se humorn, skönheten och intelligensen bakom hennes små knubbiga ben och rappa repliker. De håller sig för testiklarna, ängsliga och arga, när de ser henne slå.

Odds är dåliga för henne, som kvinna och atlet. Otaliga knäoperationer, svår astma, nedfatt syn som tvingar henne spela i glasögon. Alla som försökt spela tennis i solgass eller regn bara fem minuter med glasögon förstår säkert vilka krafter som driver henne att bli NUMMER ETT i hela världen.

Hennes odds försämrats genom att hon "gafflar", d.v.s.: har argument, är "ful", d.v.s.: uppfyller inte det amerikanska skönhetsidealet.

"Women sports professionals also operate at a tremendous disadvantage when we are compared to the other types of young women who have, historically, been in the spotlight. Always before, women on view have been expected to appear exceptionally beautiful. Indeed, more often than not, the main reason why a woman was selected to be in spotlight was because she was good-looking. Men and women alike thus came to be culturally programmed to expect to see only beautiful young women on public view.

We, as athletes, don't measure up these traditional expectations. We can't cover our bodies — particularly our imperfections — nor can we wear any kind of falsies. Our make-up soon disappears. We're sweating, our hair is all quickly askew, and we don't have thirty-seven takes under ideal lighting conditions to get it just right. ..."

Men det är ingen "tyck-synd-om-mig" bok. Visserligen andas par-

RECENSIONER

tiet om Marilyn Barnett dåligt samvete och bortförklaringar, men i övrigt är det en frisk och levande berättelse. För en som får hysteriska gråtattacker av TV-sportens signatur och som tror att idrott är Assar Rönnlund och "Honken" Holmqvist, är det här en utmärkt bok att bli sportintresserad av.

Det vimlar av fakta och fackuttryck kring tennis, man får veta årtal för historiska matcher, turnerutiner, bra och dåliga promotorers sveper förbi, gamla tränare skildras och blandas med "dusch-skvaller".

Man får en hårresande sexistisk verklighet serverad: Hon spelar i Chile. Det tappra chilenska folket har en ovanligt klen tennispublik, de tål inte se operations-
är! Alltså spelar Billie Jean (som opererat knäna) i långa träningsbyxor. Nästa dag ringer en av hennes promotors upp henne på hotellet: "Mrs King, vill ni vara vänlig att ta av er byxorna ikväll, vi tycker om att titta på damernas ben".

En "lesbisk skandal" kan bara få stora proportioner i USA, tack och lov, men det skadar både kvinnorörelsen och tennisen.

Profitörerna och fixarna gör stallar, hånlar och rycker på axlarna, medan folket/supportrarna häpnar, äcklas, slår ifrån sig.

Ur skammen och smärtan växer en ny Billie Jean fram. Hon får spontana positiva reaktioner också. Svarta män tjoar uppmuntrande åt henne på gatan, hon får brev från människor som plötsligt vågar anförtro sig åt henne, den förut så fruktade Stjärnan.

Och i omklädningsrummet — det fruktade — dit hon vågar sig med darrande ben, blir mottagandet efter "skandalen" varmt.

— Kom så går vi ut på banan och kysser varandra så att alla kan se, skämtar en av hennes motspelerskor och kramar om henne.

Den bild som massmedia världen runt givit oss av Billie Jean; en sammanbiten, hård kvinna, suddas raskt bort. Fram träder en extremt vacker kvinna, med fingrar som prinskorvar, små tjocka ben och en humor som slår gnistor ur bokens sidor.

En champion, en sårbar kvinna.

Susanne Backman

Kvinnan förnedras obarmhärtigt och glatt

När jag kom ut från teatern var jag förbannad. Så är kvinnoförakt åter rumsrent, även i radikala salonger. Klarateatern i Stockholm har nyligen haft premiär på en nyuppsättning av Shakespeares "Så tuktas en argbigga". Under komedins täckmantel förnedras kvinnan obarmhärtigt och glatt, varje spår av ironi eller revolt mot Shakespeares kvinno-syn uteblir.

Den rike Petruchio ska tämja argbiggan Katarina, som ingen man tidigare rått på. Katarina tvingas gifta sig med honom, förödmjukas, hon får svälta och utsätts för både fysisk och psykisk tortyr. Allt detta under skratt och glam. Som vanligt består teaterpubliken till största delen av kvinnor, som ska sitta och skratta åt sin egen underkastelse. Vi ska skratta när Katarina i slutscenen ber sin herre och man att trampa på hennes hand inför hela släkten. Han är herre, hans ord är lag. Hon finns enbart till för att behaga honom.

Om argbiggan Katarina istäl-

teater

Så tuktas en argbigga
av William Shakespeare
Klarateatern, Stockholm 1984

let hade varit en svart man, hade komedin varit lika rolig då? En uppstudsig slav som ägaren har rätt att ta i upptuktelse och tämja? Eller en jude i 30-talets Tyskland?

Shakespeare är en gud, vars ord inte får ifrågasättas. Att han skrev stycket för 400 år sedan med den tidens normer, att han i pjäs efter pjäs förringar kvinnan till hora eller madonna, att han helt tydligt är rädd för kvinnor — det nämner inte Klarateatern.

I programbladet anser Klara att han i stället är en revoltör mot

det "obarmhärtigt patriarkala samhälle, där döttrar säljs som varor... och det är revolten mot denna omgivning som till sist binder Katarina och Petruchio samman... Könskampen slutar i försoning. Är det en försoning på hans villkor eller hennes?", frågarsig Klarateatern, i ett halvhjärtat försök att ifrågasätta innehållet. Kan en slav tämjas på sina egna villkor? Klarateatern slår en logisk kullerbytta i sin ansträngning att upprätthålla det radikala skenet.

Petruchio i sin lädermundering

för mina tankar till porraffärer-
nas skyltfönster, där kvinnorna alltid är villiga att bli våldtagna och egentligen vill ha stryk. Också Katarina vill ha en karlakt med stål i blick och hårda nypor.

"Så vackert, så intelligent!" utropar Expressens Björn Nilsson. Han ärlyrisk över sättet på vilket Katarina får stryk och dekoren är ju bara *genialisk*!

Det är inte längre inne att tala om "budskap" och "ansvar inför publiken", det hörde 60- och 70-talen till. Nu är det tillåtet igen att på scen visa vem som har makten.

Teater är inte bara teknik, utan ett effektivt sätt att påverka människor, det visste redan Shakespeare och senare propagandaministeriet i Hitlertyskland.

Det blåser iskalla vindar och det skrämmer mig att vi kvinnor så villigt finner oss i att bli offer — igen. Har det inte hänt mer?

Ann-Christine Janson/
EMMA-Reportage

Ovärderligt dokument över beatepoken

Joyce Glassman växer upp i ett USA under förvandling, 40- och 50-talen. 1949 tar hon som 13-åring steget in i förvandlingen genom att bege sig till Washington Square på södra Manhattan, ett tillhåll för bohemer, protest-sångare och outsiders.

Hennes föräldrahem på övre västra Manhattan är ängsligt småborgerligt. Joyces föräldrar är vänliga, aningslösa medelklassjudar. Fadern är kontorsanställd, underbetald men nöjd med sin lott, modern är ängslig och välmenande.

Med ungdomlig nyfikenhet börjar Joyce och hennes väninna Maria utforska vuxenvärldens hemligheter. Främst då pojkar. Utegångsförbudet tänjs till bristningsgränsen, hon har ingen lust att åka hem.

1951 börjar hon på Barnard College, en rundhyllt blond flicka i jumperset, fast besluten att överge bohemstilen, vilken hon nu finner barnslig.

Men det går inte riktigt som hon hade tänkt sig. New York är vid den här tiden en bubblande intellektuell kittel. På kafeterior, billiga syltor, i studentkorridorer och hyreskaserner pågår en intensiv diskussion och överallt finner Joyce livet som är så annorlunda mot hennes uppväxtmiljö. Bohemlivet segrar.

På USA:s självständighetsdag 1955 flyttar hon (under protester!) från föräldrahemmet på 116:e gatan till ett litet hyresrum, inleder vad som ska bli början till en karriär inom förlagsbranschen, blir gravid och genomgår en illegal abort.

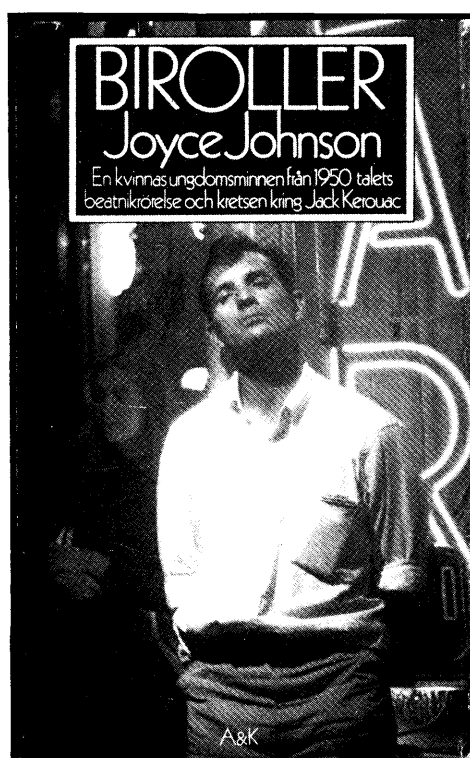
* * *

En kall januarikväll 1957 sätter hon på massor av ögonskugga och hastar i väg till ett möte som ska komma att betyda mycket för

henne i framtiden — och för Jack Kerouac. Han är redan legendär, men trött och sliten vid 34 års ålder. Han oroar sig för utgåvan av "On the road", kommer den ut, ska det betyda tillräckligt med pengar för honom? Joyce

blir, trots sin ungdom, hans stöd och kärlek.

Hon är med honom när "On the road" kommer ut, den 5 september 1957. Hon har sänt honom 30 dollar till bussbiljetten från Mexico och står på eftermidd-

böcker

Bioller
av Joyce Johnson
Askild & Kärnekull 1983

dagen den 4 september i väntan vid sitt fönster.

"Jag fick syn på en man som kom gående längs Sextioåttande gatan. Han hade glänsande svart hår och en stormönstrad, blå hawaiiskjorta — blå som hans ögon... Det tog några sekunder innan jag var säker. Sedan rusade jag nerför trapporna".

Det här är ett ovärderligt dokument över en svunnen tid, beatepoken. Det är skrivet av en av de otaliga kvinnor som befann sig i bakgrunden då, men som nu träder fram som verkliga människor — inte bara "brudar i slacks och örhängen".

Joyce Johnson var en av dessa intellektuella kvinnor som gav upp en egen författarkarriär, för att följa Jack "on the road" en kort tid. Hon är inte ångerfull eller bitter, tvärtom. Det är ett förunderligt vackert och ömsint porträtt utav en av de största författare som någonsin supit ihjäl sig.

På ett nyktert, men ändå mustigt sätt skildrar Joyce kretsarna i New York; Gary Snyder, Lucien Carr, Franz Kline, Allen Ginsberg m. fl. — och naturligtvis Mémère, Jacks mor.

Den här boken kan läsas för sig, som ett självständigt verk av en medveten kvinna, men står sig också gott som komplement till övrig litteratur i ämnet. T. ex. Jacks egna böcker, "On the road", "Dharma Bums", "The town and the city" m fl, samt Ann Charters utmärkta biografi över honom och vännerna.

Joyce Johnson bor i New York med sin son, arbetar som förlagsredaktör och har gett ut två tidigare romaner; "Come and join the dance" samt "Bad connections".

Susanne Backman

Vid Green Gate.
Morgonvakt.
Tre kvinnor från Oxfordshire
har avlöst oss under natten.
Elden brann när jag kom.
Jag fyller tre sotiga kittlar —
tevatten när kvinnorna
vaknar i sina benders!

Att komma hit till Greenham Common
är allt hopp i världen
och Ondskan i Vitögat.
(Den sköna, gröna allmänningen
och den stulna, misshandlade marken
innanför stängslet...)
Våra hjärtan darrar på taggtråden
men sångerna flyger osårbara
kvinnornas skämt nöter ner
cementpelarna —
med sina kroppar stöter de omkull
en övermakt.
Hur många tusen har vallfärdat hit
dessa tre utomhusår!
Kvar i våra kläder sitter en bittersur lukt av rök;
Vi har blivit häxor!

Lea var en av dem.
Hon tog sina promenader längs stängslet.
Bultsaxen hade hon med sig.
Sen kom hon tillbaka till vår eld
med smala remsor av nätet
strategiskt utskurna
för att med "snabba klipp"
förbindas till en ny
Secret Gate.

/.../

Det är Jennie som berättar för oss
om blockaden på Nagasakidagen
inkletade med olja, sot och ketchup
de nakna kropparnas utlämnade värdighet
på fyrtio års avstånd
från spektakulära bitankar.
Minnesbildernas aska
brände sönder polismännens handskar
och skyddsdräkter

Tolv korta rader i "The Guardian"
försöker skyla över brottet
mot världens barn och barnbarn.

Glöm inte babybomben!
Den var bara en liten rackare
men glöm den inte!
Den har ynglat av sig
jättebebisar
monsterungar —
förmodligen inte den sista generationen...

Cina Gotby

GREENHAM COMMON

Cina Gotby

FAKTA OM GREENHAM

Greenham Common är en av de 102 amerikanska militär-baser som finns i England. Basen ligger strax utanför Newbury, ca. 10 svenska mil sydväst om London. Dess primära uppgift är att hålla 96 kärnvapenmissiler, var och en motsvarande 16 Hiroshimabomber, stridsklara.

Det som gjort namnet Greenham Common världsbekant är dock inte basen i sig, utan de kvinnor som sedan 3 år tillbaka vakar utanför det flera mil långa taggtrådsstängsel som omgärdar basen.

Kvinnorna är där för att protestera mot basen och det den står för (i ett större sammanhang) — krig, våld, förtryck och ett destruktivt samhälle.

Basen har nio infarter som kvinnorna har döpt om efter regnbågens färger — Green gate, Yellow gate, Blue gate etc. Vid var och en av infarterna har kvinnorna slagit upp lägerplatser. De lever under mycket enkla förhållanden ute i det fria, året om. Härifrån utgår de aktioner som väckt uppmärksamhet långt utanför Englands gränser.

Greenham Common har kommit att stå för nya definitioner av fred och fredarbete. Det är t. ex. ingen slump att det inte finns några män på Greenham. Det beslutet tog kvinnorna i lägrets begynnelse, av flera olika skäl. Till stor del berodde beslutet på att kvinnorna var trötta på att arbeta med män, eftersom de gjort erfarenheten att män ofta lyckas genomföra saker på sina villkor och att de har svårt att lyssna på kvinnor. Dessutom valde kvinnorna bort ett manligt deltagande p.g.a. icke-våldsprincipen. Män är tränade att bemöta våld och förnedring med våld och kvinnorna ansåg att de alltför många gånger deltagit i s.k. icke-

våldsaktioner som slutat i sammanstötningar mellan polis och manliga demonstranter.

Greenhamkvinnorna anser att det enda sättet att bekämpa ett samhälle man inte tycker om är att gå till aktion mot det. Dock inte genom våld. Icke-våld, fantasi, humor, kvinnlig list och gamla beprövade busstreck har blivit framgångsrika medel för Greenhams kvinnor. Under årens lopp har tusentals kvinnor passerat genom Greenham och deltagit i aktioner av varierande storlek — allt från små grupper av kvinnor som klipper hål i stängslet till 50 000 kvinnor som med sina kroppar omringar och blockerar basen.

Myndigheter och statsmakter försöker med alla medel stoppa kvinnorna men har misslyckats, trots falsk ryktes-spridning, ökade befogenheter (läs: våld) för polisen, dagliga vräkningar och trakasserier. Margret Thatcher sa nyligen att Greenhamkvinnorna gjorde hennes regering större skada än både gruvarbetare och hamnarbetare tillsammans. Ett gott betyg tycker kvinnorna själva.

Kvinnorna arresteras i stort sett varje dag och flera gånger i veckan öppnas tingshusets dörrar för rättegången mot dem. De som döms förpassas vidare till fängelse.

Inför de delar av omvärlden som ställer sig oförstående och skeptiska till Greenhamkvinnornas originella och fantasifyllda sätt att föra sin kamp på citerar de gärna en kvinna som liksom de levde i en oförstående samtid, Virginia Woolf:

”Det bästa sättet för oss att förhindra krig är inte att upprepa era ord eller härma era metoder — utan genom att finna nya ord och skapa nya tillvägagångssätt”.

Hon bestämde sig för direkt aktion

Barbara, 54, har levt ett år på Greenham.

Susanne Björkman

Fyra dagars omtumlande vistelse på kvinnolägren Greenham Common blev upptakten till dramatiska förändringar i Barbaras liv. Hon hade levt ett "vanligt" liv som kretsat kring hem, familj och barn. Nu slutade hon sitt arbete och flyttade till Greenham.

— Min man känner sig sviken, men jag är tvungen att handla som jag gör för att inte svika mig själv, säger hon.

Scenen är ett av de många kvinnolägren utanför militärbasen Greenham Common i England. En för lägren alldeles vanlig händelse utspelar sig:

En enorm militärlastbil kör upp mot infarten i något transportärendet. En spontan aktion utbryter bland kvinnorna kring lägerelden — de hoppar upp på bilen, dansar och tjoar, lossar släpet, allt för att hindra chauffören.

Så långt är allt som vanligt — aktioner som denna är vardagsmat på fredslägren. Men så händer något som får mig, tillfällig besökare på Greenham, att titta till lite extra.

En liten, ganska späd kvinna med grått hår, säkert äldre än min mamma, kommer med en flaska sprayfärg i högsta hugg. Hon börjar spraya lastbilen med stora, svepande rörelser. Kvinnotecken och fredssymboler växer fram på den gröna metallen.

Jag känner hur det krockar i min svenska skalle. En prydlig gråhårig tant som hanterar sprayflaskan med en vana

och en självklarhet som vore hon en stockholmspunkare. Jag blir nyfiken, vill prata med henne men hinner inte ens fram till henne förrän ett helt koppel poliser är på plats och arresterar henne.

Barbara, som hon heter, och jag får tid med varandra några dagar senare. Vi sitter i hennes "bender", ett slags tält gjort av hopbundna ungträd täckta med presenning. Ett par hundra meter ifrån oss förvaras de kärnvapnen som är den största anledningen till att Barbara är här. Hon börjar berätta sin historia:

— Jag är 54 år, gift, har tre barn och lika många barnbarn. Jag kommer från Derby som ligger i mitten av England. Där har jag levt hela mitt liv, fött och fostrat mina barn, arbetat deltid när barnen var små, sedan heltid som husmor på ett barnhem. Jag är, mende andra ord, en traditionell arbetarklasskvinna.

Jag förstår av Barbaras berättelse att hon i hela sitt liv levt ett "vanligt" liv som kretsat kring hem, familj och arbete. Men idag lever hon alltså, sedan ett år till-

baka, på kvinnofredslägren Greenham Common. Genom sin blotta närvaro bryter hon mot lagen och hon deltar ständigt i aktioner, direkt riktade mot ett samhälle, som hon inte längre vill ha. Barbara berättar om sin väg dit:

— Under större delen av mitt liv har jag nog varit ganska omedveten om hur det ser ut i världen, jag har haft fullt upp av min egen tillvaro. En gnagande känsla av att allt inte står rätt till har jag avfärdat med tanken att "jag, Barbara, kan ju ändå inte göra något". Jag har gjort vad andra förväntat sig av mig. Inte haft så mycket tid över för mig själv och mina tankar.

— Men för en fyra, fem år sedan började jag lägga märke till att det talades om kärnvapenkrig som något verkligt. Jag har alltid sett kärnvapen som något som fungerar som avskräckande exempel, för att förhindra krig, men jag började förstå att det visst är möjligt att de kommer att användas. Jag greps av tan-

ken, den gjorde mig skräckslagen och jag kunde inte skaka den av mig, förklarar Barbara.

— För att göra något åt rädslan gick jag med i Derbys lokalavdelning av CND, en stor engelsk antikärnvapenorganisation.

— Jag var aktiv i vår lilla grupp, demonstrerade, gjorde namninsamlingar — traditionellt kampanjarbete. I och för sig bra, men på något sätt räckte det inte för mig. En dag fick jag och en väninna höra talas om Greenham. Vetenskapen om att det fanns ett läger, bestående uteslutande av kvinnor som levde mitt uppe i kampen fascinerade oss. Vi bestämde oss för att åka dit.

Omtumlande upplevelse

Vid Barbaras första vistelse på Greenham var det i dag tre år gamla lägret ännu ungt. Det fanns bara en lägerplats och inte lika många kvinnor som det gör i dag. Men intrycket blev för Barbara oerhört starkt, hennes första möte med Greenham skulle visa sig mycket omtumlande.

— Det var väldigt svårt den där första gången. Jag såg och hörde saker jag aldrig stött på förut. Jag var rädd för allt oväsen inifrån basen, alla strålkastare, vapen och dundrande trafik. Våldet och kriget var otäckt påträngande.

— Det skrämde mig också att möta så oerhört starka och okonventionella kvinnor. Både de och den gemenskap de levde i berörde mig mycket djupt. Jag insåg plötsligt, väldigt konkret, att det fanns andra sätt att leva på än mitt. Jag var väldigt liten och tyst de där dagarna, minns Barbara leende.

— Efter fyra dagar reste jag hem, fylld av nya tankar. När jag smält en del av dem var jag med och drog igång en stödgrupp för Greenham hemma i Derby.

Barbara återvände till Greenham och besöken blev allt längre och tätare. Till slut blev det ohållbart för henne att både sköta sitt jobb och vara engagerad i Greenham. Barbara valde Greenham. Hon sade upp sig och flyttade till lägret i december förra året. Nu har hon levt ett år på Greenham och vistelsen har varit en enda lång intellektuell och känslomässig utveckling. Barbara förklarar närmare:

— Greenham Common handlar ju inte bara om en kamp mot kärnvapen som en isolerad företeelse. För mig finns det självklara kopplingar mellan å ena sidan våld och patriarkat och å andra sidan fred och feminism. Det är ingen slump att Greenham är ett kvinnoläger och det är heller ingen slump att det därför blivit så starkt, menar Barbara.

Feminism och fredsarbete

Den feministiska analysen av krig och fred som Greenham Common representerar ser kärnvapenmissilerna som den

yttersta konsekvensen av det patriarkala samhälle vi lever i. Missilerna är ena änden i en lång kedja av mannens våldförande på barn, djur, natur och — kvinnor.

— I grund och botten är det samma mekanismer som styr våldtäkt och krig — mannens lust att härska och behärska. Det är ingen tillfällighet att porrfilm används flitigt inom militären. När Falklandskriget rasade matades de brittiska soldaterna med grova porrfilmer under hela flygresan från England till de argentinska öarna, säger Barbara.

En "feministisk" fred uppnås inte genom frånvaro av kärnvapenmissiler utan infinner sig först i en värld utan förtryck av någon levande organism, individ eller grupp.

Den feministiska prägel som kännetecknar Greenham påverkar naturligtvis varje kvinna som kommer dit. Barbara har redan berättat om sitt första möte med kvinnoläget. Men vad har hänt sedan dess, inuti Barbara?

— Det jag mötte här var på något sätt ett förkroppsligande av tankar som legat och grott i mig under flera år. Tankar om kvinnofrågor och feminism, om min roll som kvinna i en mansvärld. Och dessa har förstärkts under tiden här.

— Nu har jag insett att när jag en dag lämnar Greenham kan jag inte återvända till mitt gamla liv och stänga dörren om mig. Jag har sett och förstått så mycket om mig själv att det krävs stora förändringar. Det är svårt att bryta upp från gamla vanor och förväntningar, säger Barbara allvarligt och fortsätter:

— Men det finns ingen möjlighet i världen att jag skulle kunna utestänga från mitt sinne allt det som jag upplevt och lärt här, tillsammans med andra kvinnor. Därför påverkar mitt engagemang i Greenham mitt eget liv på ett högst personligt plan. Jag har mina barns fulla stöd, men min man säger att "det ska bli skönt när du är färdig med det där".

— Han känner sig sviken, men jag är tvungen att handla som jag gör för att inte svika mig själv.

Många är lesbiska

På Greenham finns alla typer av kvinnor. Unga, gamla, med de mest varierande bakgrunder. Är det inte svårt med alla skillnader mellan kvinnorna här? En majoritet av de bofasta är radikala lesbiska feministerna ut i fingertopparna. Totalt kompromisslösa i sin övertygelse. Tycker inte Barbara att det ibland blir för radikalt, för separatistiskt, undrar jag. Barbara ler och svarar:

— När jag betraktar dessa unga, radikala kvinnor blir jag, fortfarande efter ett år, full av beundran och ödmjukhet inför dem. De är så starka i vad de tror på, så modiga när de helt och hållet väl-

jer att leva ett liv som går emot allt vedertaget i vårt samhälle. För mig är det underbart att se. Det tog mig fyrtio år att komma dit jag är i dag, säger Barbara med stort eftertryck.

Det här är viktigt för henne, det både syns och hörs.

— Men visst känner jag ibland att jag har en annan bakgrund än en del andra här. Jag deltar inte i aktioner som jag inte kan göra av hela mitt hjärta. Men det är helt okay på Greenham — här finns inga dogmatiker eller ledare som försöker pådyvla en "den rätta läran".

— Det är en av de saker som är bäst med Greenham — här finns en fullständig respekt för varje enskild kvinna och hennes val. Greenham har visat att det är möjligt för kvinnor, som utifrån sett är helt olika, att leva och kämpa tillsammans. En mycket viktig och stärkande erfarenhet, menar Barbara.

— För jag vet att det är på oss kvinnor det beror på om det ska ske en verklig förändring av vår värld. En omdaning från det samhälle vi har i dag till en fredlig och trygg värld. Till det krävs en stor enad skara av kvinnor från världens alla hörn. Vi ska gå först i ledet och männen måste följa oss. Jag tror verkligen att det är enda sättet, säger Barbara.

Hon riskerar fängelse

För att sluta cirkeln kring vårt samtal frågar jag Barbara om händelsen några dagar tidigare, när hon blev arresterad. Hur känns det att riskera åtal och fängelse?

— Jag har blivit både arresterad och ställd inför rätta tidigare, men aldrig dömts till någon påföljd för de aktioner jag gjort.

— Skulle jag dömas för att jag sprayade lastbilen, alltså för skadegörelse, kommer jag att välja fängelse. För mig är det logiskt att gå hela vägen i min protest mot det här samhället genom att hellre ta upp en fängelseplats än att betala böter.

— Visst är tanken på en fängelsevistelse skrämmande, men inte outhärdlig eftersom jag kan ta med mig det stöd och de erfarenheter andra Greenhamkvinnor delat med sig av efter sina fängelsevisiteter.

Just när jag skriver detta kommer budet att Barbara för närvarande avtjänar två veckor på ett illa beryktat kvinnofängelse i södra England.

Jag känner ett styng av oro — hur ska hon klara det? — men minns så hennes klara ögon och hennes lugna, starka röst från vårt samtal:

— Jag är inte rädd. Att leva nära kvinnor har gett mig så mycket trygghet. Så stark och så fri som jag är nu har jag inte varit i hela mitt tidigare liv.

Agneta Furvik/EMMA-reportage

Skall Vi Mänskor tystna?

Tidskrifterna är en omistlig del av vår kultur. I tidskrifterna hittar du de nya idéerna. Här finns debatten, litteratur- och konstkritiken, den aktuella informationen i olika samhällsfrågor. Tidskrifterna visar kulturens mångfald, från det superintellektuella till satiren, från det smala intresseområdet till den

breda överblicken.

Vill man ha information om det dagsaktuella läget i Latinamerika, om freds rörelsens aktioner, om litteraturen i våra grannländer, om den nyaste arkitekturen, eller om kvinnorörelsen — då går man till tidskrifterna. I ett läge då dagstidningarna har strypt sina kultursidor och informationen i massmedia om till exempel befrielsekampen runt om i världen är opportunistisk och ofta snedvriden, då blir det väldigt viktigt att tidskrifterna lever.

Det sägs att pingstvännernas tidning Dagen får 9 miljoner kronor i presstödet i året. Det är samma belopp som Sveriges 223 kulturtidskrifter får dela på.

Vi Mänskor får statligt stöd, och det är vi tacksamma för, även om det egentligen är sorgligt att den levande debatten är beroende av statliga medel. Staten är en osäker herre, som när som helst kan ändra politik och därmed rasera tidskrifternas existensgrundlag.

Det är vad som har hänt — i all välmening, naturligtvis, för inte vill väl staten strypa det fria ordet? Det har bara blivit så i dessa svängremstider att man har sett en möjlighet att spara lite pengar på tidskrifternas bekostnad.

Tidigare var det så att tidskriftsstödet utbetalades i en klumpsumma på hösten. Det var mycket bra, eftersom prenumerationsinkomsterna, som kommer i början av året, då började sina. Tack vare det statliga stödet klarade man

sig fram till nästa årsskifte, när prenumerationerna förnyades.

Då kommer ekonomerna på idén att om stödet istället betalas ut fyra gånger om året, kan staten behålla ränteinkomsterna av tidskrifternas pengar.

Det betyder att tidskrifterna nu måste betala dyra räntor på försenade tryckeriräkningar och söka banklån för att klara övriga utgifter som hyra, löner och avgifter.

Du håller ett försenat nummer av Vi Mänskor i handen. Orsaken till förseningen är den svåra ekonomiska situation som uppstod genom de statliga ekonomernas spariver. Det är säkert många tidskrifter som nu tvingas till nedläggning. Vi Mänskor klarar sig, bland annat tack vare att SKV-medlemmar har ställt upp med lån och gåvor.

Det är viktigt att tidskrifterna inte tystnar.

Tyvärr når de flesta av dem bara en liten grupp människor, och många människor vet inte ens att de existerar. De finns varken i pressbyrå eller bokhandeln, och i all för liten grad på biblioteken.

Vi som tycker att just Vi Mänskor är en bra och viktig tidning — låt oss hjälpa till att ge den en stabil ekonomi. Fråga efter Vi Mänskor i Domus och i Pressbyrå. Finns den inte på ditt bibliotek ska du påpeka att du saknar den. SKV-avdelningar kan ge en prenumeration till mödravårdscentralen och folktandvården.

Ge bort Vi Mänskor i julklapp. Sälj lösnummer. Själv brukar jag stå utanför biblioteket i Karlstad ibland på lördag förmiddag. Det är ett bra sätt att få kontakt med många trevliga människor. Tillsammans borde vi väl kunna fördubbla antalet prenumerationer och mångdubbla lösnummersförsäljningen?

Aase Bang

- ☐ Jag vill prenumerera på Vi mänskor. Pris 100 kr.
- ☐ Jag vill stötta Vi mänskor med en stödprenumeration. Pris 125 kr.
- ☐ Ja tack, sänd mig Jubileumspaketet för 100 kr plus porto.

(Skicka inga pengar nu. Vi skickar inbetalningskort)

Namn:

Adress:

Postadress:

Porto

Vi mänskor

Solidaritetsrörelsens hus

Barnängsg 23
116 41 Stockholm

"Nu har jag verkligen fått klart för mig bredden på SKV:s internationella engagemang", var en spontan reaktion från en av delegaterna efter kongressen.

De utländska gästerna utgjorde ett färgstarkt inslag. KDV (Kvinnornas Demokratiska Världsförbund) var representerade av en ung chilenska, Soledad Parada. Egda Velez, förste sekreterare vid Nicaraguas ambassad, och Esperanza Contreras samt Lina Manuela från OMA — Angolas kvinnoförbund, framförde hälsningar. Det gjorde också Bui Xuan Khoa från Vietnams ambassad. Från våra grannländer kom finskan Solveig Levomäki och två unga norskor, Anne Karin Giske och Hilde Jakobsen. Det danska, isländska och tjeckoslovakiska kvinnoförbundet skickade telegram.

En av höjdpunkterna under kongressen var när Lilian Dahlberg från Piteå kunde överrätta 3 115 kronor från sin avdelning till SKV:s Nicaragua-insamling.

Allt låg väl tillrätta för en lyckad kongress. Aldrig är Stockholm vackrare än under Kristi Himmelfärd, och lokalerna, Brygghuset på Norrtullsgatan, var mycket bra. Det är ett gammalt bryggeri som byggts om till ett ljus och vackert föreningshus.

Förberedelserna för kongressen pågick in i det sista, men på torsdagkvällen samlades några av delegaterna till en trevlig stund med fika och sång.

Fredag morgon var podiet vackert dekorerat med blommor och SKV-fanor från olika håll i landet. Förbundsordföranden Aase Bang öppnade med att läsa den norske diktaren Nordahl Griegs fredsbädd "Till ungdomen". Hon önskade utländska och svenska gäster och delegater välkomna. En tyst minut till minne av Valborg Svensson och Mia Emsheimer avslutade inledningsanförandet. Därefter sjöng vi alla "Befrielsen är nära".

Stämningen på kongressen var hela tiden varm och vänlig. Det hade kanske varit upplivande med lite mer diskussioner — meningsutbyte kan också vara konstruktivt.

Utmaningar

Vi Mänskor ligger alla SKV-are varmt om hjärtat. När en av de två redaktörerna, Monika Dalin, redogjorde för den dåliga ekono-

min, kom det fram en rad förslag om hur medlemmarna kan skaffa nya prenumeranter och öka lösnummerförsäljningen för att få den nödvändiga basen för en stabil utgivning.

Susanne Björkenheim från Malmö kom med en utmaning: Hon lovade att den nya avdelningen i Malmö ska skaffa 24 nya prenumeranter under det kommande året, och utmanade därefter Karlstad, Piteå, Stockholm och Lund: Vem skaffar flest prenumeranter?

Motioner

Det hade inkommit 11 motioner till kongressen. Här följer ett axplock av vad de ledde till:

— Förbundsstyrelsen ska i god tid innan 8 mars skicka ut förslag till gemensamma paroller till avdelningarna, paroller som speglar SKV:s linje i aktuella frågor.

— Förbundsstyrelsen ska låta utarbeta en studiecirkel om SKV:s historia.

— En kontroversiell fråga var förslagen om utträde ur Svenska Fredskommittén, men den hänsköts till den nya förbundsstyrelsen utan vidare diskussion.

— Vi har väl alla upplevt negativa reaktioner på förbundets namn, eftersom ordet "vänster" är som ett rött skynke för många. Och visst är det tröttsamt att alltid vara tvungen och förklara att SKV inte är VPK:s kvinnoförbund. En motion om namnbyte avsågs dock.

— Önskemål om att varje nummer av Vi Mänskor ska innehålla artiklar om fredsfrågan överlämnades till redaktionskommittén.

Medlemmarna uppmanades att utnyttja tidningens grå sidor till att diskutera bl a fredsfrågan.

— Kongressen beslöt att inrätta en solidaritetsfond för Vi Mänskor, och Piteå-avdelningen skänkte en grundplåt på 1 000 kronor till denna.

Årsavgift

Kongressen beslöt att behålla årsavgiften på 75 kronor. Arbetslösa och studerande kan betala en årsavgift på 40 kronor

(Avdelningarna beslutar vilka som får erlägga reducerad avgift). Medlemmar som bor på ort där det saknas lokalavdelning får fortfarande vara direktanslutna.

Val

Till förbundsordförande omvaldes Aase Bang, Karlstad.

Till förbundsstyrelsen valdes:

Evy Andrén, Göteborg
Eva-Marie Brorén, Gävle
Karin Bäckbro, Stockholm
Lilian Dahlberg, Piteå
Els Marie Edström, Ljungby
Marlene Eriksson, Upplands Väsby
Erni Friholt, Göteborg
Lilly Guilotte, Stockholm
Karin Hammarström, Uppsala
Ingela Heimann, Göteborg
Lena Jakobsson, Deje
Clary Krekula, Ramsele
Solveig Nilsson, Molkom
Pia Risan, Skellefteå
Helena Svantesson, Lund
Lotta Schüllerqvist, Fyrklövern
Agnes Wennberg, Luleå

Till suppleanter i förbundsstyrelsen valdes

Ruth Boman, Uppsala
Marga Boustedt, Gävle
Lotta Delin, Gävle
Harriet Engman, Göteborg
Yvonne Elfving, Ljungby
Zaida Hagnman, Göteborg
Linnea Johansson, Skövde
Gunhild Johansson, Mölndal
Sonia Karlsson, Karlshamn
Solweig Kempe, Stockholm
Karin Lenz, Lund
Kirsten Persson, Göteborg
Sirpa Rydh, Spånga
Agneta Stenström, Lund
Barbro Söderberg, Bjäred

Till revisorer valdes:

Eva Eriksson, Stockholm
Britta Lorentzon, Fyrklövern

Till revisorsuppleanter valdes:

Solveig Hansson, Fyrklövern
Sirkka Seppänen, Stockholm

Till ny valberedning valdes

Nunne Lindahl, Gävle
Harriet Engman, Göteborg
Gunilla Karlsson, Stockholm

Aase Bang avtackade de ledamöter som nu lämnade förbundsstyrelsen. De fick Andrea Andrén's jubileumsskrift (som utkom till 50-års jubileet).

Gåvor

Fyra nya avdelningar hade bildats under det gångna verksamhetsåret, nämligen Gävle, Malmö, Kramfors och Göteborgs ungdomsavdelning. Dessa fick mottaga presenter, förutom välgångsönsknningar för det fortsatta arbetet.

Det tjeckoslovakiska kvinnoförbundet har inbjudit tre personer till en veckas studiebesök. Avdelningarna hade fått nominera representanter, och på kongressen utlottades de tre platserna. De lyckliga vinnarna blev Pia Axelsson, Stockholm, Lilian Dahlberg, Piteå och Kerstin Juneberg, Spånga.

Kommande verksamhet

Riktlinjer för den kommande verksamheten finns här bredvid. Nu kommer det an på förbundsstyrelsen och oss andra att se till att planerna förverkligas!

Uttalanden

Kongressen beslöt att anta följande uttalanden:

- Mot franska kärnvapenprov i Stilla Havet
- Mot svensk vapenexport
- Protest mot Maj Wechselmans yrkesförbud pga hennes fredskrönikor i radion
- Till SIDA ang fred och utveckling
- För fredspris till kvinnorna i Greenham Common
- Krav om förkortat arbetstid
- Mot porr och prostitution
- Om försvunna kvinnor i Libanon
- Om läget i Kampuchea
- Stöd till Nicaragua
- Till juntan i Chile

Kongressen delegerade till avdelningarna att skriva uttalanden med förhoppningar att Reagen förlorar valet.

Avslutning

Mötesordföranden kunde rapportera att det under kongressens gång insamlades 1 250 kronor till Vi Mänskors solidaritetsfond och 2 134 kronor till SKV.

Aase Bang tackade gästerna för deras närvaro och intresse, alla de som genom praktiskt arbete hade möjliggjort kongressen, samt alla delegater, förbundsstyrelseledamöter och åhörare som

gjort kongressen så konstruktiv och lyckad. Till sist sjöng vi "Kvinnornas internationella fredssång".

Det var mycket nöjda kongressdeltagare som kramade om varandra innan vi skildes åt. Alla hade vi en känsla av att kongressen hade fört SKV en bra bit

framåt.

Kongressen fick också en viss publicitet. Dagens Eko och Radio Ellen rapporterade om den. Dagens Nyheter hade en stor artikel och TT skickade ut en artikel till landsortstidningarna. Till och med nyhetsbyrån TASS kom och intervjuade oss.

Göteborgsdistriktet hade skänkt vita pennor med texten "SKV 70 år" till alla delegaterna. Det uppskattades mycket.

Marlene Eriksson från Upplands Väsby hade gjort vackra handmålade knappor med fredsduvor som såldes till intäkt för SKV.

Medlemmar hade skänkt omkring 200 fina vinster till tombolan, som inbringade flera tusen kronor.

Till sist kan vi berätta att SKV-Karlstad har erbjudit sig att vara värdar för nästa kongress.

Jubileumsfesten

På fredag kväll var det stor fest i Bryggerhuset, för kongressdeltagare och andra SKV-are samt inbjudna gäster. Istället för ett långt festtal fick vi höra anförande av tre generationer kvinnor. Eva Palmaer, som varit förbundsordförande i många år och nu en otroligt ungdomlig 80-åring, höll ett spirituellt tal

om SKV:s historia. Aase Bang, nuvarande ordförande, talade om förbundet idag, och som en representant för ungdomen talade Clary Krekula om SKV och framtiden.

Hjördis Levin var konferencier. Festprogrammet var imponerande. Två chilenska systrar

sjöng latinamerikanska sånger. Pandoras ask spelade och sjöng egna låtar. Elisabeth Julius från Sydafrika sjöng sånger på många afrikanska språk men även på engelska, som "Summertime" — a capella med en otrolig röst och mycket personligt.

Lena Ekman avslutade med egna sånger — speciellt "Älta

med mig" väckte stort jubel! Samtliga uppträdanden var mycket bra.

Det var roligt att se att många äldre SKV-are hade funnit vägen till festen, men inslaget av unga var också glädjande stort.

detta händer i skv

Ny avdelning i Olofström?

Den 10 november blir det ett möte i Olofström, där man eventuellt kommer att bilda en lokallavdelning. Det är SKV i Karlshamn som står som arrangör. SKV:s vice ordförande Evy Andrén berättar om SKV:s historia och aktuella fredsfrågor. Det blir en utställning av kvinnohantverk samt servering.

Lockar Österrike?

Göteborgsdistriktet anordnar en bussresa till Österrike i maj. Erni Friholt, själv österrikiska, blir reseledare. Alla SKV-are är välkomna med på turen! Kontakta Göteborgskontoret om du vill veta mera.

Kommande verksamhet

Kongressen beslöt att prioritera frågor som rör den offentliga sektorn. I linje med detta kommer SKV-Gävle att anordna ett seminarium till våren. Närmare uppgifter i nästa nummer.

Ur SKV:s verksamhetsberättelse 1980-1984

Det har varit en spännande kongressperiod, med stora utmaningar och många arbetsuppgifter. Behovet av ett partipolitiskt obundet, radikalt kvinnoförbund har blivit allt tydligare. Förbundet drabbades av en svår förlust när Valborg Svensson gick bort i april 1983. Valle var för många själva inkarnationen av SKV, som hon ägnade sin mesta tid ända sedan krigsåren. — Nyligen nåddes vi också av budskapet att Mia Emsheimer har avlidit. Mia gjorde bl a en mycket stor insats i solidaritetsarbetet för Vietnams kvinnor och barn.

Personal

På grund av ekonomiska svårigheter har vi inte haft någon fast anställd förbundssekreterare under kongressperioden. Flera har tagit tjänstledigt från sina ordinarie arbeten och arbetat på expeditionen kortare eller längre tid.

Hösten 1981 och även under senare perioder sköttes arbetsuppgifterna på expeditionen av en jourgrupp bestående av Helena Guilotte, Eva Ekelöf och Britt Wettin.

Nya lokaler

Under hösten 1982 flyttade SKV från de dyra lokalerna på Adolf Fredriks Kyrkogata till Solidaritetshuset, Barnängsgatan 23 på Söder. Läget är inte så centralt som tidigare, och det kan

vara svårare att hitta dit. Det är dock många fördelar med att bo i samma hus som en lång rad andra solidaritetsorganisationer.

Internbulletinen

För att förbättra kontakten med medlemmarna, har vi sedan början av 1981 skickat ut en internbulletin med ojämna mellanrum.

Avdelningarna

Bromma har lagt ned verksamheten. Nya avdelningar har bildats i Karlstad, Gävle och Kramfors. Malmöavdelningen har rekonstruerats, och i Göteborg har det bildats en ny ungdomsavdelning.

Förbundsstyrelsen har besökt avdelningarna i Uppsala (Aase Bang), Linköping (Eva Ekelöf), Ljungby (IEva Ekelöf och Hele-

na Guilotte), Örebro (Aase Bang), Arvika (Aase Bang), Huskvarna (Aase Bang), Skövde (Evy Andrén, Aase Bang), Malmö (Evy Andrén), Gotland (Aase Bang), Skellefteå (Aase Bang).

Ruth Boman har föreläst om kvinnohistoria i bl a avdelningarna i Lund, Växjö, Ljungby, Gävle.

För att hjälpa avdelningarna med mötesverksamheten har förbundet erbjudit avdelningarna föreläsningsturnéer i samband med temanummer av Vi Mänskors:

Hjördis Levin talade om abortfrågan i Skellefteå, Piteå, Uppsala, Örebro, Karlstad, Huskvarna och Lund.

Möten på temat Motståndskvinnor arrangerades på ett 15-tal platser runt om i landet,

med ekonomiskt stöd från SIDA. Bl a deltog ordföranden i Turkiska Progressiva Kvinnoförbundet, Beria Onger, vid ett stort solidaritetsmöte i Stockholm.

Seminarier och konferenser

SKV har anordnat följande seminarier och konferenser under kongressperioden:

- Om vi mänskor, Blidö, april 1981

- Om SKV, Göteborg, okt 1981 (medverkande: Rita Liljeström)

- Nordiskt möte, med deltagande från KDV och våra nordiska systerorganisationer, Göteborg, april 1982

- Kvinnor och alkohol, Kävstad, maj 1982 (med stöd från Socialstyrelsen)

- Samlevnadsfrågor, Tollare folkhögskola, maj 1983 (med stöd från Socialstyrelsen)

- Om SKV:s ideologi, Gesunda, aug 1983

- Om fredsfrågor, Molkom folkhögskola, jan 1984

Arbete inom andra organisationer och grupper

Jämställdhetsdelegationen
Sveriges fredsråd
Svenska fredskommittén
Isolera Sydafrika-kommittén — ISAK

SIDAS Kvinnoråd för Internationellt Bistånd — KIB
Kommittén för ett kärnvapenfritt Norden

Nordiska kvinnors fredsinstitut
Kommittén för 6-timmars arbetsdag
Kommittén för 6-timmars arbetsdag i Göteborg
Kvinnooffensiven

I Göteborg har SKV-distriktet ett nära samarbete med FRED-SAM och FACKSAM.

SKV-kvinnor över hela landet engagerar sig i lokala kvinno-grupper.

Ekonomiskt stöd

Från Socialdepartementet har vi två år i rad (1981 och 1982) erhållit 10 000 kr för upplysningsarbete om Kvinnor och missbruk. Pengarna har använts till två seminarier samt studiecirklar.

1982-1983 har vi fått omkring 62 000 kr av regeringens stöd till Kvinnoorganisationer. Samma belopp fick vi 1983-84.

Abel Wiiks gåva

SKV har emottagit en enastående gåva, nämligen en egendom i Gesunda vid Siljan. Givaren, Abel Wiik, utnyttjar tills vidare egendomen till odlingar, och han bor i huset som han själv byggt där. Med tiden kan stället bli kursgård och semestergård för medlemmarna.

Augusta Tonnings vilohemsfond

Efter förlikning med Folkpartiets Kvinnoorganisation och permutation, har egendomen i Blekinge som Augusta Tønning testamenterade till SKV sålts. Vår andel blev ca 230 000 kr, som går till en stipendiefond för medlemmar. En stiftelse för detta ändamål har bildats. (Se vidare under rubriken "stipendier" på annan plats på "grå sidorna").

Remissvar

- Rapporten "Prostitutionen i Sverige" (Ds S 1980:9)

- Betänkande "Åtalsregler vid misshandel" (Ds Ju 1981:8)

- Utredningen om de homosexuellas situation i samhället

- Betänkande "Bidrag till kvinnoorganisationer"

- Socialstyrelsens rapport om fosterdiagnostik

- Betänkande "Familjeplanering och abort. Erfarenheter av en ny lagstiftning SOU 1983:3"

- Yttrande om jämställdhetskommitténs betänkande SOU 1983:4

Internationell solidaritet

Under verksamhetsperioden har solidaritetsarbetet ständigt varit på dagordningen. I ett otal brev och telegram och genom finansiella bidrag har SKV stött befrielsekampen på skilda håll i världen och uttalat sin solidaritet med förtryckta människor och folk. T ex överlämnades en gåva på 1 000 kr till Palestinska Kvinnoförbundet i samband med en konferens i Beirut.

Två projekt har genomförts i samarbete med SIDA.

Vietnamprojektet

Åtta gynekologiska set har inköpts och skeppats till Vietnam. SIDAS insats är 350 000 kr, SKV har samlat in 100 000 kr. Projektet fortsätter med ytterligare två set, och SIDAS insats blir då 135 000 kr, medan SKV bidrar med 30 000 kr. Detta kommer att ske under nästa kongressperiod.

Det är värt att nämnas att SKV sammanlagt hittills har samlat in över 600 000 kr.

Angolaprojektet

OMA-gruppen i Stockholm arbetar med detta projekt, som söks hos SIDA dels genom SKV, dels genom OMA i Angola. Projektet avser sömnadskooperativ. SIDA:s bidrag var 478 000 kr, SKVs 30 000 kr, som är insamlat. Arbetsgruppen köper in symaskiner, tyger, tråd m m i Sverige för skeppning till Angola. I januari 1984 fanns 190 000 kr kvar av bidraget. Gruppen fortsätter sitt arbete.

Nicaragua

En insamling startades i Uppsala. Den togs sedan över centralt av förbundet. I samarbete med SIDA planeras att stödja ett barnhem i Rivas. SIDA:s andel är 80 000 kr, medan SKV ska samla in 20 000 kr på två år, 1984-85. Vi har också skickat ett parti kläder till Nicaragua.

Internationell representation

SKVs representanter i KDV:s råd har varit Aase Bang, Evy Andrén och Eva Ekelöf, med Erni Friholt, Helena Guilotte och Lotta Schüllerqvist som suppleanter.

Lotta Schüllerqvist besökte Solidaritetskongress för PLO i Beirut i sept. 1982. Evy Andrén, Erni Friholt och Eva Ekelöf deltog i KDV-kongressen och råds-mötet i Prag i oktober 1981. Aase Bang representerade SKV vid Norsk Kvinneforbunds kongress i Trondheim 1982. Helena Guilotte och Marlene Eriksson besökte DDR:s kvinnoförbunds 35-års jubileum i mars 1982. Lotta Schüllerqvist, Solveig Kempe och Elsmarie Edström deltog i fredsseminariet i Moskva 1983. Evy Andrén deltog i Världsfreds-rådets kongress i Prag 1983. Ruth Bohman representerade SKV vid DDR:s kvinnoförbunds kongress 1983.

Erni Friholt deltog i Kvinno-rådet för Internationellt Bistånd (KIB) resa till Bangladesh och Indien. Aase Bang och Evy Andrén deltog i ett konsultativt möte med KDV:s europeiska organisationer i januari 1983, medan Erni Friholt var vår representant vid det konsultativa mötet i januari 1984. Aase Bang och Evy Andrén var inbjudna till överläggningar med KDV i februari 1984. Lisbeth Schulz representerade SKV i den internationella konferensen om Nicaragua och Freden i Centralamerika i maj 1984 i Madrid.

Internationella besök

Yvonne Siu från AMNAE, Nicaraguas kvinnoorganisation, besökte Stockholm och Uppsala i oktober 1981. Sommaren 1983 hade vi besök av en delegation från det Laotiska Kvinnoförbundet. I April 1984 hade vi besök dels av generalsekretären i Iraks Demokratiska Kvinnoförbund, dels av två libanesiska kvinnor, ordförande och sekreterare i Förbundet för Libanesiska kvinnors rättigheter. De fick också träffa representanter för myndigheter och hjälporganisationer.

Jämställdhetsarbetet

Förbundet har genom otaliga uttalanden protesterat mot den

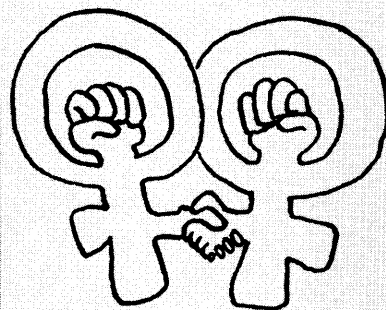
sociala nedrustningen som i första hand drabbar kvinnor och barn.

Arbetet för 6-timmars arbetsdag har haft hög prioritet, och möten om detta har genomförts på flera platser i landet.

Aktioner mot nedskärningar inom den offentliga sektorn och uttalanden till stöd för kvinnor som av olika skäl har diskriminerats av arbetsköparna har varit ständigt återkommande.

På detta området bör vi dock satsa ännu mycket mer under den kommande kongressperioden. Vi är inne i en period då reaktionen har vind i seglen, och det är viktigt att vi med alla medel kämpar emot högerkrafterna.

Vi måste slå tillbaka. Det är inga andra som kommer att föra kampen åt oss. Genom att aktivt kämpa för kvinnors jämställdhet kommer vi också att nå nya kvinnogrupper — de som nu är i färd med att upptäcka vad som sker med de så kallade kvinnofrågorna: daghem, bostadsfrågor, kollektivtrafiken och kvinnornas arbetstillfällen.

SKV-seminarium i Ångermanland

Under helgen 29-30 september har 15 SKV-are haft ett seminarium på Håla Folkhögskola utanför Kramfors i Ångermanland. Seminariets rubrik var: "Varför Kvinnoförtryck? Kvinnokamp — Vilken väg skall vi ta?"

Agneta Norberg, kvinno- och fredskämpe från Västerbotten, numera bosatt i Stockholm, berättade om kvinnans ställning i historien och kvinnans ställning idag. Dessutom presenterade hon olika teorier om vad som bevarat och ännu bevarar kvinnoförtrycket.

I sin analys utgick hon delvis från artiklar som Anita Göransson skrivit. (Anita Göransson är verksam vid institutionen för ekonomisk historia i Umeå.) Under söndagen påbörjade vi en diskussion som vi hoppas ska fortsätta ute i avdelningarna. Vi försökte bygga upp en strategi

för hur kvinnofrigörelsen ska genomföras och försökte också analysera vad det är som håller liv i kvinnoförtrycket.

Vi var överens om att kvinnan i Sverige förtrycks dels av klas-systemet och dels av patriarkatet — alltså ett två-systems-förtryck. Sverige kan alltså fortfarande beskrivas som ett kapitalistiskt patriarkat.

Kvinnokampen inom SKV

Vi tyckte också att diskussionen om kvinnokampen inom SKV har kommit i skymundan och tyckte att det är viktigt att den nu lyfts fram. Någon undrade om vi är "socialistiska feministerna" eller "feministiska socialisterna". Samtidigt tyckte någon att det inte var så viktigt att sätta en etikett på oss, bara vi vet var vi står. Men vet vi egentligen det? Diskussionen fortsätter.

En annan fråga som vi inte alla blev klara med var huruvida det är viktigt att ha med ordet socialism i SKV:s stadgar. En del var rädda för att det skulle kunna stöta bort mindre medvetna kvinnor. Andra tyckte att förbundet kan bli urvattnat om vi inte klart formulerar oss och står för den socialistiska grund som indirekt finns formulerad i våra stadgar. Vad tycker du? Fortsätt att komma med dina synpunkter i din SKV-avdelning.

Viktiga frågor att driva inom SKV

Vi försökte formulera några viktiga punkter att hänga upp kvinnokampen inom SKV:

1. Rätt till arbete åt alla
2. 6-timmars arbetsdag åt alla med bibehållen lön
3. Försvar av den offentliga sektorn, utbyggnad av den
4. Kamp mot kvinnovåldet

5. Kamp mot prostitutionen
6. Analys av ungdomskulturrens kvinnosyn

Vi betonade också vikten av att nå ut till unga tjejer. Ett sätt är att via lärare vi känner erbjuda våra tjänster och kanske få prata inför ungdomar på deras timmar till förfogande i skolorna. Fler sätt?

Kvinnans ställning i andra kulturer

Om kvinnans ställning i andra kulturer berättade Ann-Charlotte Nyström, lärare på Hola. Hon belyste hur olika man kan se på företeelser som månggifte beroende på var man kommer ifrån. Det är viktigt att vi inte bara klampar in med våra värderingar och fördömer allt vi inte förstår, menade Ann-Charlotte som studerat socialantropologi.

Mycket glädje och inspiration fick vi av en film från ett samhälle

på en ö utanför Guinea Bissau. On heter Kanhabaque och filmen har nyss visats på TV. Den visar ett samhälle där kvinnan är den dominerande och männen på alla sätt försöker behaga kvinnorna som fritt väljer såväl älskare som äkta man.

Jan Axelsson, lärare på Sandöskolan som utbildar biståndsbetare, hade besökt den här ön och visade bilder därifrån på lördagskvällens fest. Trots sitt kön tyckte han att såväl kvinnor som män verkade ha det bättre i Kanhabaque än i västvärlden. Han såg inte några människor som var ledsna eller arga. Byn verkade mycket harmonisk.

Vi drömde om en gruppresa till detta kvinnoparadis.

I väntan på ett seminarium på Kanhabaque beslutade vi att göra höstens seminarium på Hola till en årlig tradition.

**Elisabet Finné, Svanö
SKV-Kramfors**

insamlingar

VIETNAM

Gun Höjlund, V Frölunda	100:-
Merete Høst, Göteborg	30:-
Anna Pettersson, Avesta	10:-
Gun Höjlund, V Frölunda (109.749:06)	100:-
(7988:-)	
Totalt	621 489:19
	redovisat i nr 4/1983

Sonja Borg, Göteborg	200:-
Sonja Borg, Göteborg	100:-
Anna Järlestav, Göteborg	100:-
Greta Lindblom, Göteborg	100:-
Sonja Borg, Göteborg	100:-
Kirsten Persson, Hising Backa	50:-
Moderna Museet insamling	392:-
Gun Höjlund, V Frölunda	100:-
Anna Pettersson, Avesta	10:-
Moderna Museet, insamling	617:-
Kirsten Persson, Hising Backa	50:-
Moderna Museet insamling	398:-
Moderna Museet insamling	805:-
Gun Höjlund, V Frölunda	100:-
Moderna Museet insamling	711:-
Anna Pettersson, Avesta	10:-
Gun Höjlund, V Frölunda	100:-
Anna Pettersson, Avesta	10:-
Märta Hermanson, Stockholm	100:-
VPK Uppsala län "Anna Erikssons 75-årsdag"	350:-
Kirsten Persson, Hising Backa	50:-

1984	
Margareta Varenius, Göteborg	100:-
Anna Pettersson, Avesta	10:-
Karlshamns SKV, Mörrum	45:-
Maud Sedemark, Södertälje	25:-
Alice Sjöström, Vällingby	30:-
"Eva Palmers 80-årsdag"	
SKV Fyrklövern Stockholm	200:-
Skövde SKV-avd	100:-
"Till Jenny Stenbergs minne"	
Bjursläts SKV-avd	150:-
"Till hedrandet av Eva Palmers minne"	
SKV Piteå-Munksunds avdelning	200:-
Sonja Borg, Göteborg	400:-
Karin Lenz Åkarp	150:-
"Till Ruth Bomans 70-årsdag"	
Svenska Kvinnors Vänsterförbund	200:-
"Till Eva Palmers 80-årsdag"	
Svenska Kvinnors Vänsterförbund	200:-
	27.752:19

Solveig Hansson, Farsta	100:-
SKV-avd Fyrklövern, Stockholm	1000:-
Kirsten Persson, Hising Backa	50:-
Gun Höjlund, V Frölunda	100:-
Gun Höjlund, V Frölunda	100:-
Sonja Pettersson, Partille	50:-
Sonja Borg, Göteborg	200:-
Alice Sjöström, Vällingby	50:-
Kirsten Persson, Hising Backa	50:-
Jenny Resch, Uppsala	100:-
"Till minne av Mia Emsheimer"	
Martin Tegen, Stockholm	50:-
Gertrud Rosengart, Stockholm	100:-
Margareta Hernlund, Stockholm	150:-
Sten Aminoff, Bern, Schweiz	100:-
Olof Liljefors, Stockholm	50:-
Ulla Aminoff, Stockholm	50:-
Mina o Wide Svensson, Tyresö	100:-
Birgit o Erik Björkman, Stockholm	50:-
Inga Sommarström, Lidingö	100:-
Susanne Rubin, Stockholm	50:-
A-L Kumlien, C Berg, B André,	
E Hägerstrand, M Hofsten, S Kempe,	
L Thomeus, E Sjöqvist i KVINNOR FÖR	
FRED	200:-
Vivan Nyström, Hägersten	50:-
SKV-Innerstaden	500:-
Britt Wettin, Stockholm	250:-
Per Eric o Marianne Boivie, Stockholm	50:-
Kommentars sydasien-grupp, Stockholm	200:-
Olov Berge, Enskede	50:-
Christina, Bengt, Magnus och Anna Felicia	
Ulander, Stockholm	50:-
Peter Reizenstein och Ulla Goldberger,	
Stockholm	50:-
Till Mias minne:	
insamling efter begravningen	145:-
Från kamraterna i Föreningen Svenska	
Konstnärinnor	150:-
Ulla Eklund Gribbe, Tyresö	100:-
Helga Henschen, Sundbyberg	50:-
Karin Nordlander, Johanneshov	100:-
Från kamraterna i Svensk-Kubanska	
Föreningen	50:-
Från SKV Fyrklövern	1000:-
Svensk-Kubanska Föreningen, Stockholm	50:-
Annikä Johansson, Djursholm	1000:-
Rigmor Olivégård-Landén, Stockholm	100:-
Kirsten Persson, Hising Backa	50:-
Alba Johansson, Johanneshov	50:-
Helene Egnell, Stockholm	200:-
Märta Hermanson, Stockholm	100:-
Pat Marino-Hultman, Knivsta	50:-
"Till minne av Nanny o Lamberh"	
Harriet och Ivan Engman, Göteborg	200:-
Gun Höjlund, V Frölunda	100:-
Insamlat vid Moderna Museet	70:-

Kirsten Persson, Hising Backa	50:-
Åke Malmqvist, Örebro	100:-
"Till Siri Derkerts minne"	
Maja Kinnman, Stockholm	100:-
Kirsten Persson, Hising Backa	50:-
Sonja Borg, Göteborg "Till Karin	
Norbergs minne"	400:-
Gun Höjlund, V Frölunda	100:-
Kirsten Persson, Hising Backa	50:-
Kirsten Persson, Hising Backa	50:-
Gun Höjlund, V Frölunda	100:-
Totalt	632.359:18

NICARAGUA

**Nicaraguas kvinnor och barn
Pg: 475 37 19 - 6**

Bidragen fortsätter till SKV:s insamling "Nicaraguas kvinnor och barn". Den 1 augusti fanns 12.948 kr på insamlingskontot. Av detta har vi överfört 3 000 kr till SKV:s konto 51 323 - 4, som avbetalning på de 5000 kr insamlingen lånat för att betala köpet av ett ton kläder. Kläderna sändes i december i fjol till Nicaraguas kvinnoförbund AMNLAE. 1000 kr återbetalades i våras, återstår alltså att återbeta 1000 kr.

150 kr av de inkomna medlen på Nicaragua-insamlingens konto har använts för att betala porton.

På insamlingskontot finns den 17/8 kr 9 798:90. USA:s icke-förklarade krig mot Nicaragua tvingar landet att lägga mycket stora summor på försvaret. Våra bidrag till uppbygget av landet är därför oskattbara.

Här följer en redovisning av de senaste in- och utbetalningarna:

Transport	5 516:90
Ida Höglund, Bromma	100
Gill Lidström, Brännö	200
Elly Francke, Göteborg	200
Lene Rosenkvist, Lund	100
Lena Nilsson, Enskede	100
SKV, Lund	25
Majbritt Cars, Bandhagen	100
Hillevi Österberg, Umeå	100
Hillevi Österberg, Umeå	200
Lisbet Schulz, Stockholm	150
Helén Lindgren, Västerhaninge	50
Helén Lindgren, Västerhaninge	150
Sonja Pettersson, Partille	50
Hillevi Österberg, Umeå	200
SKV Karlshamn	25
Einar Bergström, Fagersta	100
Ester Lundblad, Stockholm	100
S. Nilsson, Luleå	75
Dina Wennberg, Luleå	25
SKV Fyrklövern, Enskede	500
Piteå-Munksund SKV	3 150
Insamlat vid SKV:s förbunds-kongress	255
Jenny Brännström	200
Arvid Johansson, Sösdala	100
Linné Johansson, Skövde	250
Evald Lidén, Fagerhult	200
Folke Öberg, Älvsbyn	200
Elis Lantto, Hägersten	200
Åke Malmqvist, Örebro	100
Harriet Engman, Örebro	200
Dina Wennberg, Luleå	50
Inger Johansson, Gävle	100
Överfört från insamlingen till	
SKV-konto 51 323-4	3 000
Till porto	150
På insamlingens konto 17/8	9 798:90

Kvinno- kongress i Prag

Att komma till Prag för första gången är ett äventyr. Prag är en av de vackraste städerna i Europa. Den förstördes inte under kriget, och de gamla husen — kyrkor, kloster, rådhus och bostadshus — vårdas pietetsfullt. Varje gata i de gamla stadsdelarna är en skönhetsupplevelse. Under det tjeckoslovakiska kvinnoförbundets kongress i juni var staden insvept i en bedövande doft av lindblom och akasior.

Kvinnor från 44 länder var inbjudna till två mycket intensiva kongressdagar. Frukosten serverades kl 6.30 på lördagen, och så var det möte fram till kl 22. Visserligen med kafferaster och matpauser, men vi var inte utanför kongresshuset på hela tiden. Söndagen var inte så jobbig. Då avslutades kongressen redan vid tretiden, tack vare de inhemska delegaternas ofta långa resvägar.

De utländska gästerna placerades på ett podium tillsammans med kvinnoförbundets styrelse och en lång rad höjdare från det tjeckoslovakiska etablissemanget. Där var representanter för regeringen, kommunistpartiet, armén, ungdomsförbundet osv. Många av dessa var män. Själv satt jag längst fram på podiet mel-

lan kvinnor från Kampuchea och Guinea Bissau, med Nicaragua och Afghanistan lite längre bort. Framför oss, i själva salen, satt de omkring sju hundra delegaterna från hela landet. Där var unga och gamla kvinnor, fabriksarbeterskor och bondkvinnor, lärare, läkare och någon professor och skådespelerska. Var fjärde kvinna över 18 år är medlem i förbundet. Dessa betalar mellan fem och tio kronor i medlemsavgift i året. Kvinnoförbundet har inget statsbidrag.

Alla kvinnorna i salen hade fått var sin ljusblå näsduk som de unisont viftade med när de begejstrades över något, och det hände ofta. Det var mycket verkningfullt. Alla hade också ljusblå röstkort, som de fick stor användning för, eftersom det röstades i en mängd procedurfrågor, dock alltid enhälligt.

Efter ett mycket långt inledningsanförande av förbundets ordförande, fick vi lyssna till en lång rad intressanta rapporter från olika regioner. Många av talarna påminde om att det var 40 år sedan krigsslutet, då sovjetiska soldater kom som befriare, och varenda en uttryckte förhoppningar om en fredlig framtid. I övrigt fick vi inblick i det imponerande arbete som kvinnoförbundets medlemmar utför på olika samhällsområden.

Avdelningarna har en stark lokal anknytning, och mycket olika inriktning. Talarna berättade till exempel om frivilliga arbetsdagar i jordbruket eller i barnomsorgen. De hade kanske

sytt gardiner och gjort leksaker till ett daghem, eller planterat träd. I ett nybyggt förstadsområde planterade kvinnorna blommor i balkonglådorna. Någon avdelning fann att de bäst kunde hjälpa de unga mödrarna i byn genom att ta hand om deras tvätt och strykning.

Det mest gripande ögonblicket var när en liten delegation från en av de "brända byar" som tyskarnas förstörde, gick fram till talarstolen: en ung flicka i folkdräkt, en liten gumma med svart huckle och en officerare (partisan-kvinna?) i 60-års åldern med bröstet fullt av ordnar. Efter att ha berättat om byns tragiska öde under kriget, ville de minnas krigsslutet för 40 år sedan genom att starta en stafett. Själva hade de planterat 40 träd, och lät nu stafettpippen gå vidare till andra byar, som förslagsvis kunde plantera 40 rosenbuskar eller utföra 40 dagsverk i jordbruket eller liknande.

Internationalen på 45 språk

Under varje paus störtade delegaterna fram för att få autografer av de utländska gästerna, samtidigt som de överöste oss med gåvor. Det kunde vara små dukar, teckningar, hemmjorda smycken eller dockor. Jag var överväldigad. Aldrig har jag mött en så spontan värme från så många kvinnor. När vi som avslutning sjöng Internationalen på 45 språk var inget öga torrt i kongresshallen. Till och med överbefälhavarna i sin pampiga uniform torkade tårarna.

Det var en stor upplevelse att få vara med om något som var så otroligt välorganiserat och som samtidigt hade utrymme för både skratt och tårar. Vi som kom från andra länder blev mycket väl omhändertagna. På flygplatsen möttes vi med blommor, vi fick förstklassiga tolkar och bodde mycket bra vid Moldaus stränder. Vi fick en massa gåvor. Alla måltider och transporter fungerade perfekt, och den härliga maten är värt ett eget kapitel.

En kväll var vi bjudna på mottagning i Waldsteinska palatset. Här underhöll en orkester som spelade folkmusik från Mähren, och vi fick träffa kända författare, fackföreningsfolk osv.

Söndag morgon, medan kongressen valde ny styrelse och sysslade med andra interna saker, fick vi resa till Lidice, en by som utplånades av tyskarna. Alla hus, inklusive barockkyrkan, brändes. Männen sköts på platsen, den yngste var 15 år, den äldste 80. Kvinnorna deporterades till koncentrationsläger. Spädbarnen placerades hos familjer i Prag, men alla de andra barnen, 105 stycken, gasades ihjäl. Nu är det ett museum där Lidice låg, och ett par av de överlevande kvinnorna berättade gråtande om byns och sina närmastes öde.

Jag hade turen att få stanna en hel vecka i Prag, efter som jag var inbjuden till ett nedrustningsseminarium den följande helgen. Men det är en annan historia.

Aase Bang

Sök stipendier!

Stipendier i Augusta Tonnings vilohemsfond är till ansökan lediga.

Syftet med Augusta Tonnings vilohemsfond är att genom stipendier (summa avkastning av kapitalet) främja socialt intresserade verksamma kvinnor rekreation och/eller utdela studie- och resestipendier till sådana kvinnor.

Stipendievillkor: stipendier kan sökas av enskilda eller grupper av kvinnor.

Medlemsskap i Svenska Kvinnors Vänsterförbund är en förutsättning för att erhålla stipendier. Fondstyrelsen kan i angelägenhet undantagsfall fråga denna princip om ansökan avser ett ändamål som ligger nära SKV:s stadgar och därför verkar synnerligen angeläget att stödja.

Minst fem och högst tio stipendier delas ut.

Fondstyrelsen meddelar sina beslut 8 mars Internationella kvinnodagen. Fondstyrelsens beslut skall vara enhälliga och går ej att överklaga.

Ansökningar skall vara fondstyrelsen till handa senast den 1 februari 1985 och skall innehålla en utförlig redogörelse för ändamålet med det sökta stipendiet. Varje stipendiat skall senast ett år efter erhållet stipendium avge skriftlig rapport till fondstyrelsen.

Ansökan om stipendium skickas till:

Fondstyrelsen, Augusta Tonnings Vilohemsfond
Svenska Kvinnors Vänsterförbund
Barnängsgatan 23
116 41 Stockholm

Kom hit!

Karlshamns SKV-avdelning inbjuder intresserade kvinnor till samkväm i Olofström på Brännaregårdsskolan lördagen den 10 nov. kl. 13:00.

Evy Andrén berättar om SKV:s historia och talar om "Traktat nu", nyheten inom fredsarbetet.

Utställning av hobbyarbeten. Mat, sång och musik.

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Barnängsg. 23, 116 41 Stockholm
Postgiro 50 50 95-0 Insamlingskonto 5 13 23-4
Tel: 08/40 92 05

SKV är partipolitiskt obundet och verkar för ett demokratiskt samhälle med en ekonomi som inte bygger på profit utan på människors behov, ett samhälle fritt från alla former av förtryck. Förbundets målsättning är att verka för jämlikhet mellan kvinnor

och män och för kvinnornas deltagande på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet, samt att verka för ett socialt och ekonomiskt rättvist samhälle där alla har ett meningsfullt arbete.

- Att verka för ett samhälle där alla barn och ungdomar kan känna trygghet och har lika värde, och där de tillförsäkras fysisk och psykisk hälsa och ges samma utbildningsmöjligheter.
- Att verka för fred, allt framtidsarbets grundval – mot krig och imperialism, krigens främsta orsak. Förbundet vill verka för allmän och total nedrustning.
- Att verka för skydd av vår egen och framtida generationers miljö, för ett resursbevarande samhälle som tar hänsyn till människors verkliga behov och sambanden i naturen.
- Att verka för solidaritet mellan folken, för folkens nationella oberoende, för de förtrycktas befrielsekamp, för en värld fri från varje form av ekonomiskt, politiskt, socialt och kulturellt förtryck, mot fascism och rasism. Att bekämpa all kommersiell exploatering av såväl vuxna som barn.

* * * * *

SKV har i korthet följande historia. 1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och kvinnors likställighet. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund till Kvinnor-

nas Demokratiska Världsförbund, KDV, (Women's International Democratic Federation, WIDF).

KDV har 129 anslutna organisationer i 114 länder med flera hundra miljoner medlemmar. KDV har tillerkänts konsultativ status hos FM:s ekonomiska och sociala råd samt hos UNESCO. Denna status innebär att yttra sig vid sammanträden och att framlägga egna förslag muntligen eller skriftligen.

SKV-avdelningar

Arvika
Brita Tener
Högsvägen 4
671 00 Arvika
Tel. 0570/183 34

Ambjörby
Ellen Eriksson
Box 414
680 52 Ambjörby
Tel. 0563/802 32

Båtskärsnäs
Lilly Johansson
Box 203
950 54 Båtskärsnäs

Deje-Forshaga
Monica Ranung
Bokliden 20
667 00 Forshaga
Tel. 054/705 34

Finspång
Anna-Lisa Göransson
Grytölsvägen 24
612 00 Finspång

Gotland
Gunilla Manneke
St Klemensgatan 3
621 00 Visby

Göteborgsdistriktet
Zaida Hagman
Regnvädersgatan 4
417 32 Göteborg
Tel. 031/54 19 94

Västra Göteborg
Inga Goksör
Violgatan 7
421 68 Göteborg
Tel. 031/29 68 90

Östra Göteborg
Erni Friholt
Hornsgatan 7
415 02 Göteborg
Tel. 031/27 18 17

Mölndal
Astrid Gustafsson
Knarrhögsgatan 8A
431 30 Mölndal
Tel. 031/27 18 17

Gävle
Inger Johansson
Hamiltonsgatan 32
802 20 Gävle

Huskvarna
Ingrid Nilsson
Munkgatan 5
561 00 Huskvarna
Tel. 036/13 74 55

Karlshamn
Sonia Karlsson
Pl 1049
290 72 Asarum
Tel. 0454/291 60

Karlstad
Siv Dahlgren
Mellqvistvägen 1
663 00 Skoghäll
Tel. 054/239 15

Katrineholm
Inger Andersson
Djulögatan 35-37 C
641 30 Katrineholm

Kramfors
Clary Krekula
Läkarvägen 8
880 40 Ramsele
Tel. 0623/106 03

Linköping
Else-Marie Hedberg
Rydsvägen 382 B
582 30 Linköping

Ljungby
Elsmarie Edström
Olofsgatan 26 B
341 00 Ljungby

Luleå
Agnes Wennberg
Krongårdsringen 30
951 00 Luleå
Tel. 0920/195 34

Lund
Astrida Svensson
SKV-Lund
Box 1208
221 05 Lund
Tel. 046/14 94 04

Malmberget
Siv Lundberg
Grevgatan 13
971 00 Malmberget
Tel. 0970/218 26

Malmö
Susanne Björkenheim
Friisgatan 7 A
214 21 Malmö
Tel. 040/97 15 61

Motala
Agneta Engren
Sundlingsväg 17
590 30 Borensberg

Piteå-Munksund
Siri Aldrin
Strandvägen 5
941 00 Piteå
Tel. 0911/372 76

Ramsele
Clary Krekula
Läkarvägen 8
880 40 Ramsele

Sala
Margareta Thelander
Lärarstigen 12
733 00 Sala
Tel. 0224/137 76

Skellefteå
Barbro Wiklund
Fäbogatån 5
931 56 Skellefteå
Tel. 0910/885 47

Skövde
Karin Sandelin
Mariestadsvägen 75
541 00 Skövde

Stockholmsdistriktet
Britta Ring
Räggatan 8
116 59 Stockholm
Tel. 08-43 16 36

Stockholms södra förorter
Lilly Guillotte
Paternostervägen 36
121 49 Johanneshov
Tel. 08/59 88 92

Stockholms innerstad och norra förorter
Eva Ekelöf
Valhallavägen 14
114 22 Stockholm
Tel. 08/15 33 08

Spånga
Kerstin Juneberg
Cervins väg 19C
163 58 Spånga
Tel. 08/760 11 72

Södertälje
Maud Stedemark
Floraborgsvägen 12
151 51 Södertälje

Uppsala
Erda Åkerlund
Linnégatan 11 C
753 32 Uppsala
Tel. 018/10 48 72

Örebro
Marie Wikner
Åsbyvägen 7
703 75 Örebro

Förbundsexpeditionen i Stockholm har jour torsdagar kl.
18.00–20.00

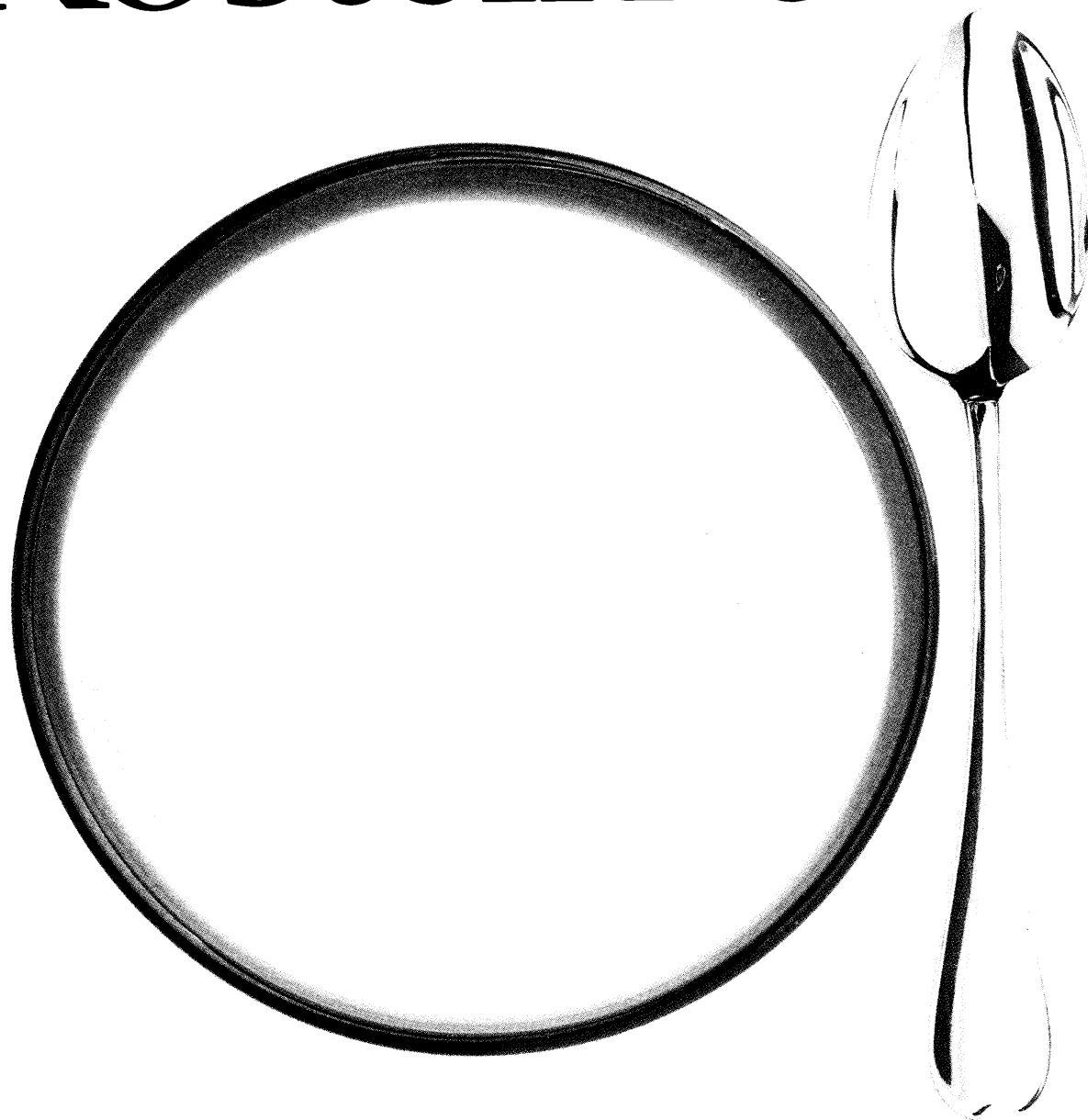
SKV Göteborg har hand om medlemskontakter och ekonomi.
SKV:s lokal i Viktoriaskolan är öppen onsdagar 10.00–13.00 och
torsdagar 17.00–19.00
Linnégatan 21, 413 04 Göteborg, Tel. 031/14 40 23

VI MÄNSKOR utges av Svenska Kvinnors Vänsterförbund. Nr 4-5 1984. POSTADRESS: Barnängsgatan 23, 116 41 Stockholm tel: 08-40 90 65. REDAKTION: Monica Dalin och Susanne Johansson. ANSVARIG UTGIVARE: Lotta Schüllerqvist. PRENUMERATION: 100 kr. Stödprenumeration 125 kr. POSTGIRO: 90 24-1. VI MÄNSKOR utkommer med 6 nr/år. REDAKTIONSKOMMITTÉ: Eva Ekelöf, Gun Fälth, Agneta Gustafsson, Ann Rudberg, Lotta Schüllerqvist. Redaktionen ansvarar endast för beställt material. TRYCK: Tryckeri AB Federativ, Stockholm 1984. SÄTTNING: Ordgruppen, Stockholm. OMSLAGSFOTO: Erja Lempinen. KOLORERING: Rolle, Ekomedia.

”Kostcirkeln.”

Den gamla hederliga filskålen. Den i glas med blå kant.

Rakt uppifrån bildar den en vacker cirkel, som vi på Mejerierna gett smeknamnet kostcirkeln. Vi menar naturligtvis inte att man kan ersätta kostcirkeln med bara filmjölk. Men man kan komma ganska nära om man tänker på hur mycket nyttigheter som ryms inom den här blå cirkeln. Inom den filharmoniska livsfilosofin om man så vill.

Ta alla filsorterna tex. Filmjölk. Långfil. Kefir. Lättfil. Acidofilus. A-fil. Ta allt som passar till fil. Hårt, fiberrikt

bröd. Vetegroddar. Flingor. Sylt. Jordgubbar. Hallon. Blåbär. Fruktar av alla de slag. Müsli. Med mera. Med mera.

Att vår kostcirkel rymmer tusentals frukostar och mellanmål med massor av olika nyttigheter, den saken är helt klar. Om du har den som bas, och äter vettigt i övrigt också, då har du plötsligt fått tag i en kostcirkel som är lätt att följa. Dessutom har du fått möjlighet att på ett enkelt sätt få grepp om dina hälsokostnader.

Ha det gott. Lev filharmoniskt.

Mejerierna.